יום ו', י"א בניסן תשמ"ז, 10 באפריל 1987 / שנת מ"ד מס' 13317 / המחיר 1.35 שקל כולל מע"מ

גראסימוב ל"על המשמר": "לא בוער"

"שום דבר לא בוער לנו ואנחנו לא ממהרים. אני יכול לומר, שהשבוע ובשבוע הבא לא תגיע המשלחת הקונסולרית שלנו אליכם". זאת אמר גנדי גראסימוב, דובר משרד־החוץ הסובייטי בשיחה עם כתב "על המשמר".

גראסימוב שהתבטא בזהירות אך נכון היה בהחלט להשיב לשאלות, הכחיש בין היתר אפשרות של קיום טיסות ישירות בין מוסקווה לתל־אביב לצורך הבאה פוטנציאלית של עולים חדשים.

בתשובה לשאלה אחרת, סירב גראסימוב להתייחס למספרים כלשהם של היתרי יציאה שיינתנו ליהודים כדי לעלות לישראל.

פירוט השיחה עם גראסימוב — במוסף "חותם".

"ברוך הבא" של שמיר לפרס: בליל בלהות הוא מטיף לרעיון מטורף

"טירוף כאשר מישהו מוכן לוותר למען אובדנו שלו" ■ מקורבי פרס לא נכנסים לפולמוס "ברמה כה נמוכה"

מאת דורית גפן, כתבתנו לענייני מפלגות, וכתבנו המדיני בירושלים

ראש־הממשלה, יצחק שמיר, תקף אתמול בחריפות ללא תקדים את רעיון הוועידה הבינלאומית באומרו, כי "אין הסבר אחר להטפה לרעיון המטורף של הוועידה, ומה זה אם לא טירוף כאשר מישהו מוכן לוותר למען אובדנו־שלו.

"מחפשים דרך שהקהילה העולמית תגרש את ישראל מיו"ש ומירושלים", אמר. "אם זה רצונכם — הגידו זאת בפה מלא כדי שידע העם בישראל. אי אפשר לשחק בגורלו של העם".

בהתייחסו לשמעון פרס, אף כי לא ציין אותו בשמו, אמר שמיר "יכול להיות שמנהיג המערך הגיע בליל בלהות אחד להשקפה של יאוש שאין עוד כוח לעמוד, שעלינו להתקפל ולהתכופף, שעלינו ללכת לקנוסה, שעלינו ללכת לשלום של כניעה. אם אכן הגיע למסקנה כזו, מחובתו לבוא לעם, לכנסת, ולהגיד: אורחים נכבדים, הגעתי למסקנה הזו ואני מציע לכם לעשות את זה. האורחים ישמעו ויחליטו.

"אך אי־אפשר להטיל תוכנית כזאת על עם בלי להגיד לו את האמת. אי־אפשר לנהוג בתכססי ערמה. הדברים צריכים להיאמר במפורש. צריך לומר מה המטרה ומה הכוונה. אם שלום בכל מחיר, תגיד מה המחיר ותראו איפה השלום. אם אתה בעד שלום בכל מחיר, תלך לעם תשכנע אותו ותסביר לו. אבל אי־אפשר, בתכססים ובלהטוטים כאלה, להוביל אותנו למלכודת הזו".

שמיר, אשר הופיע בכנס של הנהלת דור ההמשך של המפלגה הליברלית בת"א, אמר בין היתר, כי אילו החליטה ישראל ללכת לוועידה בין־לאומית הרי הייתה מחליטה פשוטו כמשמעו לאבד עצמה לדעת. אין מדינה בעולם המוכנה להפקיר את גורלה בידי מדינות זרות, אלא אם כן היא יודעת מראש את אשר יחליטו.

(המשך בעמוד 2)

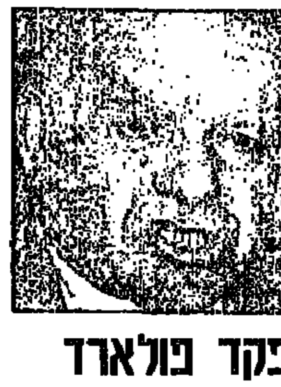

מפקד פולארד לשעבר — בארץ

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

המפקד לשעבר של מודיעין הצי האמריקני, תת־אדמירל סמנה שפירה, מבקר בימים אלה בארץ כאורח מדינת ישראל, מערכת הביטחון וצה"ל.

מפקד מודיעין הצי לשעבר מבקר כאן עם תריסר גנרלים ואדמירלים ברימוס, המשתייכים לארגון "גינסה" (מכון לענייני ביטחון לאומי בוושינגטון), הפועל להגברת מודעות אורחי ארה"ב לקידום נושאי הביטחון של ישראל.

(המשך בעמוד 2)

רמיאניוק הפר את שתיקתו ● עמוד 4

בל"ל לביהמ"ש: יפת התרשל בתפקידו ● עמוד 24

אוסאמה אל־באז: ביטחון מצרים קשור לביטחון סוריה ● עמוד 2

שמיר יעיד היום בפני ועדת רוטנשטרייך ● עמוד 2

הרואין במחוך של תיירת בלגית ● עמוד 23

הממשלה לא נערכת לפדיון המניות הבנקאיות

בייסקי צופה חזרה למצב משבר המניות של 6 לאוקטובר 1986

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

השופט משה בייסקי, אשר עמד בראש ועדת החקירה על ויסות המניות הבנקאיות, תקף בחריפות אתמול את הממשלה ואת בנק ישראל על חוסר היערכות בכל הקשור להסדר המניות הבנקאיות אשר יבואו לפדיון באוקטובר 1988.

"אני עצוב. באתי לשמוע מה ההיערכות ועתה אני לומר שאין היערכות" — אמר בייסקי.

דבריו של השופט, אשר התבטא לראשונה בפומבי בנושא המניות הבנקאיות מאז פרסום הדו"ח של ועדת החקירה לפני שנה, נאמרו במסגרת יום עיון על הסדר המניות הבנקאיות שנערך באוניברסיטה העברית בירושלים. "השעה היא מאוחרת והפסדנו הרבה זמן. אני חושש שנעמוד לא בעוד הרבה זמן מול מצב דומה בו עמדנו ב־6 לאוקטובר 1983", אמר בייסקי.

משתתף אחר הוועדה, הפרופ' מרשל סרנת, אמר, שעברה שנה מאז

(המשך בעמוד 2)

"קונטרה" של בריה"מ לארה"ב

גם אתם מרגלים בשגרירות שלנו!

מאת כתבי סוכנויות הידיעות

מוסקווה. — בריה"מ האשימה אתמול את וושינגטון בריגול נרחב נגד נציגויות סובייטיות בארה"ב, תוך הצגת ציוד־ריגול, צילומים ודיאגרמות כהוכחה לטענותיה.

דובר משרד החוץ הסובייטי, בוריס פיאדישב, אמר במסיבת עיתונאים, כי תצוגה זו מוכיחה את "הממדים העצומים של ציתות אלקטרוני" מצד שירותי הביון האמריקניים נגד נציגויות ואזרחים סובייטיים.

(המשך בעמוד 4)

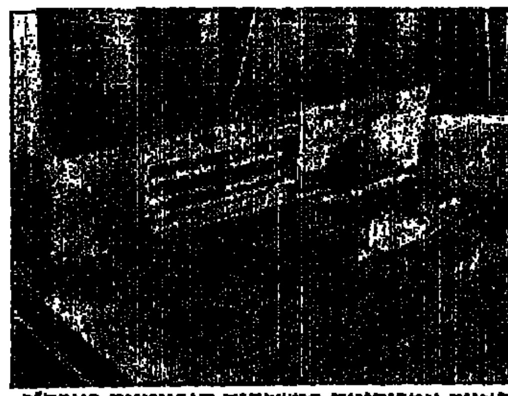

מכשירי האזנה אמריקניים במשרדים סובייטיים בארה"ב, כפי שהוצגו אתמול במוסקווה. (צילום: אי.פי)

בר־לב נגד פשרה עם "הבטחוניים"

מאת זהבה מוזס, כתבת "על המשמר" וכתבי עתי"ם

שר־המשטרה, חיים בר־לב, התייחס אתמול לראשונה לנושא שביתת הרעב של האסירים הבטחוניים. השר העריך, כי הסיבה לתסיסה בשטחים הינה שביתתם של כ־1,000 אסירים בטחוניים בשני בתי כלא — הכלא המרכזי ביו"ש והכלא שומרון. לדבריו, עלפי המידע הקיים, העילה לשביתה הינה תקוותם הנכזבת של הבטחוניים לחילופי שבויים.

כשהתברר שאין סיכוי, נכנסו לתסכול עמוק, בעיקר האסירים הבכירים שהיו מועמדים לחלופה, אמר השר.

חיים ברלב אמר, כי המדיניות בשירות בתי־הסוהר לא שונתה כי קצין שב"ס אינו קובע מדיניות" — לא הנוכחי, לא הקודם ולא זה שלפניו. השר הוא קובע מדיניות. המדיניות שאני קבעתי מהיום הראשון במשרד אומרת, שצריך לעשות כל מה שסביר לעשות כדי להקל על שהות האסיר בבית הסוהר תוך כדי שמירה על צרכי הביטחון."

(המשך בעמוד 4)

רפאל גאון איננו

מאת כתב "על המשמר"

רפאל (רפי) גאון, כתב "על המשמר" בדרום מאז 1961, פובליציסט פוליטי וחברתי, חבר מפ"ם פעיל ודמות ידועה בעירו אשקלון, נפטר אתמול בשעות הערביים, באופן פתאומי.

רפאל גאון הגיע ארצה בשנת 1949, לאחר מסע נדודים מעיר הולדתו סרייבו שביגוסלביה.

היה חבר בקיבוץ גבולות, ונמנה על לוחמי נגבה במלחמת העצמאות. בתחילת שנות ה־60 התגורר באשקלון. רפאל גאון שיכל במלחמת יום הכיפורים בן בכור ואת ידידו: בנו נפל בקרבות תעלת סואץ, ואחיו בקרבות על החרמון.

רפאל גאון תרם ל"על המשמר" הן ככתב באזורו, והן ככותב מאמרי פרשנות, רשימות פוליטיות ורפורטז'ות רבות. הניח אחריו אישה, בן ובת. בן 58 היה במותו.

בית "על המשמר" שרוי באבל עמוק אחר מותו הפתאומי. הלווייתו תערך מחרתיים, יום א' באשקלון.

דרושה יד חכמה

האסירים הבטחוניים המוחזקים בבתי־הכלא בארץ ובשטחים, מהווים מוקד של תסיסה ומתח לאומי פלשתיני. לרבים מהם אין מה להפסיד. והם מהווים דגם לחיקוי ולהזדהות. הפתרון הרדיקלי לכך הוא, כמובן, פתרון כולל של הבעיה הפלשתינית. אולם במצב הנתון נדרשת מצד שלטונות בתי־הכלא הישראליים מידה רבה של זהירות ותבונה, כדי לא להביא באמצעות מוקד האיבה הזה ליתלקחות של ממש.

רפי סוויסה, הנציב הקודם של בתי־הסוהר, עשה טעויות חמורות בתחום המינהל התקין. אך דומה שהוא הבין שכדי להביא לסדר לא די להקפיד על נוהלים והוראות, אלא צריך למצוא דרך למרקם החברתי והנפשי המיוחד של האסירים. הוא הצליח בכך בקרב קבוצות אסירים שונות, אך עיקר הצלחתו הייתה דווקא בקרב האסירים הבטחוניים, שרובם ככולם ערבים בעלי עמדה עוינת מלכתחילה לכל בעל שררה יהודי.

לאחר התפטרותו חזר דוד מיימון לשיטות קודמו של סוויסה, מרדכי ורטהיימר. לא ברור מה דחף את גונדר מיימון לשינוי המדיניות והחזרת הגלגל, אך התוצאות גלויות – המתח והעוינות בקרב האסירים הבטחוניים עלו. הם מוכנים היום לצעדים קיצוניים יותר מבעבר, וחוזרים להיות מוקד של פעילות לאומית פלשתינית.

שר־המשטרה טען שלא חל שינוי בנוהלים ובביצועם. בהקשר הנוכחי נשמעת התשובה הזו מתחמקת. הנוהלים קבועים, אך פירושם ודרך הפעלתם שונים מקצה לקצה במעבר בין שני הנציבים. בר־לב, שתמך בסוויסה עד התפטרותו והביע אהדה לדרך פעולתו, צריך אולי לחפות עתה על דרך פעולה חדשה שאינה נוחה לו. מן הדין לדרוש ממנו שלא יסתפק בחיפוי על הנציב הנוכחי, אלא יפעל לשינוי דרכי פעולתו. בתי־הסוהר אינם מנותקים מן הנעשה בארץ ובשטחים, ונתונים לביקורת פוליטית מקומית ובינלאומית. אם ימשיך מיימון במדיניותו הנוכחית ויביא את האסירים הבטחוניים לצעדים קיצוניים יותר, יישבר האיזון העדין המאפשר לקיים איכשהו את מציאות השלטון הישראלי בשטחים, עד לפתרון הכולל. בתי־הסוהר אינם זקוקים ליד קשה או רכה. הם זקוקים ליד חכמה.

מוסף מיוחד ★ פסח תשמ"ז

67-'87

דילמות של כיבוש

כתבות־ניתוח מקיפות, רפורטאזות, ראיונות, רשימות ומוסף ספרותי מיוחד

במלאת עשרים שנה לשלטון ישראל בשטחים

יום ב', ערב פסח, 13.4.87

בית "על המשמר"

אבל על מותו של

רפאל (רפי) גאון

חברנו לעבודה וליצירה

בל"ל תובע מארנסט יפת להחזיר את הכספים שקיבל

טוען שאין תוקף חוקי להחלטות על תשלומי הפיצויים והקיצבאות ● ביהמ"ש יתבקש לקבוע את גובה הקיצבה המגיעה לו

מאת אודי נחשון, כתבנו הכלכלי בתל־אביב

בנק לאומי מגיש היום לבית־המשפט המחוזי בתל־אביב תביעה נגד יו"ר הבנק לשעבר ארנסט יפת, בה הוא מתבקש להשיב לבנק את סכום הפיצויים והקיצבאות שקיבל, בסכום כולל של 7 מיליון ש"ח ברוטו — 6.5 מיליון ש"ח פיצויים ו־500 ש"ח קיצבאות.

בכתב התביעה, המשתרע על 14 עמודים, מתוארת השתלשלות הפרשה ומפורטים כל הסכומים שאושרו ושולמו ליפת.

עיקר טיעוני התובעים מתבססים על כך, שאין תוקף משפטי להחלטות שהובילו לתשלומי הפיצויים והקיצבאות.

בנוסף לדרישה להשיב את הסכומים ששולמו ליפת, יבקש בית־המשפט לקבוע מהו גובה הקיצבה שיפת יהיה זכאי לה מעתה. כלומר, בית־המשפט יתבקש לקבוע מהו אותו "שכר ראוי". כפי שהוגדר בדו"ח הרוביץ־צדוק, שיהווה בסיס למתן הקיצבה (הקיצבה תגיע ל־70 אחוז מהשכר שיקבע בית־המשפט).

את בנק לאומי מייצגים בתביעה זו שני משרדי עורכי־דין — חיים צדוק ומישאל חשין.

בתאונה בכביש המהיר חיפה־ת"א. שלשום אחר חצות, נהרגה תושבת כפר יסיף רימה דאוד 41, ואחותה והוריה נפצעו. האם מאושפזת. (צילום: רחמים ישראלי)

קיסר יפעל להוצאת העובדים הבלתי מאורגנים מ"תדיראן"

מאת כתבנו לענייני עבודה

מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, הבטיח לחברי ועד העובדים ב"תדיראן", כי יפעל להוצאת 200 העובדים הלא־מאורגנים המועסקים בחטיבת הקשר של החברה.

חברי הוועד קיימו שלשום הפגנה שקטה שנמשכה שלוש שעות מול ביתו של מנכ"ל "תדיראן" בסביון, במחאה על הגשת תביעה אישית נגד חברי הוועד לבית־המשפט המחוזי בתל־אביב.

גם יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, חיים הכרמלי, ומועצת פועלי חולון הודיעו על תמיכתם במאבק העובדים.

העובדים טוענים, כי 200 המועסקים על־פי חוזים אישיים מתחרים על מקומות עבודתם והדבר הוא בניגוד מוחלט למדיניות ההסתדרות, אשר הצהירה על התנגדותה לתופעת החוזים אישיים, הפושה גם במוסדות חברת העובדים.

ראשי הוועד אמרו אמש, כי הם תובעים מהנהלת החברה לבטל את התביעות האישיות, ואם לא יעשה הדבר הם יחריפו את מאבקם בימים הקרובים.

הרשויות הדרוזיות לשביתה בגלל אי־כיסוי גרעונותיהן

מאת יהודה צור, כתב "על המשמר"

כל הרשויות הדרוזיות בגליל ובכרמל יפתחו מחר בשביתה ללא הגבלת זמן, במחאה על שמשרד הפנים אינו מכסה גרעון של 2 מיליון שקל לשנת התקציב 1985, למרות כל ההבטחות.

סלח טריף, יו"ר ועד החירום של ראשי היישובים הדרוזים, מסר שזה שישה שבועות דוחים ראשי היישובים את ההחלטה לבקשותיו החוזרות ונשנות של סגן השר מילוא, השר ארנס, ושר האוצר ניסים, ואולם כל ההבטחות, שהדחיה תביא לתשלום מהיר, לא נתמלאו. "אנחנו רק מבקשים מימוש הבטחה שניתנה לנו לפני כשנה, בדבר כיסוי גרעון משנה 85' לכל הרשויות הדרוזיות", אמר.

כל השרים עימם דיברנו, לרבות השר ארנס, שבכיכול מטפל בעניין הדרוזים, הבטיחו פתרון מהיר של הבעיה. אולם הכל אחיזת־עינים ואיש לא התייחס ברצינות לתביעות שהוא נותן". אמר טריף. הרשויות הדרוזיות קובלות, כי ההבטחות של השר ארנס וראש הממשלה שבכה שהעדה הדרוזית נכנסת לעידן חדש של שיוויון עם הרשויות היהודיות הינן סיסמאות ריקות מתוכן שנועדו לצרכי בחירות קרובות.

נחמקין: החקלאים הוציאו השנה 800 מיליון דולר על ריבית

מאת יוסף גלולי, כתב "על המשמר"

"המיגזר החקלאי שילם השנה ריבית בסך 800 מיליון דולאר, בניגוד למקובל בכל העולם. 20 אחוז מהמידיון הוא שכר העבודה, ורוב התמורה נאכלת ע"י הריבית. לא יפלא, שהמשק הקיבוצי והמושבי נתון במצב קשה, בלשון המעטה.

דברים אלה אמר אתמול שר החקלאות, אריק נחמקין בהרצאה לפני המזכירות המורחבת של המרכז החקלאי ופעיליו במוסדות המשקיים והאירגונים. בהתייחסו לישובי הבקעה ורמת הגולן, אמר השר, כי אין בפריסת החובות כדי לפתור את ההסתבכות הפיננסית שלהם בגין "הריבית הרצחנית".

צרכים התיישבותיים, ציין, חייבים להיות חלק ממדיניות ממלכתית. הממשלה חייבת להגן על החקלאייה כפי שמקובל באירופה ובארה"ב.

פרופ' שמואל והורילס, מנהל הרשות לתיכנון ופיקוח על החקלאות, במשרד החקלאות, הירצה על תוכנית החומש 78־1992 ואמר, כי שיעור הצמיחה בחקלאות ירד בעשור האחרון לאפס בקירוב. הצמיחה ניבלמה ובחודש האחרון ניכנסה לקיפאון מוחלט, כדבריו.

מזג אוויר

הטמפרטורות החזויות: ירושלים 18־7; רמת־הגולן 19־6; נהריה 19־11; צפת 16־7; חיפה 19־11; טבריה 23־11; נצרת 19־7; עפולה 21־7; השומרון 19־8; ת"א 20־10; נתב"ג 21־9; יריחו 26־11; עזה 20־12; באר־שבע 21־9; אילת 29־13 (עתים)

1 במאי 1987

השנה חוזרים לתל־אביב

היכונו!!

מטה ה־1 במאי – מפ"ם

מחלקה רעיונית – הקיבוץ הארצי

30.4.87

העובדים הסוציאליים שוקלים שביתה כללית

מאת כתבנו לענייני עבודה

מרכז איגוד העובדים הסוציאליים יתכנס ביום ראשון הקרוב ויחליט על השבתת הלשכות במחאה על הזנחת השירותים החברתיים המקומיים.

אתמול התקיימו ארבע אסיפות הסברה בערים הגדולות בהן הובעה מורת רוח על יחס הממשלה, ובעיקר משרד העבודה־והרווחה, לעניינם.

האסיפות נערכו בתל־אביב, ירושלים, באר־שבע וחיפה והיתה בהן תמימות דעים, כי המשבר הגיע לנקודת השיא ואין מנוס מהשבתת השירותים.

העובדים מקיימים זה מספר ימים משמרות מחאה מול לשכת השר קצב בירושלים.

מזכ"ל האיגוד, שרה זילברשטיין, אמרה כי העובדים הסוציאליים שואבים עידוד רב מהזדהות המטופלים במאבקם ונכונותם לקחת חלק בו.

המרכז הכריז על סכסוך עבודה לפני מספר שבועות.

אליפות העולם באתלטיקה בשידור חי בטלוויזיה

מאת אתי רונאל, כתבת "על המשמר"

מחלקת הספורט של הטלוויזיה קבלה אתמול "אור ירוק" להיערך לשידור חי של אליפות העולם באתלטיקה קלה, שתתקיים באוגוסט ברומא. לשידור זה הוקצה סכום של 30 אלף דולאר. אליפות אירופה באתלטיקה מעוררת השנה התעניינות רבה במיוחד, ויש הרואים בה מעין "תורה כללית" לקראת אולימפיאדת סיאול, בעוד שנה וחצי. להעברת האולימפיאדה הקציב מנכ"ל הרשות, אורי פורת, חצי מיליון דולאר, רובו עבור זכויות השידור.

בכוונת הטלוויזיה לשדר מהאליפות 10 שעות בשידור ישיר ועוד 5 שעות של תקצירים מוקלטים.

כנס לעידוד הקריאה ביריד הספרים בירושלים

מאת יצחק שור, כתבנו לעניני חנוך

אם ילד איננו קורא עד סוף כיתה ב' להנאתו, הוא איחר את הרכבת וקיימת סכנה שיפגר בלימודיו עד סוף התיכון, אם יגיע לשם — אמרה אתמול פרופ' דינה פייטלסון בכנס לעידוד הקריאה אשר נערך ביריד הספרים בירושלים.

היא תיארה מחקר אשר נערך בקרב 102 משפחות באיזור חיפה, מחציתן מבוססות. במשפחה מבוססת מצויים 56 ספרים בספריתו של ילד בגיל הגן, לעומת ארבע במשפחה חלשה. מחצית המבוססים החלו לקרוא ספרים לילדיהם לפני הגיעם לגיל שנתיים. עוד 37 אחוז מן ההורים החלו לקרוא ספרים לילדיהם לפני שהגיעו לגיל שלוש. במשפחות טעונות טיפוח 60 אחוז מן ההורים לא קראו ספרים לילדיהם כלל ועוד 25 אחוז החלו לקרוא לילדים רק אחרי שאלה הגיעו לגיל 5.

התערבות המורות בכיתה א' יכולה לזרז את הקריאה באורח ניכר. ניסוי שנערך העלה, כי מורות שהחלו לקרוא יום יום סיפורים לתלמידיהם הפחיתו במידה ניכרת את מספר השגיאות ששוגים ילדים קוראים. במיוחד הואילו סדרות כמו "קופיקו".

גידול של 30% במכירת יינות מתוצרת מקומית

מאת אודי נחשון, כתבנו הכלכלי בתל־אביב

גידול של 30 אחוז נרשם במכירת יינות ומשקאות כוהליים מתוצרת מקומית ברבעון הראשון של 1987, במקביל גדל בחודשים ינואר ופברואר גם יצוא היינות ב־35 אחוז.

נתונים אלה מסר אתמול אורי שני, יו"ר המכון הישראלי ליין, במסיבת עיתונאים. לדברי שני, מגמת הגידול במכירת יינות ומשקאות כוהליים מאפיינת את השוק מאז אוקטובר 86'.

בחודשים האחרונים נמכרו בממוצע 1.6 מיליון ליטר יין מתוצרת מקומית לחודש. לעומת 1.2 מיליון ליטר בממוצע בתחילת 1986.

מסיכומי השנה שעברה עולה, כי היקף מכירת יינות ומשקאות הגיע ל־40 מיליון דולר. היקף הייצור בענף זה עשוי לעלות השנה על 6 מיליון דולר.

מחלקת הבניה של הקיבוץ הארצי

מודיעה:

בחול המועד פסח משרדינו יהיו

סגורים

החל מ־14.4.87 עד 20.4.87.

חוזרים לעבודה ביום שלישי 21.4.87.

חג שמח לכולם

מחלקת הבניה של הקבה"א

עיריית פתח־תקוה

מינהל התרבות – גן החיות העירוני

הנהלת גן החיות

מודיעה

כי הכניסה לגן החיות בפתח־תקוה בשבתות, בחגים ובכל ימות השבוע, תהיה בתשלום בלבד

לא תותר כניסה לגן החיות בפתח־תקוה ללא תשלום

כרטיסים לשבתות ולחגים ניתן לרכוש בקניה מוקדמת בימים א'־ו' בקופת גן החיות בפתח־תקוה ובמשרד "ביקורת", רח' ההגנה 16 פ"ת.

מינהל התרבות

מסוקים של חיל האוויר תקפו בעין אל חילווה

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

מסוקי קרב של חיל האוויר תקפו אתמול אחר הצהריים יעדי מחבלים בפאתי מחנה הפליטים עין אל חילווה בדרום לבנון.

כל המסוקים שבו בשלום לבסיסם והטייסים דיווחו על פגיעות מדוייקות במטרות. במהלך התקיפה נורתה אש נ"מ מן הקרקע לעבר המסוקים.

המטרות שהותקפו שימשו כמפקדות של ארגון מחבלים, שהתרכזו בשלושה מבנים שבפאתי מחנה הפליטים מדרום לצידון.

מאיימים לדרוג

ביירות. — ארגון „המדוכאים עלי אדמות" איים אמש בביירות „להחיש את הוצאתו להורג" של אחד מבני הערובה היהודיים הלבנוניים שבידיו, אם תמשיך ישראל בתוקפנותה נגד האוכלוסיה בדרום לבנון.

ששון, בן 65, נשיא הקהילה היהודית בלבנון, תואר ע"י חוטפיו כ„ממונה על רשת הריגול של המוסד". הוא נחטף ב־30 במארס 1985, זמן קצר לאחר שהגיע לנמל התעופה הבינלאומי של ביירות.

מקור צבאי בכיר מציין בסיפוק את „הידענות תושביו של אזור הביטחון בדרום לבנון להתגייס לצד"ל". הדבר בא לידי ביטוי, אמר הגורם, בממדי ההתגייסות בחודשיים האחרונים.

עם זאת הרגיש המקור, כי נושא צד"ל ידע כבר עליות ומורדות ויש להיזהר בהפרזה ביכולתו המבצעית.

אתמול נפרד הרמטכ"ל היוצא, רא"ל לוי מהגנרל לחאד ומצד"ל במסגרת ביקור פרידה מפיקוד הצפון. לוי נפגש גם עם תרז חדד, אלמנתו של רס"ן סעד חדד.

פרס עם עמיתו האיטלקי, ג'וליו אנדראוטי (צילום: אי.פי)

אלוף מוטי הוד (רק הגיע מנורתאופ):

„אני מקווה שממשלת האחדות תמשיך לפתח את הלביא"

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

„אין היום חלופות ללביא זולת האפשרות ללכת ולרכוש מטוסים אחרים מהמדף. אני מקווה שממשלת האחדות הלאומית תקבל החלטה להמשיך בפיתוח ויצור המטוס", דברים אלה אמר אתמול אלוף (מיל.) מוטי הוד במועצת המנהלים של התעשייה האווירית.

מפקד חיל האוויר לשעבר, מוטי הוד, נבחר אתמול. פה אחד, על ידי דירקטוריון התע"א לתפקיד יו"ר מועצת המנהלים. לאחר תקופה ארוכה של המתנה, בשל חילוקי דעות בין הליכוד למערך בנושא מינויים.

מוטי הוד, שייצג בישראל עד לפני שנה את יצרנית התעופה האמריקאית „נורתאופ", שמתחרה בתעשיה האווירית ומיצרת את האפ.16 אמר: „מרגע שהסכמתי לעמוד בראש דירקטוריון התע"א נטלתי על עצמי לדאוג לחברה ולטובתה, אין לי ספק, שעל מנת לפתור את הבעיות יש להמשיך ולסיים את פרוייקט הלביא בצורה מהירה ויעילה ככל שניתן".

הוד הוסיף, כי בכוונתו לפעול להידוק היחסים בין חיל האוויר לתעשיה האווירית. „אינני חושב שיש עוד תעשיה אווירית בעולם הדומה לנו. שיש לה נכס יקר כמו חיל האוויר הישראלי", אמר הוד.

מנכ"ל משרד הביטחון אלוף (מיל.) דוד עברי ומנכ"ל התע"א, משה קרת, בירכו את הוד עם כניסתו לתפקיד החדש.

„אומץ בקו העימות" — צנזורה

ב־17 בפברואר 1987, שידרה הטלוויזיה הירדנית, ללא הסכמתנו ובלי ידיעתנו, את הסרט התיעודי שלנו „אומץ בקו העימות".

יותר מ־20 פרקים נפגעו בקיצוצי־צנזורה שעשתה בהם הטלוויזיה הירדנית, בלי שניתן כל רמז על כך לצופה. תמונות וקטעים רבים, בעלי חשיבות מכרעת לשלמותו הרעיונית של הסרט, צונזרו, ובכללם אפיזודות הקשורות לנושאים הבאים:

★ הטבח בחברון בשנת 1929.
★ רדיפת היהודים ורציחתם ההמונית בגרמניה הנאצית.
★ לידתה של מדינת ישראל.
★ התנגדות הערבים לחלוקה ופלישתם למדינה היהודית.
★ הטרור הפלשתיני.

רשת „סנטרל אינדיפנדנט טלוויז'ן" התלוננה לפני הטלוויזיה הירדנית על ניצולו לרעה של הסרט התיעודי שלנו ועל צינזורו ללא הרשאה.

„אומץ בקו העימות" הוקרן בישראל במידה מוגבלת, ללא כל צינזור (בסינימטקים של ירושלים ותל־אביב, במועדוני „צוותא" ובקיבוצים).

העובדה, שנשללה מצופי הטלוויזיה; הן הישראלים והן הפלשתינים, ההזדמנות לצפות בסרט שלנו בצורתו המקורית, הנכונה, גרמה לנו מפח־נפש.

„אומץ בקו העימות" הוכן כדי לשפוך אור על יוזמות רבות־חשיבות למען התפייסות בשלום בין יהודים ישראליים לבין ערבים פלשתיניים, במיוחד בכל הנוגע בשטחים המוחזקים. בצנזרה קטעים, המתארים את ההיסטוריה היהודית ואת הרגשות והחששות של היהודים הישראליים, עיוותה הטלוויזיה הירדנית, באופן חמור, את הסרט התיעודי שלנו.

„סנטרל אינדיפנדנט טלוויז'", אנגליה
ויקטור שונפלד, ג'ניפר מילסטון

פרס עם שובו לארץ: הסובייטים גילו פתיחות

שרי איטליה הבכירים ואורחים רמי דרג באינטרנציונל מיהרו להיפגש עם שר החוץ

מאת זהבה מרום, סגנית „על המשמר" ואהרון נור, כתבנו באיטליה

שר החוץ פרס שב אתמול לארץ לאחר ארבעה ימי שיחות באירופה ואמר כי מצא פתיחות מצד בריה"מ במספר נושאים שהוא עד כה „הגורמים" למרות שאינו יכול לומר שהושגה הבנה. „ב־4 ימים אלה נפתחו אפשרויות שקודם לא הייתי מודע להן וצריך להמשיך".

פרס סיפר, כי נפגש עם הסובייטים ברומא — ארבע פעמים — שתי פגישות סגורות ושתי פגישות פתוחות, — אך הוסכם שלא לפרסם את תוכנן ברבים בשלב זה.

לדבריו, עלו שלושה נושאים: נושא העליה, עמדת בריה"מ בענייני המזה"ת ומערכת היחסים הדו־צדדית עם בריה"מ, בהעדר יחסים דיפלומטיים. השר הרגיש, כי זאת פעם ראשונה שמשלחת סובייטית הנה מדברת בנושאים שלא לצרכי פרסום או רושם.

הוא הרגיש, כי נוכח לדעת, שהדרך הנכונה הינה מגע עם שלטונות בריה"מ, או עם נציגי המפלגה הקומוניסטית שם. „אני חוזר מעודד מהאפשרות להגיע למו"מ ישיר. מבלי שגורמים בינלאומיים, כולל בריה"מ, ינסו לכפות עלינו פתרונות. אשר לנושא היהודי, חלו ב־2 שינויים די חשובים, ומספר היוצאים גדל. כן שוחררו מספר אסירי ציון. קרוב לוודאי שמשלחת נמוכת־דרג תבוא לישראל. אינני חושב שזה הסוף, אני חושב שזו ההתחלה".

בהשיבו לשאלות אודות ההססנות שמגלים עתה האמריקנים, כפי שבאה לידי ביטוי בדברי שר החוץ שולץ, ואודות הדברים שנשמעו בארץ לגבי נסיעתו, אמר פרס, כי „הוועידה הבינ"ל אינה מטרה בפני עצמה, אלא אמצעי לקיום מו"מ ישיר, אני מאוד מצטער שנימוקים מפלגתיים, הכרזות ואי־דיוקים, נכנסים לוויכוח בנושא השלום ומשבשים אותו.

הוא אמר, כי בדעתו להביא להכרעה את נושא המו"מ הישיר שיפתח בוועידה בינ"ל כאשר ועידה זו תהיה מוכנה, והוא אינו סבור שיש יותר מדי זמן לכך.

הפשרת שלגים

לא בטינו קראקסי, „האיש החזק של אירופה", היה במשך הימים האחרונים הגיבור המרכזי על מסך הארועים של רומא, אלא שר החוץ הישראלי שמעון פרס. בתור לפגישות איתו חיכו אישים מהדרג הפוליטי הגבוה ביותר: נשיא המדינה פראנצ'סקו קוסיגה, שר החוץ ג'וליו אנדראוטי ושר ההגנה ג'ובני ספדוליני. ואם לא די בכך, עמדו בתור הארוך גם ראש ממשלת נורווגיה ושר החוץ השבדי.

פגישה ראשונה, מיוחדת במינה היתה בין פרס ומנהיג הסוציאל־דמוקרטיה התורכית, הדל אינונו, אשר מצא לנכון לציין אחרי הפגישה המיוחדת, שלא דובר בה על אפשרות שתורכיה תשתתף בוועידה הבינלאומית ולא על המתיחות האחרונה בין אתונה לאנקרה.

פרס שיבח את הנציגים הסובייטיים איתם שוחח במשך כארבע שעות, אשר הוכיחו „ידיעה מעמיקה בבעיות ישראל". השיחות נתקיימו — אמר פרס — באווירה של כנות הדדית, אך עם כל הרצון הטוב, לא זז פרס משתי דרישות היסוד של ישראל: חידוש היחסים הדיפלומטים בין מוסקווה לירושלים וחופש הגירה ליהודי ברית המועצות.

העיתונים האיטלקיים רקמו סיפורים ורווים על שני ימי הפשרת השלגים בין מוסקווה וירושלים. לא אחר מאשר היומון הקומוניסטי „אוניטה" סיפר: „פרס אך החל את שיחתו עם ראש הממשלה קראקסי, כאשר דיפלומט ישראלי דפק בדלת ומסר לו פתק כתוב בידו: שני שליחים מהמפלגה הקומוניסטית הסובייטית ביקשו פגישה פנים־אל־פנים איתו. סגן ראש ממשלת ישראל קרא את הפתק, חייך, ואמר לקראקסי: „לכך אכן ציפיתי"".

„אנו הגשמנו עמדותינו עכשיו הגיע תורכם"

מאת ירון זליג, כתב „על המשמר"

„אנו עדיין עומדים מאחורי תוכנית ברז'נייב מיולי 1984. נכון שאנו יותר גמישים כעת, אך אנו מצפים, שגם הצד השני יגמיש את עמדותיו", כך אמר שלשום הנציג הסובייטי לוועידת האינטרנציונל הסוציאליסטי, קארן ברוטנס, לנציג מפ"ם לוועידה, אריה יפה.

יפה, ששב אמש לארץ, סיפר, כי במהלך הפגישה ניסה לבדוק באיזו מידה סבורים הסובייטים, שפגישותיהם עם שמעון פרס מהוות צעד קדימה.

לדבריו, אמר ברוטנס, כי הפגישות אינן מהוות צעד קדימה וכי בריה"מ עדיין מחוייבת לתוכנית ברז'נייב.

לדבריו, הוסיף ברוטנס באותה פגישה כי במידה שהסכסוך במזה"ת יבוא על פתרונו, יקל הדבר על יציאתם של יהודי בריה"מ, המבקשים לעשות כן.

עוד מסר יפה, כי במהלך הוועידה הצליחו נציגי ישראל לארגן את קבלתם של משלחת בנים למסורבי עלייה לפגישה עם ג'ורג' נאפוליטאנו, שר החוץ של המפלגה הקומוניסטית האיטלקית וכן עם מנהיגים אירופאים נוספים שנטלו חלק בוועידה.

מפעל בכרמיאל מייצר גלגלי אפ.16 שבשימוש חה"א

מאת יהודה צור

מפעל בכרמיאל מייצר את גלגלי מטוסי אפ.16 לחיל האוויר הישראלי. אתמול הציג מפעל „מתלם" השייך לקונצרן ... בכרמיאל השלמת סידרה ראשונה של גלגלים ומעצורים עבור מטוסי אפ.16 סי, המצויים בשימוש חיל האוויר הישראלי.

ההזמנה נעשתה בעקיפין עבור מפעל „ג'נרל דיינמיק", המייצר את מטוסי אפ.16, אולם מנהל המפעל אראל לורי מסר לכתבנו, כי מעתה יסופקו, ככל הנראה, הגלגלים ישירות לחיל האוויר הישראלי עבור המטוסים אותם רכש בארצות הברית.

מנהל המפעל הוסיף כי ההזמנה הזאת מארצות הברית למפעל בישראל הכניס את המפעל „מתלם" למועדון מצומצם מאוד של יצרנים בעולם, המספקים גלגלים למטוסים.

במפעל מדגישים, שמדובר במערכת מורכבת מגלגל ומעצורים שייצורה מחייב מיומנות מיוחדת בגלל מורכבותה.

הרצוג מתח ביקורת על מכירת נשק מערב־גרמני לסעודיה

מאת כתבי סוכנויות הידיעות

בון. — הנשיא חיים הרצוג מתח אמש ביקורת על פוליטיקאים מערב־גרמניים, המצדדים במכירת נשק לסעודיה, ואמר כי למערב־גרמניה מוטלת אחריות לא לעזור לאויבי היהודים.

מקורות ממשלתיים אמרו, כי בון תעניק רשיון יצוא למספנה מערב־גרמנית, אם תזכה בחוזה של ארבעה מיליארד דולר לספק צוללות לסעודיה.

בראיון ששודר ביום חמישי בטלוויזיה המערב־גרמנית, אמר הרצוג „אני מאמין כי היחסים המיוחדים בינינו מטילים אחריות על הרפובליקה הפדרלית, המחייבת אותה לא לעזור לאלה הקובעים כי הם נמצאים במצב של מלחמה עם ישראל, או מכריזים בגלוי על איבתם לישראל".

המחלוקת החלה כאשר השר הממונה על הסיוע לפיתוח, הנס קליין, אמר בראיון כי בון צריכה להתיר ליצרני נשק מערב־גרמניים למכור מתוצרתם לסעודיה.

אתמול חלה הסלמה בנושא, כאשר מנהיג המפלגה הנוצרית־סוציאליסטית, פרנץ יוזף שטראוס, הרגיש במאמר בעתונו „באיירן־קוריר", כי מערב־גרמניה צריכה להתחרות עם צרפת, בריטניה, איטליה וארה"ב במכירת נשק לסעודים, בציינו כי זה יהיה לטובת ישראל.

על ההגירה

הרצוג, בביקורו הראשון במערב־ברלין מאז הגיע לשם כחייל בריטי ב־1945, קרא לבריה"מ, מעבר לחומה, להקל את ההגבלות על הגירת יהודים.

בדברו בבניין עיריית מערב־ברלין בטרם ביקר ב„חומת ברלין" אמר הנשיא: „אני בא מעיר שהיתה חצויה ואשר בה עדיין ניכרים הסימנים של גדרות התיל ושדות המוקשים שפיצלו אותה לשני חלקים, כפי שעושה כיום חומת ברלין".

לדבריו חומת ברלין „מייצגת בעיני את אלה מבני עמי בבריה"מ... המתגעגעים לחירות. היא מייצגת את אלה שאינם רוצים יותר מאשר את הזכות לנהוג על־פי דתם וליישם את זכויותיהם כבני־אדם, להגר", אמר.

מיד לאחר בואו למערב־ברלין, ביקר הנשיא הרצוג — לשביעות רצונו הרבה של הנשיא פון־וייצקר, שהודה לו על „מחווה" זו — באנדרטת פלוצנזה, שם הוצאו להורג, בראשית שנות ה־40, מאות ממתנגדי המשטר הנאצי. הרצוג, אליו נילווה גם ראש עיריית מערב־ברלין דיפגן, הניח זר פרחים למרגלות הגלעד.

משני צידי האנדרטה, חומת אבן אפורה, הונפו דגלי ישראל ומערב־גרמניה, ומעליהם הכתובת „לזכר הקורבנות של הדיקטטורה הנאצית, 1933 עד 1945".

לאחר מכן ניכנס הרצוג לאולם בו הוצאו להורג בתליה הגנרלים שהיו מעורבים ב־1944 בנסיון להתנקש בחיי היטלר.

ראש עיריית ברלין, אברהרד דיפגן, מראה לנשיא הרצוג את חומת ברלין ממרפסת בניין הרייכסטאג (צילום: אי.פי.)

2 מיליון אמריקנים נושאים נגיפי „איידס"

מאת עודד ליפשיץ, כתב „על המשמר"

„בשנת 1991 ימותו, בארה"ב בלבד, 54,000 איש ממחלת ה„איידס"", אמרו אמש ד"ר רוברט ווינדום עוזר שר הבריאות של ארה"ב, וד"ר אנטוני פאוסי, מהמכונים הלאומיים לבריאות בארה"ב. שני המומחים ענו לשאלות רופאים מחמש מדינות בשידור טלוויזיה ישיר דרך הלוויין למוקדים בשגרירויות ארה"ב בקופנהאגן, פאריס, בלגראד, אתונה ותל־אביב.

הדוברים ציטטו את דברי הנשיא רייגן, שאמר בשבוע שעבר שה„איידס" הוא האויב מספר אחד של בריאות הציבור, וסיפרו ששני מליון מאזרחי ארה"ב כבר נושאים בגופם נגיפי „איידס". בין רבע למחצית מנושאי הנגיפים יחלו בפועל, בתוך חמש שנים, במחלה הנוראה.

שיעור הנדבקים ב„איידס" כתוצאה ממגעים מיניים הטרוסקסואליים עולה במהירות, מ־1% לפני מספר שנים ל־4% כיום, כשחזויים שיעור של 10% בשנת 1991. עד כה אובחנו בארה"ב כ־600 ילדים שנדבקו ב„איידס" מאימותיהם שנשאו את המחלה בעת ההריון והלידה. נוצרה תופעה של ילדים חולי „איידס" שניטשו על־ידי האימהות בבתי היולדות, כשנודע להן שהם חולים.

בינתיים, אין בארה"ב תוכניות לעריכת בדיקות „איידס" לכלל האוכלוסייה, ואפילו אין חובת בדיקה על בני קבוצות סיכון מיוחדות כמו זונות. עם זאת, המומחים ממליצים לכל אזרחי ארה"ב להיבדק מרצונם כדי למנוע, במידה ויתגלה שהם נושאי נגיפים, הדבקה בלא יודעין של אלה שעימם הם מקיימים יחסי מין, וכן במקרה של נשים בגיל הפריון, למנוע הריונות ולידות תינוקות שיידבקו ב„איידס" ברחם אמם.

צבא ארה"ב כבר עורך בדיקות „איידס" לכל חייליו, ונושאי הנגיף אינם מתקבלים לשורותיו. נושאי „איידס" מקרב אלה שכבר משרתים בצבא מכוונים לתפקידים שבהם הסכנה שידביקו אחרים קטנה יותר.

אוסאמה אל־באז:

ביטחון מצרים קשור לבטחונה של סוריה

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי, ויהודה צור, כתבנו בצפון

ראש לשכתו המדינית של נשיא מצריים, אוסאמה אל־באז, אומר, כי „מצרים לא תוכל לשבת בחיבוק־ידיים במידה וסוריה תעמוד מול בעיות מדיניות־בטחוניות או בעיות באיזור הגבול".

אל־באז אמר את הדברים בראיון לעיתון „אלאסבוע אל ערבי", הרואה אור בלבנון.

בהסבירו דברים אלה מדגיש אוסאמה אל־באז, כי הביטחון המצרי קשור לבטחונה של סוריה ולהיפך ומזכיר את שיתוף הפעולה הסורי־מצרי במלחמה נגד ישראל ברמת הגולן ובסיני במלחמת 1973. הוא סבור, כי שיפור ביחסי מצרים־סוריה יסלול את הדרך להשגת תיקון במפרץ הפרסי ובאזורי מתיחות אחרים. הוא הכחיש את הידיעה לפיהן שיגרה מצרים שליח לדמשק.

הסורים לא נוטים

היום לסוריה אין נטייה להוציא לפועל מבצע צבאי נגד ישראל — אמר אתמול אחה"צ הרמטכ"ל, רא"ל משה לוי, במהלך טקס פרידה מפיקוד צפון. אולם הרמטכ"ל הוסיף, שגם זה לא בטוח ומצב שלא לטווח ארוך.

שמיר יעיד היום בפני ועדת רוטנשטרייך־צור

מאת כתבנו המדיני

ראש־הממשלה, יצחק שמיר, יופיע היום בפני ועדת הבירור של ד"ר יהושע רוטנשטרייך וצבי צור את גויסתו בפרשת פולארד. חברי הוועדה יבואו ללישכתו של שמיר ויבקשו לשמוע ממנו באיזו מידה ידע על פעילותו של ג'ונתן פולארד בפרשה ועל פעולות הלקם בכלל.

יצוין, כי שמיר אמר מספר פעמים בחודשים האחרונים שהדרג המדיני לא ידע דבר על פולארד וממילא לא אישר את הפעלתו. בשבוע הבא ייפגשו חברי ועדת הבירור עם ממלא־מקום ראש־הממשלה ושר־החוץ, שמעון פרס, וישאלו אותו שאלות דומות.

מעריכים, כי גם תשובותיו של פרס יהיו דומות לאלה של שמיר. אולם פרס היה קשור ישירות לפעילות לקם עוד בתקופת היותו שר־ביטחון בממשלת רבין.

בינתיים סיימה ועדת המשנה למודיעין של הכנסת את שלב גביית העדויות, ועם שובו של יו"ר הוועדה, אבא אבן, מחו"ל בסוף השבוע, יוחלט אם היא תחל בגיבוש מסקנותיה במהלך השבוע, או שתדחה זאת עד לאחר פגרת הפסח.

● אנדרטה לזכרם של חללי חיל התותחנים שנפלו במערכות ישראל, נחנכה אתמול בזכרון יעקב בנוכחות שר הבטחון יצחק רבין.

רותי

לא יהגה הלב
לא תכתוב היד
ולא ימצאו המלים
לתאר את יגוננו
אבדה לנו טובה שבבנות

קיבוץ גשור

המשכים

„ברוך הבא" משמיר

(סוף מעמוד ראשון)

הוא המשיך ואמר: „אנחנו יודעים מה תחליט הוועידה הזאת על גבולותינו ועל ירושלים, ומשום כך רק אנשים הרוצים באובדן מדינתם ובאובדן עצמאותם וביטול בטחונם, יתמכו בכינוסה של ועידה כזו. אנחנו לא נתמוך".

שמיר גם הגיב על דברים שאמר סגן שר החוץ הרוסי, פטרובסקי, כאילו יש רוב מכריע של מדינות העולם לרעיון הוועידה הבין־לאומית, פרט למיעוט קטן המורכב מארה"ב וישראל. „טובאריש פטרובסקי, אמר שמיר, אנחנו גאים להשתייך למיעוט הקטן הזה".

גם השר יצחק מודעי, אשר דיבר בפתח הכינוס, הרגיש, כי כולם עומדים מאחורי שמיר בעמדתו נגד הוועידה הבין־לאומית. הוא ציין, כי „זהו פתרון לא מעשי, אך צופן בחובו סכנות רבות".

שתי ברכות

בתגובה לדברים אלה אמרו מקורביו של פרס, כי אין בדעתו להיגרר לויכוח עם ברכתו של שמיר לרגל שובו ארצה, כפי שלא נהג כך ביחס ל„ברכת הדרך" של שמיר. אותם מקורבים האשימו את שמיר ולשכתו בעיסוק בהשמצות ובפוליטיקה מפלגתית.

לדבריהם, נושא העלייה מברית המועצות וחידוש היחסים עימה רציני מדי מכדי להיכנס עליהם לפולמוס ברמה כה נמוכה. פרס ימשיך במדיניות שבה הוא נוקט בשנתיים האחרונות והנסיונות להלך אימים על העם לא יזכו להצלחה, אמרו מקורביו של שר החוץ.

שמיר ופרס אמורים להיוועד עוד לפני ישיבת הממשלה ביום ראשון, ובפגישה זו יעדכן שר־החוץ את ראש־הממשלה בפרטים נוספים על שיחותיו עם שני הפקידים הסובייטים עימם נפגש ברומא. השיחה תתרכז בדיווח על נושא העלייה מברית־המועצות וחידוש היחסים הדיפלומטיים, ולא בנושא הוועידה הבין־לאומית, שעמד במרכז השיחות עם הסובייטים. עד כה טרם הגיעה בקשה רשמית לאשרות־כניסה עבור חברי המשלחת הקונסולרית הסובייטית ובירושלים מניחים, כי הביקור יידחה עד לאחר חול המועד פסח.

עם שובו של פרס מאירופה נמסר אתמול, שבשיחות שקיימו במסגרת דיוני הוועדה המזרח־תיכונית של האינטרנציונל הסוציאליסטי, אמרו הסובייטים, כי הם מוכנים לנהל דו־שיח רציני עם ישראל בעניין יציאת יהודים וכן על יחסים פתוחים עם ישראל. המגבלה היחידה שעליה דיברו הסובייטים הייתה יציאתם של יהודים הקשורים בעניני ביטחון רגישים. בנושא הוועידה הבין־לאומית חזרו הסובייטים והציעו, שהדיונים יתקיימו באופן ישיר בין הצדדים המעורבים בסכסוך במזרח התיכון, והבטיחו כי לא „ייעשה מצידם נסיון לכפות הסדר על ישראל. הם הציעו נוסחה שתעקוף את התנגדות ישראל בהשתתפות אש"ף בוועידה, על ידי כך שייקבע, כי הייצוג הפלשתיני יקבע על־ידי הפלשתינים בלבד.

נחת רוח בחד"ש

כתבנו קאסם זייד, מוסר:

חד"ש הגיבה בסיפוק ובקורת־רוח על פגישת פרס עם שני הנציגים הסובייטים ברומא.

במאמר מערכת בביטאון חד"ש בשפה הערבית „אל־אתחאד" נאמר, שעם כל הזהירות מההיפזון בקטיפת פירות הבוסר מפגישת פרס עם הנציגים הסובייטיים ניתן לומר שהפגישה מעוררת נחת רוח ותקווה בקרב שוחרי השלום הצודק בין הפלשתינים והישראלים.

העיתון אומר שבמניעיו של פרס לפגוש אישים סובייטים, נובעת מהכישלון האמריקני להפעיל לחץ על מדינות ערביות לפנות עורף לאש"ף, החוזר בימים אלה לדרך האחדות.

בייסקי צופה חזרה

(סוף מעמוד ראשון)

פרסום הדו"ח אך טרם תוקנו הליקויים החמורים שנתגלו בשוק ההון בישראל. „כל המחלות של השוק עוד קיימות", אמר טרנת.

ביום העיון הופיע הממונה על שוק ההון, יהודה דרורי, אשר ציין שהממשלה שוקלת להעניק מניות הטובה של הבנקים ולרשום אותם למסחר בבורסה, כך שיווצר שוק למניות אלה ויהיה למניות הבנקים מחיר שוק. המסחר במניות יתחיל, ככל הנראה, בחודש ספטמבר.

דרורי ציין, שבעלי מניות בנקאיות החסומות בתוכניות חיסכון, בסכום של 1.2 מיליארד דולר, אשר יבואו לפדיון באוקטובר הקרוב, יוכלו, אם רצונם בכך, להחזיק את המניות שנתיים נוספות, לקבל 9.5% ריבית צמודה לדולר והמניות שלהם יהיו סחירות.

לגבי המניות שיבואו לפדיון באוקטובר 1988, כ־3.2 מיליארד דולר, יציע האוצר להמיר אותם באגרות־חוב ברות המרה חוזרת למניות. האוצר גם הציע לבעלי המניות להמשיך להחזיק אותן ולקבל מהממשלה רק את ההפרש שבין הערך המובטח לערך השוק שלהן.

שתי גישות פעולה

סגן המנהל של מחלקת המחקר של בנק ישראל, אבי בן־בסט, אמר, שאחת הבעיות העיקריות היא, שמניות הבנקים הקיימות לא מקנות זכויות הצבעה. הוא ציין, שיהיה צורך לפתור את בעיית השליטה ובעיית זכויות ההצבעה במסגרת כל פתרון על ההסדר.

מפקד פולארד

(סוף מעמוד ראשון)

תת־אדמירל שפירו, שכיהן בתפקידו עד 1983, היה מפקדו של המרגל ג'ונתן פולארד, ששירת במודיעין הצי עד שנתפס לפני למעלה משנה.

מקורות צבאיים מסרו לכתבנו, כי „פרשת פולארד" אינה מפריעה לביקור וכי הנושא כמעט ולא עלה במהלך הפגישות שקיימו האורחים בארץ.

תת־אדמירל סמנה שפירו הגיע לישראל ב־5 באפריל ויעזוב את הארץ בתחילת השבוע הבא. במהלך ביקור המשלחת בארץ נפגשו חבריה עם ראש־הממשלה, שר־הביטחון, מנכ"ל משרד הביטחון, שגריר ארה"ב בישראל וקצינים בכירים בצה"ל.

„על המשמר" — עתון יומי. חמו"ל: עתון וספר בע"מ. בטאון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מרכז המערכת: רובין רוזנטל
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב. טל. 378833 חשבון בבנק הדואר 4-43360-3
המען למכתבים: שירות שקי־דואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR" (The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771, Phone. 378833 Telex 341652
סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 3, בניין מגדל העיר, 102-121, טל' 231161. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה 33134 רח' הנביאים 17, טל' 673673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

פואד שוחרר לאחר תשע שנות מאסר

מאת זהבה מרום, כתבת „על המשמר"

שלמה משה עובדיה, המכונה פואד, בן 35 מבת־ים, שהורשע ברצח מוביל הכספים של חברת צ'מפיון מוטורס, שוחרר אתמול מכלאו.

משך כל זמן שהותו בכלא טען פואד, כי הוא חף מפשע ולמאבקו התגייסו ח"כים, אישי ציבור ועיתונאים. בינואר 84' קצב נשיא המדינה את עונשו ל־24 שנות מאסר.

בינואר 1986 המתיק הנשיא את העונש והעמידו על 20 שנות מאסר ובמחצית מרץ 1987 המתיקו פעם נוספת והעמידו על 13.5 שנות מאסר.

כיוון שהאסיר שהה בכלא מ־1978, הרי שעל־פי דין היה זכאי להופיע בפני ועדת השחרורים. אתמול החליטה הוועדה בראשותו של השופט בדימוס מלול, לשחרר את האסיר ולנכות שליש מתקופת העונש. רשימה מורחבת בנושא — ראה במוסף השבת.

נדהמים

שהילקח מאיתנו היקר והטוב באדם

רפי גאון

ההלוויה תתקיים ביום ראשון, י"ג בניסן, 12.4.1987, בשעה 13.00 בבית העלמין החדש בגבעת ציון, אשקלון.

נצא מביתנו ברחוב הצנחנים 17 באשקלון בשעה 12.51

המשפחה

על המשמר

המוסף לשבת

עורכת: עדה סער
עריכה: שולה בי"ן—לוריא
עיצוב גראפי: רחל דביר

בחוץ

שבע שנים טען האסיר פואר, כי הוא חף מפשע. השבוע יצא לחופשי. המערכת המשפטית השתכנעה כי הוא מקרה מיוחד

זהבה מוזס

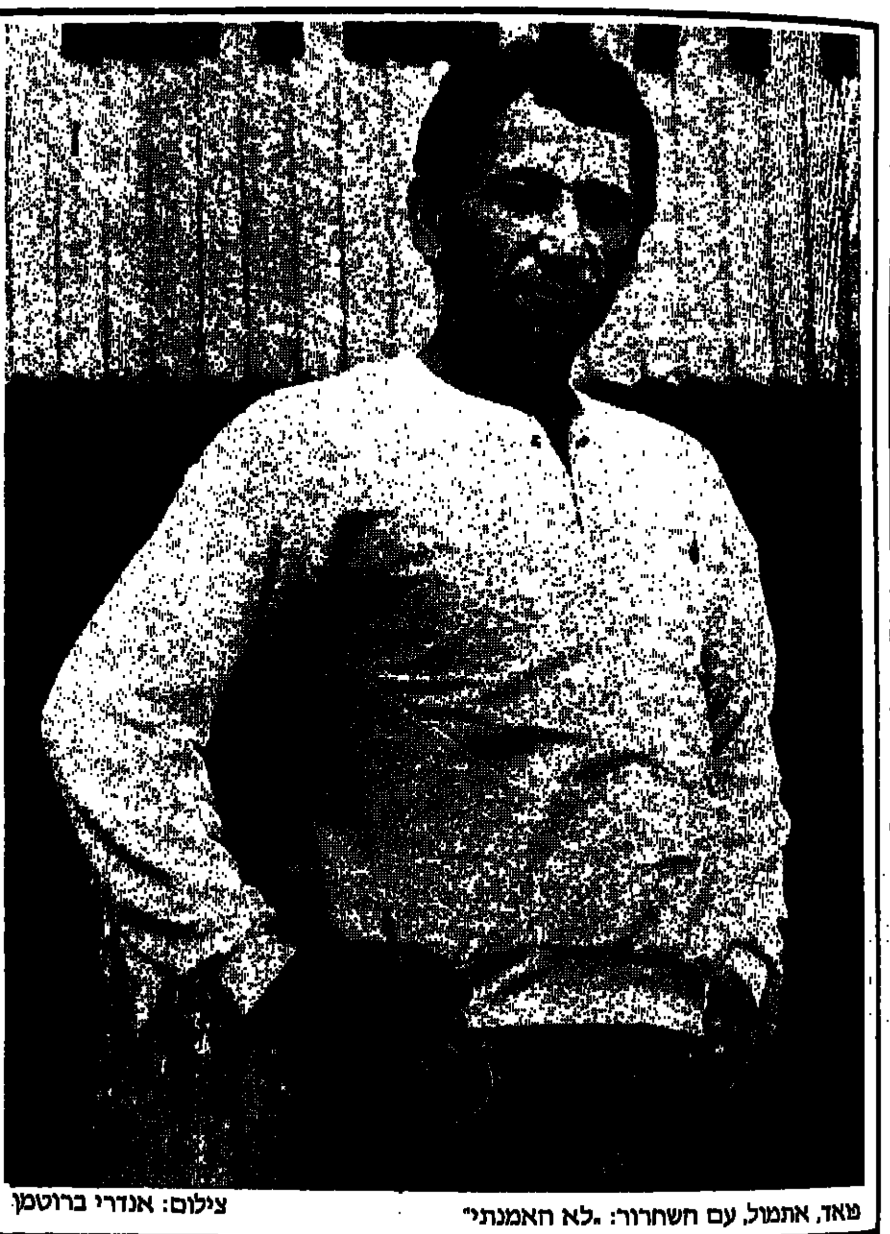
פואר, אתמול, עם השחרור: „לא האמנתי" — צילום: אנדרי ברוטמן

תשע שנים לאחר שהתחיל לרצות עונש מאסר עולם בגין רצח, שוחרר שלשום שלמה משה עובדיה, המכונה פואר, מכלאו.
משערי כלא מעשיהו נסע לאמא ולאחים בבת־ים, לומר שלום, ומספר רגעים לאחר מכן התייצב אצל עו"ד אלי גולדשמידט, מרכז המחלקה המשפטית בתק"ם.
פואר, עדיין בהלם השחרור, אמר לנו: „לא התכוונתי להיות בחוץ, אני לא יודע מה להשיב. הכל ספונטאני. ההרגשה שלי נפלאה. הכי נפלא זה לשבת ליד עו"ד גולדשמידט.
„לא חשבתי שאשתחרר היום. זו הפעם הראשונה שלא באתי בטוח ולקחתי בחשבון דחיות נוספות. בפעם הקודמת התעכב השחרור בגלל תוכנית שיקום, פתאום דרשו תוכנית שיקום, שלא הכנתי. אני חשבתי שמורידים את השליש רק בגלל התנהגות טובה.
„כרגע אין לי תוכניות. התוכניות הן לחשוב מה לעשות ולחכות להצעות.
„מה שאני יודע, זה שאני רוצה לבטא דעות פוליטיות ולהיות יותר אקטיבי. אולי פעיל במפלגה. אני מקווה שח"כ יוסי שריד יחזור למערך, ולא, אצטרף אליו לר"צ.
„החברה מהתנועה הקיבוצית הדהימו אותי. בזכותם החזקתי מעמד, עד היום הם היו צמודים אלי. לולא הם, היה נגרם אסון.
„עזרו לי כל־כך הרבה אנשים, שאני פשוט לא זוכר. בראשם היו יוסי שריד, גבי שטרסמן, חרות לפיד, שולמית הר־אבן ועוד, ואני מודה לכולם".

• • •

שלמה משה עובדיה, בן 36, הורשע בדצמבר 1978 ברוב של שניים באשמת קשר לשוד ורצח. אב בית־הדין, השופט בנימין כהן, שהיה בדעת מיעוט, ביקש לזכות את פואר משתי האשמות האחרונות מחמת הספק. פואר נאשם במותו, ב־15.2.78, של מוביל הכספים של חברת צ'מפיון מוטורס ברמת־גן, במהלך ניסיון לשוד.
בשוד השתתפו גם אהרון בר־דוד, המכונה דובי, ואורי שניידר. שניידר קיבל מעמד של עד־מדינה, ואילו חברו הועמד לדין יחד עם פואר, שעל־פי כתב האישום רצח את מוביל הכספים.

על־פי עדויותיהם של בר־דור ושניידר במשטרה הסתבר, כי האדם השלישי שהשתתף איתם בשוד היה פואר. אך במהלך המשפט חזר בר־דור מהודאתו כי פואר היה האיש שירה במוביל הכספים. הוא סיפר, כי השותף האמיתי היה רוני שניידר, אחיו של עד המדינה אורי שניידר. עד היום לא ברור לחלוטין מה היה חלקו הממשי של רוני שניידר בפשע, אם בכלל.
כאמור, הרשיעו שני השופטים את פואר — למרות שהיו גם עדויות של עדי־ראיה, שטענו כי היורה לא דמה לו במראהו החיצוני. הם גם לא התחשבו בגרסתו החדשה של דובי. השופט השלישי, בנימין כהן, שכיהן אז כנשיא בית־המשפט המחוזי בתל־אביב, ביקש לזכות את פואר מחמת הספק.

לאחר ההרשעה בבית־המשפט המחוזי הוגש ערעור לבית־המשפט העליון, וזה קיבל על דעת שלושה שופטים את פסיקת בית־המשפט המחוזי.
סעיף הרצח בו הואשם דובי הומר לסעיף הריגה והוא נידון לשמונה שנות מאסר. פואר קיבל מאסר עולם.
מאז שהתחיל פואר לרצות את עונשו בכלא רמלה, הוא הרעיש שמים וארץ בטענה לחפותו. קריאתו נשמעה באוזני ח"כים, אנשי ציבור ועיתונאים, שהתעניינו בפרשה ואף פעלו כדי לסייע לו.

שלוש פעמים הוגשו בקשות לקיים משפט חוזר. כל הבקשות נדחו על־ידי בית־המשפט העליון בשל היעדר ראיות חדשות, למרות זאת נותרו ספקות רבים בדבר הרשעתו של פואר.
במאי 1984 הובאה הפרשה לידיעת נשיא המדינה שהחליט להקל מעונשו של האסיר ולהפחיתו ל־24 שנות מאסר.
בינואר 1986 היתה פנייה נוספת לנשיא, שהמתיק את העונש והעמידו על 20 שנה. במחצית השנייה של חודש מרץ 1987 המתיק הנשיא את עונשו של פואר פעם נוספת, והעמידו על 13.5 שנות מאסר.
כיוון שמשנת 1978 ועד להמתקת עונשו ישב פואר תשע שנים בכלא, היה זכאי, על־פי הדין, להופיע בפני ועדת השחרורים.
בשבוע שעבר התכנסה ועדת השחרורים, שהיא ועדה משפטית סטטוטורית, שבראשה עומד שופט מחוזי ברימוס, והנה בעניינו של פואר. מהחומר שהוצג בפני הוועדה עלה, כי לא המציא לוועדה תוכנית שיקום מסודרת על־ידו, כמתחייב. מסיבה זו החליטה הוועדה לדחות את שחרורו.
בהוראת נציב בתי־הסוהר הכינה העובדת הסוציאלית של כלא אילון, רחל שחם, יחד עם פואר, תוכנית שיקום, שעמה הוא הופיע פעם נוספת בפני ועדת השחרורים. הוועדה, שבראשה עמד השופט ברימוס מלול, החליטה לשחררו ולנכות שליש מעונשו.
לדברי עו"ד אלי גולדשמידט, שעזר לפואר, המקרה של פואר הוא מיוחד. במקרה שלו השתכנעה המערכת כי הספקות מרובים. גם דעת המיעוט של השופט במשפטו וגם עקביות טענותיו של אחד העדים במשפט, הטוען זה שבע שנים כי פואר לא היה כלל בזירת הרצח, הסבו את הסיפור למרכב והביאו את משרד המשפטים וגם את נשיא המדינה למסקנה בדבר הצורך בחנינה.
„אני לא מחשב ולא קורא בליות ולפ"", אמר לנו עו"ד גולדשמידט, „אבל לפי מיטב הבנתי כמשפטן וכאדם, רמת הספק כל־כך גדולה, עד שאין ספק כי בארץ, בשיטת המשפט שלנו, לא צריך היה פואר לשבת בבית־כלא. מה עוד, שאני אישית מאמין בחפותו".

בדרך הנכונה

הפתגם הסיני הידוע קבע כי כל צעד מתחיל בצעד קטן אחד. נראה כי שר החוץ שמעון פרס כבר עשה צעד אחד, ואולי גם שני צעדים, במסע הגדול העשוי לקדם את תהליך השלום הישראלי־ערבי.
כל מי שעושה צעד אחד מסמן שהוא מתכוון לצעוד לאורך כל הדרך, ולכן מובנת התנגדותו של שמיר כבר לצעד הראשון. שמיר אינו מתכוון להגיע לאותו יעד. הוא אינו מוכן להסכים לוויתורים המתחייבים בתהליך השלום על־פי החלטה 242, אם כי החלטה זו מוסכמת על ישראל. לכן הוא התנגד גם לתהליך השלום עם מצרים ולכל צעד חדש שיוביל לכיוון זה.
כאשר עלה פרס על „הקורס החדש" שלו, שהוא ועידה בינלאומית בהשתתפות כל הצדדים, הוא ויתר על האופציה הירדנית החד־צדדית. שהלא ברור כי במסגרת ועידה בינלאומית יינתן ייצוג גם לסורים וגם לפלשתינים.
ניתן להסכים עם הגדרתו של פרס במדריד, שהפעם הוא עלה על ה„קורס הנכון", שהוא ניסיון להשגת הסדר כולל בהשתתפות כל הצדדים במזרח התיכון. על־פי הסיסמה בבחירות הקודמות אפשר להגיד כיום, כי „פרס בדרך הנכונה".
פרס הסיר את אחד המכשולים הגדולים בפני קיום ועידה בינלאומית, שהיא ההתנגדות הישראלית לקיום ועידה כזו. גם סוריה אותתה לקרטר ולמרפי באופן חיובי, ויש סימנים ברורים לכך ששמיר הוא שטעה בהערכת העמדה האמריקנית ולא פרס.
ועידה בינלאומית אינה צריכה להתבסס על כפיית הסדר. כל הסדר המבוסס על כפייה אינו יכול להשאר יציב. הסדר השלום צריך להיות מבוסס על מצב שכל הצדדים יוכלו לחיות עמו לאורך זמן. אולם אין לשלול מוועידה בינלאומית תפקיד של סיוע בהשגת ההסדר הרצוי. יש לסייע לתושבי ישראל וארצות ערב להתגבר על עשרות שנים של עוינות ופחד הדדי, והמעצמות יכולות גם לתת ערבות לקיום ההסדר, על מנת למתן את החששות מהבלתי נודע.
למעשה, הדגם והקווים הכלליים של ההסדר הטריטוריאלי סוכמו כבר בהסדר השלום עם מצרים, כולל סידורי הביטחון, הכוללים פירוז ופיקוח בינלאומי. גם ההכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתיני קיבלה גושפנקא בקמפ־דיוויד, אם כי יישום זכויות אלה, כמי שסוכם בלעדיהם, לא זכה להסכמה מצד הפלשתינים עצמם ומצד העולם הערבי, פרט למצרים. אולם, תהליך היישום שנקבע אז — תקופת מעבר של 5 שנים — כבר התיישן.
לכן הגיע המועד לקבוע דרכים חדשות ומוסכמות ליישום הסדר זה. מכל מקום, יש לראות בכינוס הוועידה הבינלאומית ובסיומו המהיר של המשא־ומתן — אינטרס ישראלי עליון. יש לשחרר את ישראל מתפקיד של מעצמת כיבוש, מהמעצרים של אלפי בני אדם, מירויות באוויר, מהריסת בתים וממלחמה זעירה.
מבין הדמויות הפוליטיות במרכז המפה עזר וייצמן היה הראשון שהבין זאת. הוא הצליח למשוך עמו את בגין בסיועם של דיין, אהרן ברק ואחרים. פרס יצליח למשוך אחריו את רבין, אם כי הוא עדיין בעמדה הססנית. קשה להניח כי שמיר, ששרון נושף בעורפו, יגרר למהלך כזה. לכן יהיה צורך בהתמודדות פוליטית בזירה הפנימית.
ניתן רק לקוות שהציבור בישראל יתן בסופו של דבר את המנדט לאלה שיובילו אותו לכיוון השלום ולא יצור שוב תיקו פוליטי בזירה הפנימית.

צבי טימור

ג'ון או איוואן

לפתע דמיאניוק דיבר: אני יודע מה יכול להיות צפוי לי

הנאשם קם על רגליו וביקש פתאום לחקור את פרופ' שפלר

מאת בצלאל עמיקם,
כתב „על המשמר"
וכתב עתי"ם

ג'ון דמיאניוק הפר אתמול את שתיקתו הממושכת והחל לדבר. הנאשם האדיש, שבמשך שבועות הסב בכבדות בכסאו, כשאוזניות לראשו, ופניו המגו־שמות חתומות, הפסיק לפתע, במהלך חקירת ההגנה, את עד התביעה פרופ' שפלר.
„השאלות חשובות לי ביותר" — הסביר נסער לאב בית הדין, דב לוין, את פשר צערו המפתיע. דמיאניוק טען, כי הוא יושב זמן ממושך בבתי סוהר שונים והוכח לו, כי הסניגורים מחטיאים את המטרה. אב בית הדין נענה לבקשה והדגיש, שהוא עושה זאת, „כדי למנוע תחושה של הנאשם כאילו הסניגורים שלו לא מצליחים לנסח נכון את שאלותיהם."
ג'ון דמיאניוק קם על רגליו, פנה ואמר באוקראינית: „אני מודה לבית המשפט. הייתי רוצה להדגיש שהשאלות שצריך לשאול עכשיו, הן חשובות ביותר בשבילי. אני כבר זמן ממושך יושב בבית הסוהר ויודע מה יכול להיות צפוי לי בעתיד. ברצוני לשאול את פרופ' שפלר כמה שאלות על מה ששמעתי מדבריו בעדותו. יש מספר דברים שאינני מסכים עם הערות שמסר פרופ' שפלר".
כאשר פנה המתרגם מאוקר־אינית לעברית, כדי להתחיל בתרגומו, החל מדבר אף הוא באוקראינית, עד שבית המשפט הפסיקו. המתרגם התנצל ואמר כי במשך כל המשפט דיבר באוקראינית והיה קשה לו להתרגל לדבר בעברית. לאחר שתרגם חלק מדבריו של דמיא־ניוק, המשיך הנאשם ושאל: „פרופ' שפלר נשאלת לגבי המדים בטרווניקי. אמרת שה־מדים השחורים הונהגו בטרווני־קי, לאחר שהונהגו בהם קודם מדים צהובים. במשפט, שמעתי ההסך".
פרופ' שפלר: לא דיברתי על צבע צהוב. אמרתי כי בתחילה היה צבע אחר ואחר כך העבירו את מדי המתאמנים בטרווניקי לשחור.
דמיאניוק: האם קודם היו מדים בצבע אחר ואחר כך מדים בצבע שחור?
פרופ' שפלר: אני יכול לומר שהיו כל מיני סוגי מדים בטרווניקי. היו שם בעיות של אספקה. אולי אתה תספר לנו איך היו המדים.
הסניגור מארק או'קונור התפרץ ואמר, כי התבטאות זו של העד מצביעה על חוסר אובייקטיביות שלו.
השופט דב לוין השיב: אם העד נשאל שאלות, הנאשם צפוי

דמיאניוק בשיחה עם או'קונור
(צילום: ירון קמינסקי, עיתון „חדשות")

השופט דב לוין השיב: אם העד נשאל שאלות, הנאשם צפוי לתשובות לא סימפטיות. אני אינני יכול למנוע מהעד להשיב לשאלות.
דמיאניוק: צריך לקחת בחשבון שאני שואל שאלות רק על סמך דברים ששמעתי מהעדים שהעידו כאן במשפט. אני מסיק מסקנות רק מהעדות שהשמיעו כאן במשפט זה. לכן, השאלות שלי הן לא על סמך ידע שיש לי, אלא רק על מה ששמעתי.
ג'ון דמיאניוק התייחס לתמונה שעל „מסמך טרווניקי", ואמר: אני לא רואה בתמונה זאת כל מדים. יש כפתור על הצווארון אבל זה כפתור של חולצה.
שפלר: זהו מקטורן, יש להשוות תמונה זו לתמונות אחרות מטרווניקי.
דמיאניוק: הייתי מבקש מהפרופ' שפלר לקחת זכוכית מגדלת ולהביט על התמונה ביתר שימת לב.
אב בית הדין: נא להגיש לעד זכוכית מגדלת.
פרופ' שפלר: קשה לי להעריך אם הכפתור שייך למעיל או לחולצה. זו נקודה שכהיסטוריון, קשה לי לקבוע.
דמיאניוק: ברצוני לספר לכבוד בית המשפט שמונה שנים בארה"ב. אני ראיתי את התמונה הזו. ראיתי הרבה דברים שכביכול מזייפים את התמונה. למשל הייתי לבוש גם באפודה. הכל נעשה כאן, בתמונה, שלא יראו את הפרטים המזהים. ברצוני להודות לבית המשפט שמתנהג בכבוד הנצרך.
ג'ון דמיאניוק סיים את שאלותיו ושקע רגוע יותר ומאופק במושבו. השופטים כינסו את נציגי התביעה ופרקליטי הנאשם להתייעצות והכריזו על הפסקה.
רבים התלבטו בשאלה מדוע נקט דמיאניוק בדרך של תגובה זו, ובחר להשמיע את דבריו בעיצומה של חקירה. האם היה זה ביטוי ברור למורת רוחו מהקו בו נוקטת ההגנה בראשותו של מר או'קונור? האם יבחר דמיאניוק לפטר את פרקליטו ולבקש מבית המשפט למנות לו פרקליט אחר?
באי בית המשפט תהו אם לא הפליל דמיאניוק את עצמו באשרו את העובדה, כי תצלומו מופיע במסמך. משהו לחץ כנראה על דמיאניוק והוא הגיע לסף שבירה.

בכנס גרמני־ישראלי בוואן ליר:

היסטוריונים גרמנים מתחבטים: „איך אפשר לחיות עם אות קין?"

מאת בצלאל עמיקם,
כתב „על המשמר"

„איך אפשר לחיות עם אות קין?" בסוגיה זו התחבטו מלומדים מגרמניה ביחד עם עמיתיהם הישראלים בערב מיוחד שנערך במכון ואן ליר בירושלים.
פרופ' פירוהה, היסטוריון גרמני ידוע, סיפר, כי הדור הצעיר בארצו, תובע הסבר איך אירע „אותו שיבוש מערכות" הנקרא אצלנו שואה. מאז תום מלחמת העולם השנייה אין סבורים כי מדובר בתאונה. ספרים רבים, סרטים דוקומנטאריים, ופר־סומים אין־ספור מציגים לפני העם הגרמני את תקופת הנאציזם על כל מוראותיה.
הדילמה מצוייה, לדעתו של החוקר הגרמני, בחולשת האנשים לעמוד נגד הטרור הנאצי מראשיתו ועד לשיאו.
פרופ' פון טאדן, סיפר, כי דווקא בצרפת חושבים שגרמניה אחוזה מדי בתסביך האשמה ויש לשחרר אותה ממנו, כדי שתחיה בעלת ברית, המסוגלת להגן על אירופה כנגד בריה"מ. לדעתו הנאציזם והשואה ישפיעו בצורה שלילית על ההיסטוריה הגרמנית במשך דורות רבים, גם כשאירועים אחרים ייטשטשו ויישכחו.
הסוציולוג הגרמני לפספילד סבור, כי החוקרים הגרמניים בני זמננו מתקשים להתמודד עם הנושא, משום שהם עומדים חסרי אונים מול יצר ההרס הגרמני. המחקר הוא ענף, יודעים יותר על תקופה זו מאשר על כל תקופה אחרת. ההתנהגות הגרמנית היא שהמיטה חורבן על גרמניה וגרמה לאובדן אוכלוסיה ושטחים. אין להאשים שום גורם חיצוני. פרופ' לפשטיין מסכים, כי השואה היא היסוד החוק של זיכוי וזכויות בני אדם.
מן הצד הישראלי השתתפו ההיסטוריונים פרופ' יהושע אריאלי, ופרופ' משה צימרמן. אריאלי הגיב כי אין לדבר על השואה מבלי להזכיר את המגמה משע, החוק הבינלאומי הוכיח את מעשה הנאצים בפעולות נפשעות נגד האנושות.

הבהרה

ברשימתו של אבי בניהו אתמול בעניין מצריים נפלה טעות ונשמטה המילה „לא". צריך להיות מעריכים, כי מצריים לא תצטרף למהלך תוקפני של סוריה אם תחליט זו לצאת למלחמה.

● בהתפקה הרישה על משטר הפרדת הגזעים בדרום אפריקה יצא חת פרס ירושלים לחרות האדם בחוברת הסופר ג'ון מ. קוטזי בטקס הענקה שהתקיים אתמול בערב בתיאטרון על שם קראון בירושלים במעמד ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס, ראש עיריית ירושלים טדי קולק, סופרים ומו"לים מן הארץ ומחו"ל.

המשכים

גם אתם מרגלים

(סוף מעמוד ראשון)

דיאגרמות וצילומים שהוצגו במסיבת העיתונאים, הראו מכשירים ומתקנים שנמצאו, כביכול, בשגרירות הסובייטית בוושינגטון, בקונסוליה בסאן־פרנסיסקו, בנציגות הסובייטית ליד האו"ם בניו־יורק, בבית מגורים חדש של השגרירות בוושינגטון ובבית בודד בבירת ארה"ב.
פקידים גם הציגו ציוד, כולל כבלים וחוטים, אשר לדבריהם שימשו להאזנה אלקטרונית לתקשורת של השגרירות ולשיחות פרטיות.
התצוגה נערכה על רקע מרירות גוברת והולכת בין ארה"ב ובריה"מ בעניין שערוריית הריגול של נחתים אמריקניים בשגרירות האמריקנית במוסקווה וההאשמות בוושינגטון, כי בבניין החדש של השגרירות האמריקנית במוסקווה כנראה יש אמצעי ציתות רבים.
וושינגטון. — הצוללות הסובייטיות נעשו בשנים האחרונות נועזות יותר ויותר, ומתקרבות לחופי ארה"ב. קרוב לוודאי הודות למידע המסופק ע"י האמריקנים לסובייטים — אמרו היום פקידים אמריקניים.
אחד מהם, שרצה בעילום שמו ציין, כי לפחות חמש צוללות סובייטיות עוקבות עתה אחר תמרונים בקרבת החוף המזרחי של ארה"ב.
דובר משרד ההגנה האמריקני, רוברט סימס, מסר אמש, כי נוכחות הצוללות הסובייטיות מגיעה את ארה"ב ובעלות בריתה בנאט"ו לארגן „תמרונים נגד צוללות" באוקינוס האטלנטי, בהשתתפות אוניות מארה"ב, קנדה, בריטניה ומערב־גרמניה.
הצוללות הסובייטיות „נעשות יותר ויותר נועזות, מתקרבות יותר ויותר לחופים ומנסות לגלות את האוניות שלנו ולעקוב אחריהן". ובייחוד אחר צוללות המצויידות בטילים גרעיניים בין־יבשתיים, אמר אחד הפקידים הבכירים.
אחד המקורות אמר, כי צוללות סובייטיות חדרו לאחרונה עמוק יותר למיצר חואן דה־פוקה, בגבול ארה"ב־קנדה באוקיאנוס השקט. באיזור זה, בבאנגור שבמדינת וושינגטון, יש לתצי האמריקאי בסיס של צוללות.
חצי האמריקני משוכנע יותר ויותר, כי הסובייטים מפיקים תועלת מפרשיות הריגול האחרונות שנחשפו בארה"ב. הוא הוסיף, כי צוללות סובייטיות מסויימות נמנעות עתה להיכנס לאזורים, שבהם הוטמנו מערכות־גילוי.
„אנו מעריכים, כי הן נמנעות מלהכנס לאזורים אלה בשל מידע שקיבלו ממשפחת ווקר או מרונאלד פלטון". ווקר ופלטון היו מעורבים בריגול חמור נגד ארה"ב. שניים ממשפחת ווקר ופלטון נידונו ל־15 שנות מאסר על ריגול לטובת בריה"מ.

בר־לב נגד פשרה

(סוף מעמוד ראשון)

לדבריו, הטענות שהאסירים הבטחוניים מעלים, נוגעות בתחום המדיני־בטחוני ובתחום האשמות שאין להן שחר. האסירים הבטחוניים דורשים, כי תקום ועדה בין־לאומית שתבדוק את תלונותיהם אודות שימוש בכוח. זו תביעה מדינית שאין לה מקור, אמר השר. כל אסיר שיש לו תלונות אודות התנהגות בלתי תקינה כלפיו, יכול לפנות להנהלת בית הסוהר והעניין יבדק.
השר ציין, כי שירות בתי־הסוהר נמצא בעיצומו של תהליך יישום מסקנות של ועדה שבדקה את כל הקשור בתנאי החזקתם של האסירים הבטחוניים, וכי עוד בתקופת הנציג הקודם, רפי סויסה, היתה הקפדה על ספירת בוקר של האסירים הבטחוניים, אשר עד אז לא קמו בכלל לספירה, וכיום ממשיך גונדר דוד מימון ביישום אותן התקנות.

הפרות סדר

שני אזרחים ישראלים, תושבי שומרון, נפגעו אתמול בבוקר מאבנים שהושלכו לעבר מכוניות בהן נסעו, ברמאללה ובשכם.
מאז שעות הבוקר היו ברחבי הגדה מקרים רבים של הפרות סדר, שכללו ידויי אבנים במכוניות ישראליות וצבאיות וההבערות צמיגים בכבישים ראשיים.
רכב ישראלי שעבר בסמוך למחנה הפליטים בלאטה בשעות הבוקר, נרגם באבנים ואחת מהנוסעות שהיו במכונית נפצעה קל בפניה. כן נופצה שימשת הרכב. עוצר הוטל על המחנה. רכב ישראלי נוסף שנסע בכביש היוצא מרמאללה לכיוון לטרון, נרגם אף הוא באבנים. נהג הרכב נפצע קל בראשו ושימשה קידמית ברכב נופצה.
על מחנה הפליטים טול כרם הטילו כוחות הביטחון עוצר אתמול בבוקר, כתגובה לשורה של הפרות סדר חמורות שהיו במחנה בשעות הבוקר, במהלך ידו צעירים אבנים לעבר מכוניות ישראליות והבעירו צמיגים בדרכים הראשיות בעיר.
העוצר שהוטל בשעות הבוקר על מרכז העיר דמאללה, הוארך בשעתיים בעקבות שלוש תקריות נוספות שהיו במרכז העיר בשעות הבוקר. בתקרית הראשונה, נזרקו אבנים לעבר רכב צבאי שעבר במקום. שימשת הרכב נופצה אך לא היו נפגעים. נרגם רכב ישראלי באבנים ושתיים משמשותיו נופצו. לאחר מכן הושלך בקבוק תבערה בכיכר השעון בעיר.
בסמינר למורות א־טירה שבראמאללה, היו כבוקר שיבושים בלימודים והפרות סדר, במהלכן הבעירו התלמידים צמיגים בכביש הסמוך לסמינר. התקהלות מקומית בכיכר הדואר ברמאללה פוזרה בידי כוחות הביטחון שהשתמשו בידי של רימוני גז מדמיע.
גם באל־בירה, הסמוכה לרמאללה, נרגם רכב ישראלי באבנים ושימשתו נופצה. לא היו נפגעים. סטודנטים ממכללת ראודה, ידו בשעות הבוקר אבנים לעבר הכביש הסמוך למיכללה והשביתו בה את הלמודים. במזרח ירושלים נמסקה שביתת המסחר והחנויות נפתחו.
(עתי"ם)

לקיבוץ גת ולמפעל העץ
שחוגגים 45 שנות התנחלות
מיטב הברכות
רפאל כץ ושות'
משרד עמילות מכס, ביטוח, הובלה מבית לבית.
ים, אוויר ויבשה
● חיפה, חנמל 30 (בניין לבנט), טל' 04-668191 (10 קווים), טלקס 46438, פקסימיליה 670020.
● תל־אביב, העלייה 45, טל' 03-374006 (7 קווים).
● ירושלים, לוד, אשדוד ואילת.

חברת מוצרי תכן בע"מ
מודיעה לקהל לקוחותיה
כי בחול המועד פסח
יהיו משרדי החברה ומחסניה
סגורים
בתל־אביב, חיפה, ירושלים ובאר־שבע
החל מ־15.4.87 ועד 20.4.87

לחברה פרטית באזור באר־שבע
דרוש
חקלאי־אגרונום
בעל נסיון מעשי
דרישות המשרה:
● השכלה חקלאית — רצוי נסיון במטעים ושתלנות
● שליטה באנגלית, שפות נוספות — יתרון
● בעל רשיון נהיגה
● מקום מגורים בין באר־שבע לאשקלון
נא לפנות בכתב־יד, תוך פירוט קורות חיים ונסיון קודם, בציון מס' טלפון, לת.ד. 50250, ת"א 61500 — עבור „חקלאי אגרונום".

הדרג הבורח

הרמטכ"ל הנאשם של מלחמת יום הכיפורים לא התגונן בטענה „לא ידעתי". השלישיה הפותחת שלנו, שמיר־פרס־רבין, מסתתרת מאחורי אי־הידיעה. אחריות מיניסטריאלית? תשכחו מזה

מארק גפן

ערב פסח, לפני 13 שנים, פורסם דו"ח ועדת אגרנט, שפעלה בעקבות החלטת הממשלה כוועדת חקירה ממלכתית על־פי כתב סמכות שנקבע על־ידה, ואשר לפיו הוגבלה הוועדה מראש, גם לגבי פרק הזמן ששימש כנושא החקירה, וגם לגבי נושאי התפקידים אשר את אחריותם למחדל מלחמת יום הכיפורים היה על הוועדה לקבוע. בדיעבד התברר, כי מגבלות אלה היו בעוכרי הוועדה, שמסקנותיה לא היו מלאות ובמידה רבה אף מעוותות. דברים אלה חובה להזכיר גם היום, כאשר בציבור מועלית בחוזקה הדרישה להקים ועדת חקירה ממלכתית בפרשת פולארד. עדיין אין ביטחון, כי גם ועדה כזאת תגיע לחקר האמת, ובעיקר לקביעת כל האחראים לריגול הישראלי בארצות־הברית.

מסקנותיה של ועדת אגרנט היו חמורות מאוד. שורה של קצינים בכירים ביותר בצה"ל הואשמו ישירות בכך שצה"ל לא היה מוכן למלחמה, וכי ראשי המודיעין התעלמו מן הסימנים הברורים שמצרים וסוריה מתכוננות למלחמה, וקבעו הערכות מוטעות שאותן הצליחו למכור גם לדרג המדיני. כל אלה זכו אחר־כך להגדרה „קונצפציה", שסינוורה את עיני הקובעים את המדיניות הבטחונית. אבל ועדת אגרנט, אשר הרשיעה את הדרג הצבאי, ואשר ההאשמות שהטיחה נגד הרמטכ"ל ראו רב־אלוף דוד אלעזר („דדו") גרמו להתפטרותו מתפקידו, התעלמה לחלוטין מאחריותו המיניסטריאלית של שר הביטחון משה דיין, ומאחריותה של הממשלה כולה (בראשותה של גולדה מאיר).

דדו היה גבר. הוא לא ברח מן האחריות, והתפטר מיד לאחר שפורסם דו"ח הביניים של הוועדה, למרות שרוב הציבור ראה בו את גיבור המלחמה, שראשיתה מחדל חמור, אך סיומה ניצחון מזהיר על צבאות מצרים וסוריה. הוועדה התעלמה לחלוטין מן החלק השני של המלחמה, שכן על־פי כתב הסמכות היה עליה לעסוק רק בימים שקדמו למלחמה ובימי המלחמה הראשונים — עד 8 באוקטובר. אילו המשיכה לחקור ולנתח מה שהתרחש אחרי בלימת ההסתערות העוינת בצפון ובדרום, אילו העריכה את כלל פעלו של דדו במלחמה זו, אין ספק, כי היתה נמנעת מהאשמות קטלניות נגד הרמטכ"ל. באותה מידה היה גם מתברר לה, כי שר הביטחון מצטייר כאיש שלא שיחק כל תפקיד במלחמה זו, פרט לאותם רגעי שבירה, שבהם הישרה יאוש על סביבתו.

בלחץ דעת הקהל

ועדת אגרנט פרסמה דו"ח ביניים בלחץ של דעת־הקהל. באותם ימים גברה התסיסה, והחלו להתארגן תנועות מחאה שדרשו את ראשיהם של האחראים למחדל המלחמה. בטרם השלימה את כל מסקנותיה החליטה הוועדה „להגיש את הראשים" כשי לפסח. הטלת האחריות העיקרית על הרמטכ"ל נתקבלה בציבור ברגשות מעורבים. רוב הציבור חש שנעשה כאן עיוות כפול: ראשית, הוועדה לא העריכה את עמידתו של דדו בימים הקשים של ראשית המלחמה ואת יכולתו לארגן את צה"ל תוך כדי האנדרלמוסיה של התבוסה הראשונית, לשלבי הבלימה ומהם להדיפת האוייב מעבר לגבולותינו. שנית — ועל כך יצא הזעם העיקרי בציבור — הוועדה התעלמה לחלוטין מתפקודו ואחריותו של שר הביטחון ושל הממשלה כולה.

הייתי בביתו של דדו למחרת פרסום הדו"ח, ערב חג הפסח. דדו כבר הספיק להסיק מסקנות, והודיע לראש הממשלה גולדה מאיר על התפטרותו. אחר במקומו היה אולי נאחז בהפצרותיה של גולדה מאיר והיה מוצא ניסוח המאפשר לו להמשיך בתפקיד למרות המסקנות של הדו"ח. אך דדו לא ידע דרכי התחמקות. הוא ישב במחיצת משפחתו, מוקף קומץ ידידים שבאו לחזק את רוחו. היו שם יגאל אלון וחיים ברלב, פרופ' יעבץ ומספר מפקדי צה"ל בכירים. הגיע גם חיים הרצוג, אז אלוף במילואים ממקורבי רפ"י, מפלגתו של משה דיין. בפיו של דדו לא היתה טענה כאילו אין הוא אחראי כלל למחדל, אך קשה היה לו להשלים עם העובדה, כי למעשה הטילו עליו את כל האחריות למחדל. הוועדה לא נקטה אותה אמת־מידה כלפי כל הנוגעים בדבר וכל האחראים לביטחון — כתב במכתבו אל ראש הממשלה.

הוא לא דיבר הרבה באותו בוקר של ערב החג.

דוד (דדו) אלעזר ז"ל – הוא לא ידע דרכי התחמקות

הוא שמע את הסובבים אותו, אשר יעצו לו לפתוח במאבק ציבורי, בעיקר נגד האמת־החלקית מאור שבדו"ח אגרנט. הוא שמע את אלה שיעצו לו לגלות כבר עתה, ברבים, את התנהגותו של משה דיין, אשר טען לפני המלחמה ש„אנו נמצאים בשלבי הגמר של המלחמה". אמרו לו שיספר כיצד דיין התנגד עוד בשעות הבוקר של אותה שבת של יום הכפורים לגיוס המילואים.

דדו שמע את הדיבורים, אך עדיין לא היה מוכן למערכה ציבורית. הוא היה עצוב, אך לא שבור. מה שחרה לו בעיקר היתה העובדה שבאותו דו"ח לא הוזכרו, אף במלה אחת, קרבות הגבורה בשתי החזיתות בבת־אחת, אלה אשר הביאו את צה"ל למבואות קאהיר ודמשק, מומחים צבאיים בעולם תיארו זאת כאחד הנצחונות המזהירים בקורות המלחמות, ואילו ועדת אגרנט מצאה אצל דדו מחדלים בלבד. הוא התרעם קשות גם על הנוהל של הוועדה, אשר שמעה עדויות שהתייחסו אליו, מבלי שניתן לו עצמו לדעת את תוכנן ולהשיב עליהן (מאוחר יותר הוכנס תיקון בחוק ועדות החקירה, הידוע כסעיף 15, המתקן את המעוות והמחייב את הוועדה לאפשר למי שעלול להיפגע על־ידה לדעת את כל העדויות הנוגעות אליו ולהשיב עליהן).

חוסר עקביות

ובכן, ועדת אגרנט שחררה למעשה את הדרג המיניסטריאלי מכל אחריות. פרופ' ידין, מחברי הוועדה, טען, כי „הממשלה נושאת באחריות בפני העם". היא נבחרה על־ידו ואם העם יהיה סבור שממשלתו מעלה בתפקידה, ונכשלה בימי המלחמה או לקראתה, הרי העם יביע כלפיה אי־אמון בבחירות הבאות. אבל פרופ' ידין חייב היה אז להיות עקבי עד הסוף ולהתנגד גם לחקירת הדרג הצבאי, שהרי הוא עצמו — בטרם מונה לוועדת אגרנט (ולא ידע שתקום ועדת חקירה) התבטא, כי „שאלת האחריות לפתיחה לא מוצלחת של המלחמה אינה יכולה להיות נושא לחקירה, וכי רק ההיסטוריה תוכל לחרוץ את דינה בעניין זה". פרופ' ידין שינה את טעמו לאחר שמונה כחבר בוועדת אגרנט, ונתן יד לחריצת הדין של הרמטכ"ל. אך את הדרג המדיני השאיר לדינם של העם וההיסטוריה כאחד.

ועדת אגרנט לא הצילה את שר הביטחון ואת הממשלה מן האחריות, אלא לפרק זמן בלבד. בעקבות גל של מחאות החליטה גולדה מאיר להתפטר (גולדה כנראה סברה אחרת מאשר הוועדה בעניין אחריותה, שכן מפי מקורביה נשמע, כי תחושת האחריות הכבדה למחדל הביאה אותה למחשבות על התאבדות).

תזכורת זו של מסקנות ועדת אגרנט מערב פסח לפני 13 שנה, נועדה להאיר את המחדלים של הממשלה הנוכחית, אותם מחדלים שהדרג המדיני בורח בכל האמצעים האפשריים מן האחריות להתרחשותם.

מפרשת השב"כ הצליחו להתחמק על־ידי עקיפת חקירת האמת. ראשי השב"כ שיקרו, ביימו עדויות, אך השתיקו אותן על־ידי מתן חסינות מפני העונש הצפוי להם באמצעות „חנינה בדיעבד". כדי לא לחקור מה ידעו האחראים לשירותים אלה (מדובר בראשי הממשלה!) הביאו אותם להוראה במעשים תוך מתן חנינה, ללא בירור משפטי. אומנם בהוראתם כלול הפסוק המסתורי, כי עשו מה שעשו ב„רשות ובסמכות". אך גם זאת לא ניתן לחקור.

עם פרשת פולארד לא ניתן היה להגיע להסדרים דומים בגלל מעורבותו של הגורם החיצוני. רק הלחץ של ארצות־הברית, הזועמת על פרשת ריגול זו, אילצה את הממשלה לערוך שתי חקירות בלבד. אחת במסגרת ועדת המשנה של ועדת החוץ והבטחון, והשנייה על־ידי ועדת רוטנשטרייך. שתי הוועדות שומעות בוודאי הרבה סודות מפרשת הריגול, אף־כי אחרי משפט פולארד ספק אם נותרו עוד גילויים מרעישים.

מכל מקום, לא זו הנקודה המעניינת את הציבור. אפילו מתגלה שם, כי מעשה הריגול המרהים הזה בוצע בצורה חובבנית ושלומיאלית ביותר. אין זה בדיוק הנושא, אשר הציבור חייב לדון בו. ייתכן שהחומר החסוי ישמש את זוועות המודיעין למיניהן להרצאות על הנושא „כיצד לא לרגל", או „מהו המתכון הבטוח לכישלון בריגול".

חיים בזכות „אי־הידיעה"

אבל הציבור רשאי לדעת אם יש כאן בארץ עדיין תחושה, שהדרג המדיני אחראי למעשיו או למחדליו. אדם בעל היגיון פשוט אינו יכול לשום ממצאי חקירה, כדי להגיע למסקנה, כי אותה „שלישייה של ראשי הממשלה", שנטלה על עצמה תפקיד של טיפול והכרעה בענייניה החשאיים, נושאת באחריות בכל מקרה. אם הם ידעו, או מי מהם ידע על הפעלתו של פולארד על־ידי אנשינו, בוודאי שעליהם להסיק מסקנות אישיות ולהתפטר. אך גם אם לא ידעו, אין הם משוחררים מן האחריות. את הרמטכ"ל של מלחמת יום הכיפורים האשימו והרשיעו על שלא ידע על פתיחת המלחמה, למרות שהצטבר המודיעין המצביע על התקרבותה. הוא עצמו גם לא התגונן בטענה „לא ידעתי", טענתו היתה כי אותו מידע עצמו היה בידי שר הביטחון והממשלה כולה, והיא הגיעה לידי מסקנה, כי אין סכנה לפרוץ המלחמה. שמיר־פרס־רבין, הטוענים שלא ידעו דבר וחצי דבר על פולארד ועל מפעיליו הישראלים, מצאו על שולחנותיהם במשך זמן רב מידע סודי וחיוני מאד, שנאסף בשפע על־ידי פולארד. האומנם לא שאלו מניין לנו אוצר מודיעיני כזה, שעל־פי טיבו היה ברור כי מקורו בארצות־הברית? אך הגרסה „לא ידעתי" מפי מי שממונה על תחום מסוים בממשלה תשמש כהגנה לשחרורו מאחריותו, הרי כל שר אחר יוכל להצדיק את כשלונותיו הגדולים ביותר באותה טענה עצמה.

ממשלה זו חיה בזכות אי־הידיעה. במשך שנים הקימו תעשייה בטחונית, שרובה תלוי ביצוא למדינות שאסור לספק להן נשק. בעת „כבר יודעים" שדרום־אפריקה פסולה, ומחפשים דרכים כיצד לא להרגיז את ארצות־הברית ולעקוף את האיסורים על המשך העסקים עם משטר האפרטהייד.

אכן, יש הבדל בין מחדל מלחמת יום הכפורים לבין המחדלים של היום. אין להשוות — מלחמת יום הכפורים עלתה לנו בשלושה אלפים נופלים. בפרשיות האחרונות נפלו כמה ראשים, ששילמו בקאריירה צבאית ואחרת, והנזק הוא מדיני וכלכלי בלבד. לכן אין לצפות גם לתנועות מחאה נגד הממשלה ולהפגנות. זה דווקא מראיע, כי רובו של הציבור אדיש למחדלים מסוג זה. אולי אין לו עניין בממשל תקין, אולי אינו מבין, כי הסתאבות השלטון, הבריחה מאחריות מיניסטריאלית עלולה בעתיד לעלות לנו ביוקר.

הנורמה החדשה מכתיבה היום לראש הממשלה יצחק שמיר להגדיר את התפטרותו של אביאם סלע כמעשה פטריוטי. שמיר, כך מתברר, מוכן להקריב את סלע, ובלבד שאיש לא ידרוש ממנו למסור דין וחשבון על מידת אחריותו בפרשה זו.

ממשלה שאין בה נורמה של אחריות יכולה להתקיים בכל התנאים. אין בה צורך במדיניות שהיא אחראית לה, והראייה, שר החוץ נוסע בשליחות ממלכתית, וראש הממשלה מאחל לו „שלא יצליח". שר־החוץ שמעון פרס טוען, כי לא יירתע ממאמצים למען הוועידה הבינלאומית לשם פתיחת משא ומתן ישיר עם הערבים, כאשר מהלכיו מוגדרים ב„מזימה סובייטית ערבית נגד ישראל". מה שיכול לצמוח מזה הוא רק „הסכם שלום נפרד"... של פרס עם הערבים. הסכם שכמובן לא יחייב את שמיר ואת המחצית שלו בממשלה.

כן, כמו הבריחה מן האחריות בפרשת פולארד ובפרשיות אפלות אחרות, כך בורחת הממשלה הזאת מן האחריות למדיניות מוסכמת אחת. ממשלה עם שני ראשים. אך למעשה ללא ראש חושב, האחראי למעשיו. □

קשר כפול

אפי לנדאו

משפט דמיאניוק: התפר בין אתיקה לסוביודיציה

„היום נפתח משפטו של הרוצח הנאצי דמיאניוק" — הכריז שר המשפטים, אברהם שריר, לפני חודשיים, ביום פתיחת משפטו של ג'ון דמיאניוק בפני בית־המשפט המיוחד בבנייני האומה בירושלים. עוד חודשיים לפני כן, הכריזו כותרות העיתונים על הסגרתו מארה"ב של „איוואן האיום". לא אנשי העיתונות ולא שר־המשפטים עצמו, שאמור להיות אמון על שלטון החוק, התחשבו בחוק הסוביודיציה ובכלל היסודי הפשוט: הנאשם חף־מפשע עד שלא הוכחה אשמתו — ואפילו אם הוא נאשם ברצח עם.

משפט ג'ון דמיאניוק עורר את התאים הרדומים של התקשורת. בשלב ראשון, עטו עורכי החדשות על „איוואן האיום" כמוצאי שלל רב. זה נראה טוב בכותרת הראשית או בכותרת העמוד הראשון. אולם כבר אז, כשרק נודע על בקשת ההסגרה ועל היענותה של ארה"ב, היו עיתונאים שהזהירו מפני „הסתבכות". הגל השני — עם הגיע דמיאניוק לארץ — לא ארך זמן רב. חקירתו הארוכה והארכות המעצרים בכלא ומלה, וכמו בעיקר הראיון (היה או לא היה?) שפורסם עימו ב„העולם הזה" על־ידי דפנה ברק. ראיון שגרר אחריו ועדת חקירה ועריפת ראשו של מנהל הכלא.

על אש קטנה, דווח מדי פעם על סדר־יומו של האיש, מאבקי פרקליטו, והשאור שבעיסה — התייעצותו של עו"ד ישראלי, יורם שפטל, לעזור בהגנתו.

ביום פתיחת המשפט — באולם ששופץ במיוחד בבנייני האומה — ובימים שלאחריו, היה יציע העיתונות המיוחד מלא מפה לפה. עדשות מצלמות הטלוויזיה ועדשות הטלה הזורקור מעל מעקה השורה הראשונה. 18 צוותי טלויזיה ו־80 כתבים ייצגו את עיתונות החוץ.

אותם עניין רק דבר אחד — האם הנאשם הוא אותו איוואן האיום, הרוצח ממחנה טרבלינקה. כשמיעותם חשבה, שבית־המשפט המיוחד, בראשות השופט העליון, דב לוין, יקבע זאת ביום הראשון. לאחר שהתברר להם שהפתרון אינו קרוב — חזרו רובם למקומות מהם נשלחו. סביר להניח שעדות דמיאניוק, בתחילת פרשת ההגנה, תחזיר אותם לארץ.

נותרה התקשורת הישראלית — כמה כתבים היושבים בפינה הימנית, הנידחת, של יציע העיתונות. משמאלם, במרכז, יושבים עדיין כמה צלמים. ומאחור, כחלק העיקרי של היציע, יושבים עתה מוזמנים רצופים, שאינם קשורים לכלי תקשורת כלשהם. כולם, בימים אלה של עדויות טכניות על מסמכים ודרכי חיקור, נראים משועממים. רק עו"ד שפטל, או יותר נכון, הערות השופט לוין בו, מעוררים לעתים את תשומת־לבם.

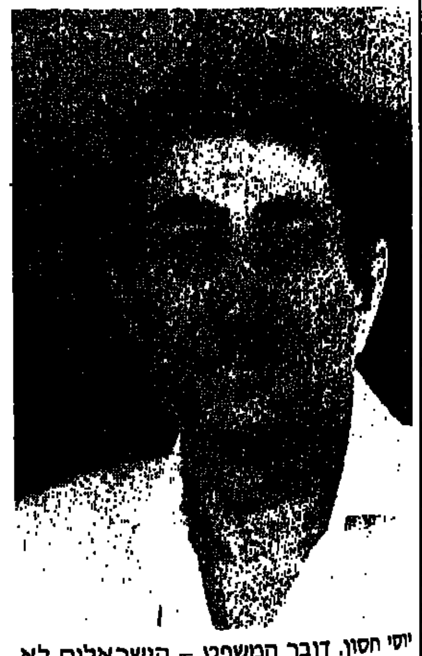

יוסי חסין, דובר המשפט – הישראלים לא זקוקים לשירותיו

למשפט דמיאניוק יש גם דובר רשמי: יוסי חסין, משפטן ואיש משרד־החוץ שהושאל למשרד־המשפטים לצורך משפט זה. בניגוד לימים הראשונים, הוא כמעט חסר עבודה עתה. עשרה הכתבים הזרים שנשארו, לא מטרידים אותו יותר מדי. הישראלים, מסתבר, כלל לא זקוקים לשירותיו. עיקר עיסוקו — פרסום הודעות משפטיות לעיתונות, המבהירות סוגיות שהועלו במשפט, כמו חריגה מדיני־הראיות בהסתמך על סעיף 15 בחוק לעשיית דין בנאצים, עניין התערבות השופט במהלך המשפט ובקשת הסנגוריה מבג"ץ לפסול את הרכב השופטים הנוכחי.

לכיסוי המשפט בעיתונים צורות שונות. כמה מהם מסתפקים בדיווחי כתב סוכנות עתי"ם, אחרים מדווחים יבש, בהרחבה, תוך התייחסות מיוחדת לעו"ד שפטל — בדרך־כלל התייחסות שלילית. הבולט מביניהם — יעקב רוטבליט ב„חדשות". הוא היחיד שמצליח לרתק אותי למשפט מדי יום. הייחודי ביותר הוא נוח קליגר מ„ידיעות אחרונות". קליגר, בן 60, 41 שנים בעיתונות, החל את הקריירה שלו ב„משפט שואה" בבלגיה, 1946. מאז כיסה לפחות עשרה משפטים באותו נושא, רובם — חוץ ממשפט אייכמן — בגרמניה.

לקליגר אין בעייה של אתיקה בנושא המסוים הזה. הוא יודע שדמיאניוק אשם. בטוח! נימה זו מבצבצת מכל מלה ברשימותיו. לדבריו, בשיחה איתי, עיתונאי או פרשן של משפט כזה אינו יכול להיות אובייקטיבי. „יש לו, לא רק את הזכות אלא גם את החובה, לראות את הדברים מהזווית שלו ולא רק מזווית של דיווח יבש".

קליגר מצהיר: „אני אישית בטוח, שג'ון דמיאניוק הוא איוואן האיום. בשבילי קביל פסק הדין שניתן בעניין זה בארה"ב. אני גם מכיר את רוב הניצולים שהעידו. אני דיברתי איתם לפני שנים. לא יכול להיות שכל אלה לא זוכרים וטועים לגבי הבן־אדם".

מה עם ההגבלות של חוק הסוביודיציה?

„אני יכול לעשות מה שאני רוצה כי אני אדם פרטי ו„ידיעות אחרונות" עיתון פרטי. בית־המשפט לא צריך להתרשם ממני. הוא מתרשם רק מהראיות. הפרו את הסוביודיציה מיליון פעם לפני שהמשפט החל, לכן הכללים כאן אחרים. אתה מדבר על משפט של חשוד ברצח יהודים. במדינה יהודית, עם עיתונות יהודית".

קליגר אמנם עושה מה שהוא רוצה. בלי חשבונות. גם השופטים, כנראה, בדעה, שלא הפרסומים בעיתון ישפיעו עליהם. להיפך, יצאה מהם הוראה להביא לעיונם את כל גזרי העיתונים העוסקים במשפט. נראה, שחוק הסוביודיציה פשט כאן את הרגל. סוד גלוי הוא, שדעת השופטים בישראל אינה נוחה מחוק זה. לא פעם אמרו, בפורומים פתוחים, שהתקשורת אינה יכולה להשפיע על שיקול־דעתו של שופט מקצועי. להבדיל ממדינות כמו ארה"ב ובריטניה, שם יושב בדין חבר מושבעים המורכב מהדיוטות.

המשפטן משה נגבי, עורך חדשות ב„קול ישראל", אינו מסכים עם קליגר ש„הכללים כאן אחרים". גם כאן, לדעתו, אסור לחרוג מכללי הסוביודיציה. אולם, „יש פה דרמה שיורדת לשורשי התחושות הבסיסיות של כל אחד מאיתנו. יש מקום שלעיתונות יהיה לה יותר חופש במשפט כזה, לגבי כללי האתיקה העיתונאית". לדעתו, מותר לעיתונות למתוח ביקורת על צורת ניהול המשפט על־ידי הסנגוריה. „אם שפטל מעורר את האנטגוניזם של התקשורת — זו בעייה שלו", סבור נגבי.

אפרופו „קול ישראל". התחנה משדרת רצוף את מהלך המשפט. אחד השדרים, אברהם בך מלך, אמר במהלך תיאור בקשתו של עו"ד שפטל מבית־המשפט לפסול עצמו, לפני כשלושה שבועות: „ההגנה נמצאת במיצר. היא מרגישה שאין לה טענות של ממש". לדבריו, שפטל דיבר ב„קול בוכים" ובקשתו היא „תעלול חרש". כך מלך תיאר את שפטל, לאוזני מאות־אלפי מאזינים, כ„מסתובב כמו קצין בגדוד". בטוחני שלא לכך התכוון נגבי, גם הוא איש „קול ישראל", באומרו שצריך להיות לעיתונות במשפט זה יותר חופש.

במשפט אייכמן, לפני 27 שנה, אמר השופט לנדוי: „שום בית־משפט ישראלי ושום בית־משפט אנושי, לא יכול להישאר שווה־נפש לאירועים של השואה". הדבר, כנראה, נכון באותה מידה לגבי עיתונות. העידן העכשווי של „העיתונות החרשה", הגורם יותר מעורבות בדיווח ופחות אובייקטיביות, דוחק את הדיווח על משפט דמיאניוק לתפר שבין האתיקה העיתונאית לבין הסוביודיציה המשפטית. □

להיט לזמן קצר

בתחילה היו תורים ארוכים וסוללות של צלמים

המשפט, ניתן לומר, הפתיע את אמצעי התקשורת, בעיקר האלקטרוניים שבהם, למרות הידיעה מראש על הצפוי בו. היה כאן, במידה מסוימת, לחץ ציבורי. האנשים הצביעו ברגליים. התורים הארוכים שהשתרכו בפתח בנייני האומה היכו את הרדיו והטלוויזיה בהלם. הם לא ידעו איך לאכול את זה.

הראשון שהתאושש היה „קול ישראל". בתושיה ראויה לציון של מנהלו, גדעון לב־ארי, פינה את רשת א', המשועממת בדרך־כלל, לטובת המשפט, עם קריינות צמודה. כך הפכה לפתע רשת זו, שרבים אפילו לא זכרו שהיא קיימת, ללהיט — לפחות בשבועות הראשונים של המשפט. גלי צה"ל, שלא כרגיל, נגררו הפעם אחרי „קול ישראל" ופינו / הכשירו את רשת F.M. שלהם למשפט. זה היה — איך לומר — קצת מאוחר מדי. לאנשים קל יותר להאזין לרשת א' מאשר לחפש את גלי צה"ל ב־F.M.

אולם, כמו אופנה חולפת, גם ההתעניינות במשפט ירדה ביותר. כבר אינך שומע ברחוב, במונית או באוטובוס, את עו"ד אוקונור מתמקח עם השופט לוין. שפטל, גם הוא התנצל ונרגע, וה„להיט" ירד מהמקום הראשון, לאחר מספר שבועות בהם עמד בראש. לא ברור אם התעניינות הציבור עתה מצדיקה שידור רצוף בשתי רשתות רדיו, אלא שסקר האזנה (אם הוא קיים) לא ישפיע בנושא שכזה, והשידורים נמשכים, אולי לשם החינוך והתיעוד.

רשתות הטלוויזיה, הכללית והלימודית, הוכיחו גישה קצת־דואי לנושא. רק לאחר שהשר אמנון רובינשטיין קפץ על העגלה הפנויה ורתם את הערוץ השני — ילד התפנוקים שלו — למשפט, החלה הטלוויזיה הלימודית להקדיש חצי שעה ביום, לפני „ערב חדש", לדיווח יבש, ללא פרשנות. ה„כללית" עדיין מסתפקת בדיווח ב„מבט" וביומן שבועי המוקרן במוצאי־שבת. אולי עתה, במצב העניינים הנוכחי באולם בנייני האומה, זה מספיק. אולם, נקודות החובה של החודש הראשון לא יימחקו בנקל.

המשפט עתה מראה את האופי האמיתי שלו: בירור זהותו של הנאשם. הדבר מצריך הצגת עשרות מסמכים ותמונות, חקירות וחקירות־נגד על כל תו ופסיק. כל זה אינו מזעזע ומרתק כמו עדויות הניצולים, אך כאן טמונה התשובה, ובהתאם גם פסק־הדין. את הציבור, כמצופה, זה משעמם, והתקשורת כאילו עובדת על ריק. רק עדותו של דמיאניוק תציל, אולי, את המצב — והמדיה תפרח שנית.

עכשיו יש מצלמה אחת ואולם חצי ריק

צילומים: רחמים ישראלי

בנתיב הדממה

עמירם כהן

„ל פסוע צעד צעד, בהססנות, בזהירות, שלא להיתקל במהמורות הצצות בלי שום התרעה... זהו סיפורו של נער כבד־שמיעה בחברה שומעת, שנבצר ממנו להבין ולספוג את הצלילים והקולות האין־סופיים החגים סביבו וכל שמחת הנעורים הזו רחוקה ממנו...".

במלים אלו נפתח סיפורו של גונן נשר, נער חירש מקיבוץ שער־העמקים, שבחר בחירשותו כנושא לעבודת הגמר שלו בכיתה י"ב.

„ללכת בנתיב הדממה" הוא תעודה מיוחדת במינה, שנכתבה בידי נער נכה בשמיעתו, על סף בגרותו, המסרב להיות חריג ולהיכנע למגבלתו והנלחם על זכותו להמשיך ולתפקד בחברת ילדים ונעורים שומעת, וכל זה על רקע המציאות המיוחדת של מוסר חינוכי קיבוצי.

„מי יתן ועבודה זו", כותב גונן במבוא לסיפורו, „תקרין מעט אור על שמתחולל באפלולית עולמם של לקויי השמיעה, תחדור לתודעתכם ותקרב ותקרבו...".

●●●

— מה ציפית שיקרה אחרי שהעבודה שלך פורסמה?

גונן: ציפיתי שהיא תפורסם. העבודה נכתבה מלכתחילה מתוך מצוקה. מה שהינחה אותי בתחילת העבודה הייתה המצוקה האישית שהייתי שרוי בה. זו מצוקה שהתבטאה בניתוק מאוד גדול מהחבר'ה. עד השנתיים האחרונות דווקא נחשבתי לחיה חברתית. אפילו כשלא השתלבתי בפעילויות בגלל בעיית שמיעה, תמיד הייתי חברתי. הפגנתי נוכחות. מה שקרה בשנתיים האחרונות של המוסד זה שהיה איזשהו נתק, קצר בתקשורת ביני לבין הילדים.

— נתק בתקשורת לא חייב בהכרח להיות קשור לשמיעה.

גונן: היתה בי איזהשהי מצוקה. הרגשתי שאני פשוט לא יודע מה לעשות עם החבר'ה. מסביבי רעש ושמחה וצהלה, ואני מאוד רוצה להשתלב בתוכן, להיות שייך, ואני לא יכול בגלל בעיית שמיעה. זה מה שהינחה אותי בכתיבת העבודה. לשפוך את הכל בלי חשבון, להטיח את הכל בנייר. אולי, בכך שהחבר'ה יקראו את העבודה, הם איך שהוא יתקרבו.

— לכתוב עבודה כזאת זה לא מקובל בין ילדי הקיבוץ. זו חשיפה די רצינית.

גונן: את כל העניין של החשיפה עברתי בשלבים. השלב הראשון היה כשהייתי בן 16. כתבתי מאמר ב„על המשמר". היה אז מבצע „הטה אוזן לדממה" והחלטתי לפרסם מאמר, שהוא בעקיפין סיוע לחירשים בכל הארץ, אבל בראש ובראשונה חשבתי על עצמי. שישימו לב שיש גם פה, בחברה הקיבוצית, בשער־העמקים, ילד לקוי שמיעה, וזהו.

מאוחר יותר, ב„מעריב לנוער", התפרסמה כתבה עלי, יותר חושפנית, ובעקבותיה הילדים בירכו אותי ועודדו אותי להמשיך ככה. אבל בשטח לא היה שיפור מבחינת ההתייחסות אלי כאל לקוי שמיעה, למרות שציפיתי לכך. חשבתי שבשני מאמרים מפוצצים אני אשנה את כל העולם. אבל זה לא ככה.

— ועכשיו, לאחר שפורסמה העבודה שלך, מה היו התגובות?

גונן: התאכזבתי מאוד מהתגובות. בחינוך שלנו, במוסד „עמקים", לא יודעים איך לאכול חשיפה. בסך־הכל אפשר לומר שלא היתה תגובה. כלומר, קראו את זה ואמרו „נהנינו", והעבירו לילד הבא. הסתבר לי, אחרי כמה שיחות עם אנשים מבוגרים, שהחבר'ה פשוט לא ידעו מה לעשות עם החשיפה שלי.

— למשל?

גונן: למשל, על אהבות, על לבטים של גיל הנעורים, על בעיות אישיות שלי. והם לא ידעו איך לקבל את זה. אמרו לי שהם היו המומים. שאלתי, ממה המומים, הרי זה דברים שכל אחד עובר. אז ממה הם המומים?

— מאז פרסום העבודה לא השתנה שום דבר בקשר, באינטרקציה בינך לבין הקבוצה שלך?

גונן: זה מה שפגע בי עוד יותר. ציפיתי מהעבודה לגדולות ונצורות. חשבתי שאולי, בבום הזה שאני אנחית עליהם, תחול איזה שהיא התעוררות במודעות שלהם כלפי. אבל זה לא קרה. חשבתי שבעקבות העבודה שאני שופך אור על נקודות בבעיה שלי, המודעות שלהם תתחדד והם יתקרבו אלי. כלומר, הם לא יירתעו, לא תהיה להם הרתיעה הזאת של איך להתייחס אלי. עם כל אחד לחוד, אחד על אחד, זה מסתדר. שותים קפה, מדברים. אבל אחר־כך, כשיושבים במועדון, אף אחד לא מתחשב במגבלה שלי.

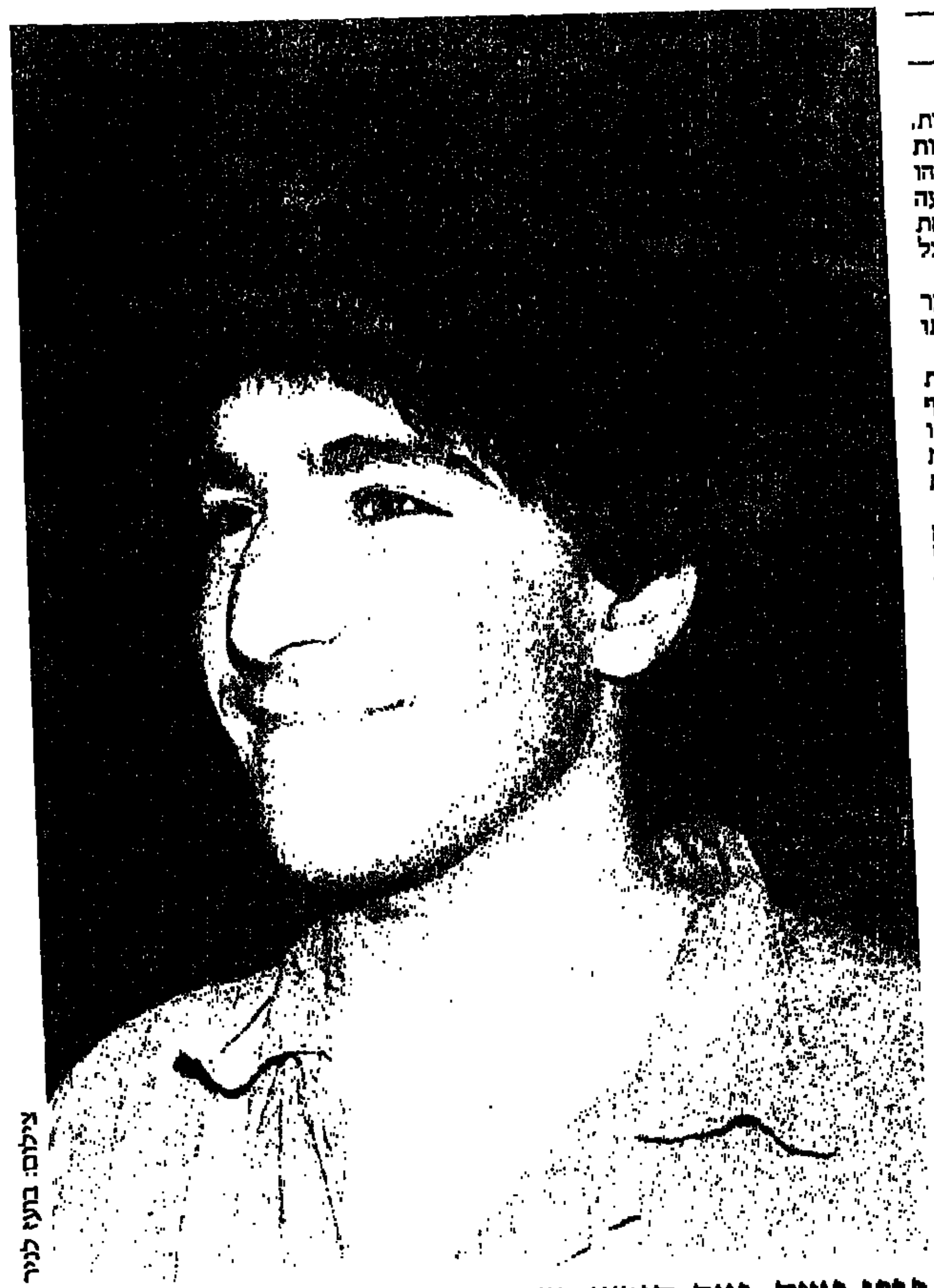

צילום: בועז לניר

גונן נשר, נער חירש משער־העמקים, בחר בחירשותו כנושא לעבודת־הגמר שלו בכיתה י"ב. בימים אלה התגייס גונן והוא משרת ככתב־צבאי ב„במחנה". בחרנו לפרסם כמה קטעים מהמסמך שלו, הכתוב בעוצמה ובפתיחות נדירים

— מה קורה בערב במועדון?

גונן: במועדון, כשיושבים, נאמר חמישה חבר'ה, שנפתחים ביניהם שיחה, אני לא מצליח להשתלב. כשאנשים מדברים נדרש ממני ריכוז מקסימלי לעקוב אחרי ארבעה פרצופים בעת ובעונה אחת, לראות את השפתיים שלהם. אפילו עם אחד זה בקושי הולך. אז אחרי דקה כזאת אני פשוט מתוסכל ועוזב. אני לא יכול לדרוש מהם לפתח איתי שיחה בצורה כזאת שאני אבין כל מלה. זה פשוט לא טבעי שחבר'ה ידברו על משחק הכדורסל שהיה אתמול, זה לא היה טבעי אם כל אחד יצטרך להגיד את זה לאט וברור — אבל לפחות שיזכרו להביט אלי כדי שאוכל לראות את השפתיים.

— אולי היית צריך לחיות בחברת חירשים?

גונן: אני חי בין שני העולמות ואני עדיין נמצא בתהליך של אי השלמה עם בעיית השמיעה הזאת. ויש הרבה שדוחפים אותי לנסות, לפחות במסגרת אחר־הצהריים, להשתלב במועדוני חירשים בחיפה או איפשהו באזור.

— העבודה שלך הופצה גם בין מבוגרים?

גונן: כן. ופה יש הבדל גדול. דיברנו כבר על זה שאין את הפתיחות הזו, כלומר, הם לא יודעים מה זה לדבר בלב גלוי אחד עם השני. לדוגמה, מישהו משיג הישג יפה, אז אתה לא תראה דבר כזה שנער מהכיתה שלו או סתם אחר מהחבר'ה יברך אותו על זה. אין דבר כזה. הכי פגע בי שבני הקבוצה שלי, שמהם ציפיתי להכי הרבה, לא אמרו לי מלה על העבודה שלי. על כל הדברים כתבתי גם עליהם. בחור שחי איתך 18 שנה, משחק איתך כדורסל והכל, לא אומר לך שום מלה.

אני עדיין מאמין שאולי בכל זאת העבודה שלי יכולה לשפוך אור על הנקודות הכאובות של לקויי שמיעה, ואולי מישהו, שהמודעות שלו גברה בעקבות הקריאה, יעשה לקראתם צעד נוסף אחרי שקרא, אחרי שהבין. בכל פעם שאני מדבר עם מישהו על הבעיות שלנו, הוא לא מבין.

איזה צעד? אתה שואל — אני בעצמי לא יודע בדיוק. ובכל זאת, אני מאמין שהעבודה הזאת תחולל איזה שהוא שינוי. למרות שבאו אנשים ואמרו לי שלא אצפה מאף אחד שיעשה בשבילי. אמרו לי — אתה רוצה להיות שלם עם עצמך? ליהנות מהחיים שלך? אז תהיה שלם עם זה שאתה תשב בחדר המלאכה ותארוג סלים. גם זה לטובה. אתה לא חייב לשבת במועדון אם זה מתסכל אותך. זה המוטו של החבר'ה. אל תצפה מאף אחד שיעשה משהו בשבילך. הם קוראים את העבודה, מתרשמים או לא מתרשמים, וזהו.

— איך הגיבו ההורים שלך?

גונן: בהתחלה לא רציתי לתת להם את העבודה. אפילו אחרי שזה התחיל להתגלגל, והחבר'ה קראו, וחברי הקיבוץ קראו, ומכל מיני מקומות בארץ הגיעו הדים, ההורים שלי עדיין לא קראו את זה...חודשיים־שלושה אחרי פרסום העבודה העזתי סוף־סוף לתת להם את העבודה, וכמו שאומרים אצלנו במשפחה, לא מדברים על זה.

— לא דיברתם על זה?

גונן: לא דיברנו. אבל הם כתבו לי במכתב מה הם הרגישו כשהם קראו את העבודה.

אני רוצה להדגיש, לסיכום, שהמוטו שלי בכתיבת העבודה היה לטעת בכל הסובבים אותי את התחושה שאני, עם כל הליקויים שלי בשמיעה ועם כל המחיר שאני מוכרח לשלם, אני בן־אדם נורמלי כמוכם ואין לכם מה להירתע. זה המוטו שלי.

●●●

... באחד מאותם ימים, בהם נותרתי בקיבוץ, ניפצתי את מכשירי השמיעה.

בטוחני שלרובכם, הקוראים, ייראה הדבר תמוה. כיצד זה חזרתי לפתע לימי ילדותי הפרועה, ימים של טרם שליטה עצמית, וחפצים יקרים, בכללם המכשירים, נופצו בידי כלאחר־יד, כעניין של מה בכך?

אדהימכם יותר, ואספר שזה לי החמישי במניין מבין המכשירים, שהשמדתי בפרק זמן של שנה אחת, מתחילת כיתה י"א, ולי רבות. נראה הדבר כטבעי בהחלט, וחוששני שהיה ידי שלוחת הרסן, עודנה נטויה...

מילא, הכסף שהולך. עד היום נאות גוזר הקיבוץ לממן את עלות התיקונים, שמפעם לפעם מאמירה ומרקיעה שחקים. מילא הגיוסים שנאלצתי לעשות משום הסמליות שבנכונותי וברצוני להביע חרטה על מעשי. לעבוד אני תמיד אוהב.

מה שהטריד אותי, ואת המקורבים לי, הן הסיבות של שטויות ילדותיות אלו, כי מתי סוף סוף אלמד להשלים עם העובדה שלמכשירי שמיעה תמיד אזדקק, מה שבכלל לא נכנס לראשי עכשיו... והרי זה החל למעשה עוד בשלהי כיתה י', כאשר בגרתי מאוד, וככל שהתבגרה מחשבתי כן גברה מודעותי לבעייה, ומעבר לזה — תסכול.

תסכול, שמקורו בבושה. בושה להרכיב מכשיר שמיעה מכוער כזה, בושה להיות חריג, שבאוטובוס הציבורי שמים לב שהוא כזה — (נכון! כל אחד חריג ויוצא דופן, אך רק במיעוט זה בולט לעין, ואני בתוכו) — וזאטוט קטן לוטש עיניים נדהמות ושואל בקול רם שמביכני בפני כל — „מה זה שם, באוזן?"

תסכול, שנובע מהעובדה המרה שאם אוריד את המכשירים על־מנת לשוות לעצמי מראה ... המכבד את בעליו והראוי להופיע ... אחדל מלשמוע, ובטל כשישים יהיה ... כבודי בחברה בלעדיהם. הלא־כן?

ועוד סיבות לתסכול, בתוכן אותו ... מכל, רומנטית. אני חושש, פוחד מוות, ליצור קשר ראשוני עם נערה, משום שמיד תבחין במכשיר, ואולי תסתייג ותדחני על הסף.

המכשירים הם כרטיס הביקור שלי, תווית של מגבלה מיוחדת, בעייה שלא כולם מודעים לה די, ולכן, על־פי רוב נרתעים ולא מבינים שהם אלה שצריכים ליזום, להתקרב ולהוכיח לי שאני רצוי בחברתם.

לא די לי בכך, שמצהירים בפני שכולם אוהבים אותי!

לכן אני חושב שיש מקום להצדיק את ניפוץ המכשירים, כי כלפיהם אני מפנה אצבע ובהם אני תולה את קולר האשמה בכל אשר התקשיתי, או נכשלתי, ולכן גם אני...

רגע עצור! האיני קולט, שעצם הליקוי הפיזי בשמיעתי, בעצבי־אוזני הוא הגורם ... אשר מגבילני ועושה לי את צרות היום־יום ומכשירי־השמיעה נועדו להקל עליי?

מתוך כוונה תחילה הרסתי המכשירים ולא סתם, כתולדה של מצב רוח מצטבר והתפרצותו. מתוך חרון, מתוך ייאוש, מתוך שינאה.

מתוך רצון לחסל אחת ולתמיד את ... הקיין הזה, שעושני חריג בחברתנו, ... שכאמור, נועד לעזרתי...

●●●

... אלה מחשבות של חשש, של חרדה, ושל אי ידיעה מה ישתבש לפתע בתיפקודו של המכשיר (הסמוי) שלי.

זה לקום בבוקר, חרד ועצבני, כי מי יודע איזו צרות הוא יעולל לי. לקום בבוקר, ולהיווכח שבאותה מידה שהוא אתמול ציפצף קטנות טרר את שלוותי, הציק, טימטם והכעיס עד ייאוש, עד ויתור מוחלט על ניסיון להתרכז ולהבין את בן־שיחי או מורי בעת שיעור בכיתה.

— כך גם היום הוא עלול לעשות כך.

או באמצע נסיעה ליישוב רחוק, כשלידי יושבת ידידה, ואני מתבשם מכל מילה ומילה הגולשת ברוך מפיה, אוזלת לפתע הסוללה, והרזרבה אינה בכיס. היא נשכחה בבית, ואני כועס על כל העולם...

וגם לפני אימון כדורסל, כששלוחיים של קילוחי זיעה הניגרים מגופי כמוהם ... מדורי גיהנום, משום שהמכשיר מתייבש ... מפני רגישותו הגבוהה ללחות... ואז, ... להסירו בטרם תשפיע הלחות שוב על תיפקודו התקין, יש בעייה, חמורה יותר: כדורסל זה משחק קבוצתי, ואם איני שומע כלום, נוצר קצר בתקשורת, ומהלכי הכדור מיד ליד משתנים לרעה...

איור: יוסי וסיד

נו, מה לעשות, אז אפנה לספורט אישי. לריצה בשבילי העפר הצרים והמתפתלים כנחש בינות למטעי ההדרים. לא לפני שהנחתי את המכשירים בארון ושמתי פעמיי לריצה, בלעדיהם, באין שמיעה...

ובכן, אליה וקוץ בה: באין שמיעה, קיימת סכנה בטיחותית חמורה: לא אשמע את הטרקטור הדוהר מאחורי, וכשלשם ביטחון אעיף מבט אחורה, תעצור בחריקת בלמים, ממש בשנייה האחרונה, מכונית שעשתה דרכה מולי...

●●●

... באחד מאותם ימים, בהם נותרתי בקיבוץ, ניפצתי את מכשירי השמיעה.

בטוחני שלרובכם, הקוראים, ייראה הדבר תמוה. כיצד זה חזרתי לפתע לימי ילדותי הפרועה, ימים של טרם שליטה עצמית. וחפצים יקרים, בכללם המכשירים, נופצו בידי כלאחר־יד, כעניין של מה בכך?

אדהימכם יותר, ואספר שזה לי החמישי במניין מבין המכשירים, שהשמדתי בפרק זמן של שנה אחת, מתחילת כיתה י"א, ולי רבות. נראה הדבר כטבעי בהחלט, וחוששני שהיה ידי שלוחת הרסן, עודנה נטויה...

מילא, הכסף שהולך. עד היום נאות גוזר הקיבוץ לממן את עלות התיקונים, שמפעם לפעם מאמירה ומרקיעה שחקים. מילא הגיוסים שנאלצתי לעשות משום הסמליות שבנכונותי וברצוני להביע חרטה על מעשי. לעבוד אני תמיד אוהב.

מה שהטריד אותי, ואת המקורבים לי, הן הסיבות של שטויות ילדותיות אלו, כי מתי סוף סוף אלמד להשלים עם העובדה שלמכשירי שמיעה תמיד אזדקק, מה שבכלל לא נכנס לראשי עכשיו... והרי זה החל למעשה עוד בשלהי כיתה י', כאשר בגרתי מאוד, וככל שהתבגרה מחשבתי כן גברה מודעותי לבעייה, ומעבר לזה — תסכול.

תסכול, שמקורו בבושה. בושה להרכיב מכשיר שמיעה מכוער כזה, בושה להיות חריג, שבאוטובוס הציבורי שמים לב שהוא כזה — (נכון! כל אחד חריג ויוצא דופן, אך רק במיעוט זה בולט לעין, ואני בתוכו) — וזאטוט קטן לוטש עיניים נדהמות ושואל בקול רם שמביכני בפני כל — „מה זה שם, באוזן?"

●●●

...מולי, מעבר לחלון הזכוכית, נשקף פרצופו של הרופא. הוא שיחק בכל מיני כפתורים, כמו ניקש לשחק ולהתל בי...

כיצד הוא מעז, איזו חוצפה! נרעשתי. תלשתי ת'אוזניות, רמסתי הבובות וברחתי, רחוק ככל האפשר, משובל ההרס והזעם שנותר מאחור.

כשוך הסערה נתרצתי וניאותי לשוב לחדר הבדיקות. מפאת גילי הרך, נבצר ממני לקלוט את קולו המבשר של הרופא, שנחת על הורי כרעם ביום בהיר, ומשמעותו: פגם בעצב השמיעה. נחוצים, ויפה שעה אחת קודם, מכשירי שמיעה!

כעבור ימים מספר, כשהספק בדבר אמינות האבחנה עודו מקנן בלב הורי, פונים למרכז הרפואי „תל־השומר" כדי לקבל חוות דעת נוספת.

כן, גם שם, המסקנה זהה. אין מנוס מרכישת מכשירי שמיעה.

עולמם של הורי חשך עליהם. כל תקוותיהם כמו נתבדו והתמוטטו כמגדל קלפים. רק אז הם התחילו להבין מדוע, בעצם, הייתי שונה במקצת מחברי. מדוע שמעתי חלש, מדוע לקיתי באופן דיבורי, ומדוע נשענתי על כתפי חבר לגן שהיה לי כאוזן וכעין, כמראה דרך.

והתפרצויות הזעם הללו. התוקפנות כלפי הסביבה, והכעס, והבכי.

עתה, כשצל גדול של חרדות וסימני שאלה לנגד עתידי מרחף על פניהם, צריכים הורי וצוות החינוך בקיבוץ להתייצב מול המציאות החדשה, שבעל כורחם נקלעו אליה, ולהסתגל לה.

ההתחלה, ככל ההתחלות, קשה וכואבת, אכזרית לעתים. אחת לשבוע אנו נוסעים, ליומיים שלושה, למרכז ב„תל השומר", אשר מלכתחילה הביע נכונות לעזור בתהליך ההסתגלות למכשירי השמיעה. התהליך איטי, מתוח ומייגע מאוד. המכשירים, מסתבר, מסורבלים ולא נוחים לנשיאה על הגוף.

אני שב ודוחה אותו בעקשנות. ממאן להרכיבו. מתייחס אליו כאל גוף זר, מאיים ומכוער, אשר סתם מטריד ומגביל אותי בתנועותיי, שלא לדבר על חזותי החיצונית החדשה, שלא רב המרחק בינה לאיש צוות חלל: חוטים, חגורות, מסיכה שלימה.

זה מכוער, זה דוחה! אני מוחה, אני זועק, זה טימטום זה שיגעון!

ואכן, זעמי הולך וגובר, כאש להבה שאוכלת כל חלקה טובה של שלוות נפש, והראיות לכך מפוזרות על הרצפה, מנופצות לאלפי רסיסים. אני ילד קטן, לא תופס ומודע לערכו של כסף, ועם כל התפרצות שלי, תופח והולך מחיר התיקון, הרי עלות המכשירים גבוהה מאוד. אלפי לירות אבודות בשכיחות גבוהה, ולמרות שהנזק הנגרם עצום, תומך הקיבוץ, ובכל מאודו. תמיכה כספית, עידוד חברי והבנה רבה מלווים את משפחתנו על כל צעד ושעל ומבזיקים קרן־אור מחממת לב של תקווה להמשך דרכנו, דרך החתחתים שזה עתה החלה.

●●●

... יש בינינו אנשים, שזה לא ברור להם די, שאינם מכירים בשוני, ואף־על־פי־כן, מה עמוקה היא התהום הפעורה, החוצצת בין חירשות מוחלטת לחלקית, כי בראשונה, לוקה האדם לחלוטין בשמיעתו ומכשירי העזר מעניקים לו שמץ מן הצלילים במקרה הטוב ואפס־שמיעה במקרה החמור, ואילו בשנייה, מזכים המכשירים את בעליהם בשמיעה טובה, כמעט כשל מרבית האנשים.

במקרה הראשון, נגזר על הלוקים בו להתקשר עם אנשים בשפת הסימנים, מה שדורש חיים בחברה הסגרגטיבית, היא חברת החירשים, חברה מצומצמת, סגורה וכמעט שאינה באה במגע עם העולם סביבה.

במקרה השני, שפר יחסית מזלו של לקוי השמיעה, שעל־ידי שיקום מעולה למן גילוי נכותו על־ידי משפחה וסביבה אוהבת ותומכת, כוח רצון נדיר, עקביות ללא חת וגם טיפ־טיפה של מזל, יצליח להשתלב בחברה הרגילה, השומעת.

בהיותי ילד בן חמש, אחר גילוי בעייתי ורכישת מכשירי השמיעה, ולמרות שידעו מה מרה ומה קשה תהיה מלחמתי, שהיא מלחמתם, חרצו הורי את המשך מאבק הקיום במסגרת חיי הקיבוץ הרגילה, מתוך תחושה, שאם אכן תצלח דרכי בשלבים הראשונים, כן אתקדם, אתנסה ואתחשל יותר ויותר בחברה זו, מה שעשוי ליצור ממני פרט טבעי בתוכה, דבר הנמנע מלקויי שמיעה הלומדים במוסדות לחירשים והמתקדמים בקצב איטי מאוד (וזו הסיבה שהם תמיד נתונים בפיגור אחרי השומעים, ואין הם מוכנים, חומרית ונפשית, לקפוץ למימיה של החברה המתקדמת).

ואמנם, ההימור הצליח הרבה מאוד מעבר למצופה. הוכחתי, שביחס ללקויי שמיעה בני גילי, השתלבתי באופן יוצא דופן, ובעזרת החומר המיוחד ממנו קורצתי, למדתי בהצטיינות בכיתה שומעת, התבלטתי בתחומי הספורט והאמנות וקשרתי קשרים הדוקים עם חבריי השומעים.

●●●

אבל... יד על הלב, אני יודע שטרם מיציתי את עצמי. אמנם, מה כבר ניתן לדרוש מלקוי שמיעה שכמותי, יותר מהצלחה זו! האם לא עוררה מספיק השתאות בקרב כל המסופקים ביכולתי?

האם היא אינה מספקת אותי ואת מקורביי? ואם כך הדבר, מדוע היום, כנער בוגר, עודני מפלס דרכי בכבדות ובייאוש בתוככי המנהרה, ואת האור שבקצה, אפילו קלוש ומטושטש, איני רואה?

●●●

...שם, בכיתתנו החדשה, נערכה היכרות נוספת ומעמיקה עם ילדי קיבוץ שריד, עימם נלמד השנה בקבוצה, כמו גם עם צוות החינוך החדש.

למן הרגע הראשון, חשתי מיותר. דיבורו הקצוב והצורמני של יוסי לא נקלט על ידי, שלא לדבר על הצגת הילדים. ניסיתי להתרכז ולהשתתף במשחקי המילים שבאו להציג את שמו ומאפייניו של כל אחד מאיתנו, אך הקצב היה רצחני מדי, והרמתי ידיים לאות כניעה.

לא, קוראים יקרים, לא אכחד מכם, ואודה: פחדתי. ידעתי, אמנם, שעוד כשעה אשב עם מחנכי אריק, שממשיך עימי שנה נוספת, וננסה לראות בפני מה אני ניצב, ולקראת מה אלך. ובכל זאת, לא נרגעתי.

שיחות, שמטרתן תידרוך והכנה לקראת הצפוי, לא הפיגו חרדותי מעימי, הן ידעתי שליקויי השמיעה יכביד ויקשה עליי בכל.

פחדתי ממערכת היחסים עם החבריה החדשים, שאולי בטרם תיבנה כבר תקרוס תחתיה. כיצד יקבלוני כלקוי שמיעה? מה יחס המוסדניקים לחריגים בשטח, לנערים שבעיותיהם חריגות וחמורות יחסית, וידועה לכל? האם אשתלב? מה יהיה, מה יהיה...?

נרתעתי גם מהמחשבה מעוררת הפלצות ששינוי המסגרת מביא עימו מורים חדשים רבים, כאשר לכל מקצוע מורה אחר, ולא כבחברת הילדים, כאשר היה מורה מוסמך שלימד אותנו לבדו כמה מקצועות.

רתיעה זו ברורה כשמש כי לכל מורה אופן דיבור שונה בתכלית: האחד מנור, רעהו סנור, ואת צורמנית וחברתה צייצנית. על־כן, קשה שבעתיים תהיה משימתי להסתגל לכל אחד מהם.

●●●

... להיות לקוי שמיעה פירושו לשבת בחברת אנשים, לשמוע את הקולות הבוקעים מפיהם, אך לא להבינם. לא להבין את המסתתר מאחורי הצלילים, את המילים שמהוות את הבסיס לשיחה ואת הצעקות, הלהט והצחוק שהן גוררות עימן.

להיות לקוי שמיעה, זה לשמוע את צילצול הטלפון כשאבא־אמא אינם בחדר ואז להיכנס ללחץ, לחוש חוסר אונים, כי אין באפשרותי להבין את שנאמר בצידו השני של הקו, ואז, לדעת שאר לי החמצה משהו.

זה גם לשקוע מול הטלוויזיה, ספון בדלת קירותיו של חדרי, ולצפות בתכניות עברית ללא כותרת („תרגום"). לשמוע את הקולות שיוצאים מהמרקע, ולא להבינם... כך גם לגבי מכשיר הרדיו...

לחוש מתוסכל, לחוש בודד במערכה, במערכת הקיום האנושית, שהחמצן המחייה אותה הוא היחסים החברתיים של האדם.

בלעדיהם, בלעדי חברים ואנשים הסובבים אותך ומעניקים לך תחושת ביטחון ושייכות, לא יהיה שום ערך לחייך, שהרי אדם מטבעו טיפוס חברתי, כפי שהיטיבה להגדיר הלן קלר המפורסמת בחירשותה, אילמותה ועיוורונה. כאשר נשאלה איזו משלוש הנכויות היא הקשה מכולן, היא הצביעה ישירות על החירשות משום שבעיוורונו נבצר מן האדם לראות עצמים, אולם הוא יכול לשמוע, לדבר ולהיות יצור חברתי. באילמותו הוא חסר את כושר הדיבור אך הוא יכול לראות, לשמוע ולספוג בכך המון. ואילו בחירשותו — אי־יכולתו להבין הנאמר סביבו, חוצצת בינו לבין האחרים.

□

זוטות מן האימפריה

ממי ברחה ליידי די, ומה עשתה לבד, בשעת לילה מאוחרת, בעת שהנסיך צ'ארלס שהה בביקור רשמי באפריקה? למה הוסתרו הדודניות המפגרות של המלכה במשך עשרות שנים? כיצד סוחטים אותך בנמל התעופה „היתרו" ולאיזו הצגה טובה כדאי לגשת? ■ לונדון, סוף חורף 87'. פרפראות

עוזי מחניימי

הנסיכה דיאנה – ביצועים שלא היו מביישים שום נהג מירוצים

הנסיכה והערבים

מ רודפי מכוניות ונהיגה פרועה אינם חיזיון נפוץ ברחובות לונדון. מסיבה זו הופתעו עוברים ושבים לראות בשבוע שעבר בשעת לילה מכונית ספורט שחורה מסוג פורד אסקורט „טורבו", הנהוגה על־ידי בחורה בלונדינית, מנסה להתחמק נואשות מגולף ג'.טי.אי. לבנה שניסתה „לסגור עליה". שתי המכוניות נסעו במהירות מסחררת של 120 קילומטר לשעה ברובע היוקרה הסואן נייטסברידג'.

המכונית הרודפת היתה עמוסה בצעירים, אשר תוארו אחר־כך על־ידי העדים למחזה כ„ערבים". אולם ההפתעה הגדולה היתה דווקא הנהגת הבלונדינית במורד השחורה. העוברים ושבים כמעט התעלפו כשראו מי יושבת ליד ההגה של המכונית הנמלטת: לא פחות ולא יותר, הנסיכה דיאנה, אשת יורש־העצר וחביבת הקהל הבריטי.

עוד לפני שהספיקו העוברים ושבים לנסות ולהזעיק את המשטרה, כדי שזו תחלץ את הנסיכה מהרודפים „הערבים", הצליחה „די הביישנית", בכמה תמרוני נהיגה שלא היו מביישים נהגי מירוץ מומחים, לנער מעליה את הרודפים ולהיעלם אי־שם לכיוון מערב לונדון.

המרדף של „הערבים" אחרי הנסיכה עורר עניין רב. השאלה המסקרנת הראשונה היתה, מה עושה הנסיכה המפורסמת בשעת לילה לבדה ברחובות לונדון, ללא שומרי הראש האמורים ללוות אותה. הצהובונים הלונדונים תמהו שמא יש קשר בין יציאתו של יורש העצר לסיור באפריקה לבין היציאה הלילית של אשתו ללא שומרי הראש. אחד העיתונים אף ידע לספר כי הנסיכה, על־פי מיטב סיפורי אלף לילה ולילה, שלחה את שומריה לישון באומרה כי גם היא אינה מתכוונת לצאת מהארמון, וזמן קצר אחר־כך נכנסה למכוניתה ויצאה לכתובת בלתי ידועה. באחד הצמתים בדרך זיהו אותה הרודפים ה„ערבים". וכך הפכה הנסיעה השקטה לסיפור פיקנטי, שמאחוריו כנראה אין ממש, אף יורש־העצר שחזר רק אתמול ללונדון ודאי יהיה מעוניין לשמוע כיצד הולכו שולל שומרי הנסיכה, והעיקר — למה לערבים, אגב, שלום.

המלכה והדודניות המסוגרות

המלכה האם היא אחת הדמויות האהובות ביותר בבריטניה. לפני כמה חודשים העסיקה עצם דג (גפילטע פיש) שנתקעה בגרונה את הציבור הבריטי, ומשך יומיים נפתחו מהדורות החדשות, והוקדשו הכותרות הראשיות, לתיאור מבנה הגרון של המלכה האם, המיקום המדויק של עצם הדג, וסיכויי ההחלמה. משך יומיים נדחקו הצדה חדשות החוץ והפנים, תאצ'ר, הלייבור והאבטלה. הציבור האנגלי היה עסוק בעצם הדג בגרונה של המלכה האם. למרבה המזל, המלכה התאוששה, הציבור הבריטי נשם לרווחה והחיים חזרו לתיקונם.

השבוע חזרה המלכה האם לכותרות. החשש, כי בבית־המלוכה, מהאגף של המלכה האם, קיים איזשהו ליקוי גנטי, העסיק את הציבור הבריטי. הסתבר, כי שתי דודניות של המלכה, הסובלות מפיגור שכלי, מאושפזות זה שנים באיזה שהוא בית־חולים, ויש חשד כי המלכה האם ניסתה להסתיר את העובדה הזו והתעלמה מדודניותיה המפגרות.

התקשורת הבריטית התעלמה מהשאלה אם המלכה ניסתה להסתיר את עובדת קיומן של הדודניות המפגרות ואם התעלמה מהם. לעומת זאת, בעזרת שרטוטים ותרשימים מאירי עיניים, הסבירו לקהל הבריטי, כי הפגם הגנטי שגרם לפיגור אצל שתי הדודניות (וגם אצל כמה שארי־שארים אחרים של בית המלוכה), אינו נעוץ במשפחה המלכותית, אלא ב„מחותנים".

הרמז לקהל הבריטי היה משעשע: אל תסיקו מסקנות פרועות מהתבטאויותיו המוזרות לפעמים של הנסיך צ'ארלס. נכון שיש „דפוקים" בקרב המשפחה המלכותית, אך אלה באשמת הנספחים למשפחה. המלכה, בניה ונכדיה נקיים מכל רבב.

כוכבי תקשורת

מעניין להיווכח עד כמה תופסת ישראל מקום מרכזי בתקשורת הבריטית. לא חולף יום מבלי שישראל מוזכרת במהדורות החדשות בטלוויזיה ובעיתוני האיכות. רק השבוע, ללא כל אירוע דרמטי במזרח התיכון, זכתה ישראל להופיע יום אחרי יום בעמוד הראשון של „טיימס" הלונדוני.

ביום שני היה כנראה משעמם לעורכי חדשות החוץ הבריטיים של ה„טיימס" או שלמישהו התחשק שם להתבדח על חשבונה של ישראל: בתחתית העמוד הראשון לרוחב כל העמוד, הופיעה ידיעה על המחלוקת שמעורר בארץ „שיר הבטלנים". עורכי העיתון הבריטי היוקרתי סברו מן הסתם כי הקוריוז מירושלים של קדם־הארוויזיון הוא קוריוז בינלאומי, ובאותה הזדמנות התבדחו קצת על חשבוננו.

למחרת שוב הופיעה ישראל בכותרות. הפעם התפרסם לרוחב העמוד הראשון צילום של הנשיא הרצוג מניח זר פרחים לזכר קורבנות השואה.

ניתן להבין כי ישראל תופסת את מהדורות החדשות ואת כותרות העיתונים כשמתחוללים אירועים יוצאי־דופן במזרח־התיכון, אולם די מפליא לראות כי שמה של ישראל לא יורד מסדר היום גם בנושאים שוליים יחסית. אחד ההסברים לכך שמלבד ארצות־הברית ישראל היא המדינה הזרה המוזכרת ביותר בתקשורת הבריטית הוא, כי אחרי עשרות שנים של אירועים דרמטיים במזרח־התיכון, מחזיקים כל כלי התקשורת הבריטיים בארץ צוותים די גדולים של כתבים למיניהם. מכיוון שהכתבים צריכים לייצר חומר, מגיע לתקשורת הבריטית מידע שוטף על הנעשה בישראל, וקוראי העיתונים הבריטיים יכולים לקבל דיווח כמעט יום־יומי על הקורה בישראל, החל מפרשיית פולארד וכלה בשיר הבטלנים.

הלייבור מאבד גובה

ה„ג'ינג'י" נייל קינוק, מנהיג הלייבור הבריטי, בצרות. משאל דעת הקהל האחרון, שהתפרסם אחרי שובו של קינוק מפגישה עם הנשיא רייגן ושובה של ראש הממשלה תאצ'ר מפגישה עם מנהיג ברית־המועצות, הוריד בפעם הראשונה את הלייבור למקום השלישי אחרי בני־הברית — דיויד אואן ודיויד סטייל.

נייל קינוק אכן נראה בשבועות האחרונים מודאג. ערב נסיעתה של תאצ'ר למוסקבה יצא נייל קינוק לוושינגטון לפגישה עם הנשיא רייגן, וקיבל שם „שטיפה" מהנשיא האמריקני על מדיניות מפלגתו הקוראת לפירוז גרעיני של בריטניה. מנהיג הלייבור כבר מתחיל לחוש כי מדיניות הביטחון שלו, הקוראת לסילוק הנשק הגרעיני, היא הסיבה העיקרית להתדרדרות החמורה שחלה בתדמית מפלגתו.

נייל קינוק נמצא עתה במלכוד: מצד אחד הוא יודע כי „מדיניות הביטחון" של מפלגתו היא שואה אלקטוראלית; מצד שני הוא יודע כי אין לו כל סיכוי לשנות את התפיסה מבלי לעשות מעצמו צחוק. במצב הנתון יותר ויותר מצביעי לייבור יעברו לידי הליבראלים, והמרוויחה הגדולה תהיה כמובן ראש הממשלה תאצ'ר.

סוחרי התיאטראות

ביקור בהצגה הוא ההמלצה הראשונה לתייר בלונדון (אגב, אמיתה זו כנראה לא נכונה לגבי כל התיירים. אוהדי הכדורסל של מכבי תל־אביב שעשו בלונדון חנייה של מספר ימים בשוב משווייץ, הפגינו נוכחות דווקא בבתי הקזינו של העיר ובעיקר בזה של מלון „הילטון", בו זכו לחיוכי חמלה מכמה שיחים כוחים).

רוב התיירים, אפילו כאלה ששפת אמם אנגלית, מעדיפים משום־מה לצפות במחזות הזמר הפופולאריים ולא לראות את התיאטרון האנגלי במיטבו. עבור כאלה שאינם שולטים היטב באנגלית ההסבר די ברור: קל ומהנה יותר לחזות במחזמר שבו למלל יש תפקיד משני. התיירים דוברי האנגלית מובלים ל„בסט־סלרס" ע"י פרסומת תוקפנית. כרטיס למחזמר פופולארי עולה למעלה מעשרים פאונד (חמישים שקל) בה בשעה שניתן לחזות כיום בלונדון בהצגה מעולה ב„רויאל תיאטר" על ה„בינג באנג", המהמר בבורסה של לונדון, בעבור שלושה פאונד בלבד (שבעה וחצי שקלים).

סוחרי התיאטרון של ה„ווסט אנד" מבינים כי תייר ש„ברח" ל„תיאטרון שוליים" כמו שמכנים התיאטראות מחוץ למרכז לונדון, כנראה גם לא יאכל במסעדה יקרה סמוך לתיאטרון היקר, כך שהסך־הכל הוא נזק כספי ניכר עבורם. מסיבה זו, עם נחיתת התייר בשדה התעופה „היתרו", הוא מנותב ע"י המדריכים והפרסומים למיניהם כך שיגיע לפחות לאחד ממחזות־הזמר היקרים. התייר הממוצע נופל בפח, מבזבז את מיטב כספו ורואה אמנם תיאטרון די טוב (כיון שליפול על הצגה גרועה זו משימה די קשה בלונדון), אך הוא מחמיץ בכך את התיאטרון האנגלי במיטבו. את זה רואים בעיקר בני המקום.

תופעה מעניינת היא צפייה בקהל המרכיב את אולמות התיאטרון ה„אמיתי". אם מתוך עשרה תושבים בלונדון, חמישה הם לבנים, שלושה הודים, אחד ערבי ואחד כושי, הרי הקהל הממלא את התיאטראות מורכב רובו ככולו על טהרת האנגלים הלבנים. אמרו לי כי להודים אין מה ללכת לתיאטרון, כיון שהם עסוקים ב„סגירת הקופות" בחנויות המכולת שלהם, וכי הכושים והערבים במילא לא מבינים. אבל אלו הם כמובן השמצות. ההסבר נעוץ כנראה בפיגור התרבותי של מה שמכונה בלונדון „האוכלוסיה השחורה" וה„שחורה". גם האנגלי לא הולך כל שבוע להצגה. הממוצע יציאה לתיאטרון פעם בשנה. ◻

עיר בתחבושות

ג ם מי שמכיר היטב את לונדון יתפלא להיווכח בימים אלה כיצד אתרים שלמים, ביניהם מהמפורסמים בעולם מאבדים צורה. הסיבה דווקא חיובית. על לונדון עוברת בימים אלה מתקפה יוצאת־דופן של שיפוצים. לאן שלא תפנה תראה בניינים עטופים ביריעות פלסטיק, פיגומים, ועשרות פועלים העובדים (די בזריזות) כדי לשמר את פניה של העיר הגדולה הזו.

לונדון היתה ידועה מאז ומעולם כעיר שפטרוניה דואגים היטב לתחזוקתה אבל מה שקורה בחודשים אלה מעלה את החשש שפרנסי העיר החליטו לשחזר אותה, אם לא לבנותה מראשיתה. „הקורבן" האחרון הוא האדמירל נלסון, שנעטף מכף רגל ועד ראש בתחבושות ופיגומים. הגיבור הבריטי התכסה בשכבה כל־כך עבה של לשלשת יונים (המצויים לאלפיהם בכיכר טרפלגר), עד שפרנסי העיר הציבו פיגומים לכל מאת המטרים של הפסל, ופתחו במבצע קרצוף ונקוי שיימשך כמה חודשים. נלסון לראשונה זה שנים, בסתר מעיני תושבי לונדון וגם מתקשה להשקיף עליהם. ביוני, כך מבטיחים כאן, יוכלו לראות שוב את הגיבור — הפעם בצבעו המקורי והנקי. היונים בכיכר טרפלגר בהמתנה.

יש־דיבור

עמוד לנוער

YESH DIBOOR

בעריכת עמלה עינת

שיר־כיף

פִּנָּה יֵשׁ לָהּ

אִשָּׁה מַמְתִּינָה בְּפִנָּה
אֵין לָהּ לְמִי
רוֹאִים שֶׁאֵין
אֲבָל פִּנָּה יֵשׁ לָהּ כֵּן
וְהִיא מַמְתִּינָה
הַזְּמַן הֶחָזָק חוֹשֵׁק בָּהּ
נוֹשֵׁק בָּהּ
עוֹשֵׁק בָּהּ
גְּבָרִים עוֹבְרִים בְּעוֹרְקֶיהָ
קוֹרְעִים אֶת בִּרְכֶּיהָ גְּבָרִים
סוֹפְסוֹף זֶה מָקוֹם צִבּוּרִי
הִיא יוֹדַעַת שֶׁיֵּשׁ מִישֶׁהוּ בָּעִיר
מִישֶׁהוּ בָּהִיר
מִישֶׁהוּ צָעִיר
שֶׁמֻּכְרָח לַעֲבֹר כָּאן
הִיא יוֹדַעַת כַּמָּה מְסֻכָּן
לְאִשָּׁה יָפָה פֹּה לַעֲמֹד
וְלִשְׁמֹר עַל הַכָּבוֹד
יוֹצְאוֹת רַכָּבוֹת וּבָאוֹת
וְהַקֹּר הֶחָזָק נוֹשֵׁק לָהּ
חוֹשֵׁק לָהּ
וְהִיא מַמְתִּינָה
אֵין לָהּ לְמִי
רוֹאִים שֶׁאֵין
אֲבָל פִּנָּה יֵשׁ לָהּ כֵּן
וְהִיא מַמְתִּינָה

נתן יונתן

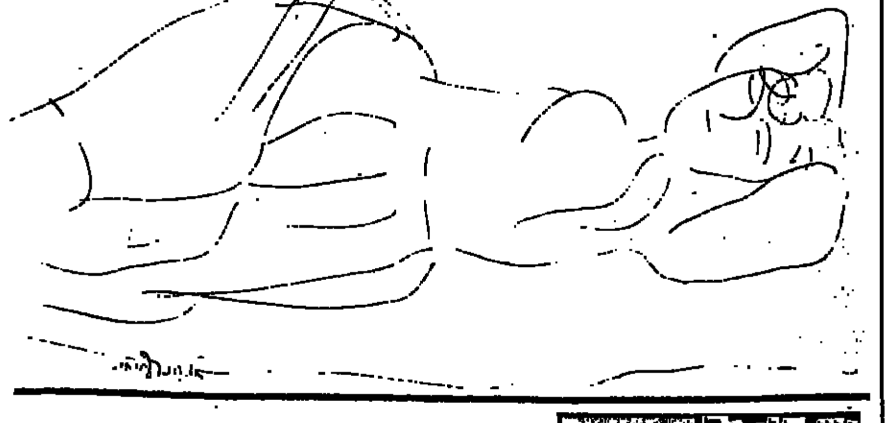

לא רק הורמונים

בפעמיים הקודמות דיברנו על כמויות האנרגיות המיניות והרגשיות הממלאות לחוד את הבנים והבנות, וה„גולשות" החוצה בדרך של ענדי־הסוואה מתופכים — מכות, התעלמויות וכו'.

ועוד אנחנו חייבים לכם, בהקשר זה, הסבר על סוג נוסף של „פריצה" אנרגטית — על האהבה. מהי, מה אומרים עליה בדרך־כלל, ואיך ראוי לנהוג בה באמת.

על כל זה — באחד מהשבועות הבאים. ואילו השבוע אני מוכרח סוף־סוף להגיד לפחות משהו על הדבר המרכזי, החשוב, שלקראתו מובילות כל ההתפתחויות המרתקות שחלות בגופנו, ואם אפשר לומר, בנפשנו: למפגש הרגשי שבין שני המינים.

כאשר מתרחש אירוע זה, כאשר בן האוהב בת, ולהיפך, נפגשים, מתפתח תהליך שאין כדוגמתו מבחינת עוצמת התחושות — של שמחה וכאב, עצמת הגעגועים, הצורך להיות יחד, להבין האחד את רעותו, להבין כל אחד/ת את עצמו/ה במצב החדש. כל הסערה הזאת, על מליוני הגוונים הרגשיים שבתוכה, מציפה גם את הבן וגם את הבת, ובתוכה הם מגלים כל אחד/ת את ולתו/ה בדרך אחרת לחלוטין מכל מה שידעו וחוו עד־כה. הם „נכנסים" כל אחד/ת ממש לנשמתו של חברו/ה.

תהליך רגשי עמוק זה יוצר בהדרגתיות גם קרבה פיסית — מהוססת בתחילה, שלאט לאט הופכת לממשית יותר ויותר.

השלב הראשון של הקשר הגופני מתאפיין בחציית המחסומים הפסיכולוגיים העומדים בפני הנגיעה — הלטיפה, החיבוק. החושים „עוברים" בתקופה זו שעות נוספות — חוש הריח, המישוש, הראייה, השמיעה, וכולם יחד מביאים ל„חיכוך" בין האוהבים. חיכוך המגביר עוד את המשיכה המינית ההדדית והיוצר תחושות עונג העולות על כל קרבה פיסית שהיתה מוכרת לבן ולבת עד עכשיו.

על אלה ועל הכרוך בהם — בשיחות הבאות.

דויד גרין

מדי פעם אנו מנסים להוסיף מדור לעמודינו הצנוע, שיכוון לרצונותיכם ולהתעניינויותיכם.

בשבוע שעבר הקדשנו „חלוץ", בו נמשיך אחת לשבועיים, משך מספר שבועות. להלן:

הפעם אנו מתחילים בסדרת מכתביו של ניר, העומד לפני גיוסו לצה"ל, שתלווה אותנו גם היא בקצב סירוגיה. ויש לנו עוד כהנה וכהנה ויעוצות עבורכם.

אלא שהיינו רוצים מאוד לקבל ישירות מכם הצעות ומשאלות, הן לגבי מדורים בכלל והן ביחס לנושאים הרצויים לכם בכל אחד מהם.

כתובתנו היא: שרות שק דואר נעל ת"א — 61999, מדור „יש דיבור".

אנא, שלחו לנו את בקשותיכם ותגובותיכם, ובינתיים, חג אביב שמח ומנוצל כראוי.

שלכם,
עמלה

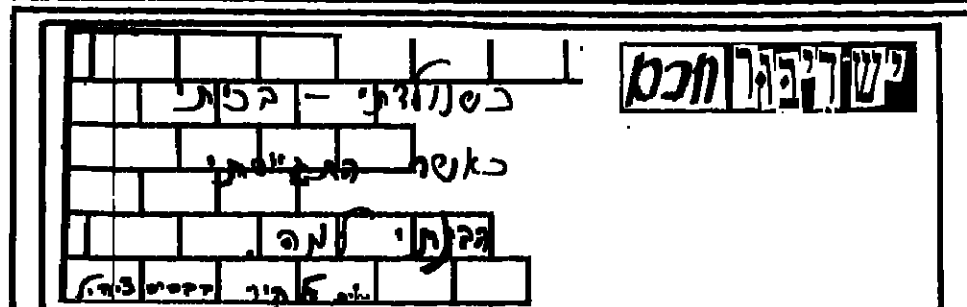

מכתבים מהצבא

שלום,

אני לא לגמרי בטוח עוד אם את מעוניינת בכלל, בי ובמכתבי. ויכול להיות שבזמן אחר, הייתי עוד בודק הרבה, אבל עכשיו, בגלל הגיוס שכבר, אני מרגיש שאני מוכרח למהר מצד אחד, ושאצטרך מאוד את הקשר אתך בכל מה שמחכה לי בקרוב — מצד שני.

מקווה מאוד שאת לא מתנגדת. אם כן, תרמזי לי ואפסיק לנדנד מייד.

את עוד לא יודעת מה זה להיות שבוע לפני הגיוס לצבא. כשאני רק כותב את המלה 'גיוס', הלב שלי מתחיל לעבוד שעות נוספות. הימים עוברים לי עכשיו במהירות מפחידה, וכל יום מקרב אותי לתאריך.

אם הייתי יודע לפחות למה לחכות, אם הייתי יודע מה יעשו אתי שם, לפחות בהתחלה, הייתי בטח חושש פחות. ראיתי כנראה יותר מדי סרטי „בורקס" על הצבא, למרות שהם בוודאי לא משקפים את האמת. קראתי גם לא מזמן את הספר של קנז — „התגנבות יחידים", ושמה מתוארת תקופת הטירונות בצורה די מפחידה, תאמיני לי.

העיקר, חוסר הידיעה מה אעשה בשלוש השנים הבאות, מטריד. הרבה חברים שלי דווקא יודעים בערך מה כוונות הצבא כלפיהם. אלה שהיו בקורסים קדם־צבאיים, או אלה שמתכוננים להגיע ליחידות עילית, ושכבר עשו בחינות וגיבושים לפני. אבל אני, כמו עוד הרבה אחרים, לא יודע איפה אהיה, ולפני כל המערכת העצומה של הפקידים, קציני המיון ומי יודע מה עוד. ואני דואג, לכל שלוש השנים האלה, אבל הכי מטרידה אותי התקופה הקרובה — הטירונות. למרות שגם בעניין הזה, אמרו לי שמתאימים הכל ליכולת הגופנית של כל אחד. שחיילים עם פרופיל רפואי נמוך, למשל, עושים טירונות קלה שנמשכת 17 או 21 יום, ושיש גם טירונות „כלל צה"לית" לא קשה במיוחד, של חודש עד חודש וחצי. אבל יש, כמובן, גם הטירונויות הקרביות של שריון, גולני, גבעתי... וחוץ מהאימונים, ישנה גם הבעייה של הפגישה עם כל מיני אנשים, מכל הארץ, מכל המעמדות, העדות.

כמעט כל החברים שלי כבר בצבא. כולם כבר מביטים על הטירונות כאל חוויה נשכחת. לכולם יש סיפורים. יוני סיפר לי שהמ"כים בהתחלה צועקים, מטרטרים. למרות שלקראת הסוף היחסים משתפרים. אצלם, במסיבת־סיום, הרגישו כבר כולם חברים של כולם. גם רונן אמר שאצלו הקושי לא היה כל־כך במאמץ הגופני, כמו בהתמודדות הנפשית עם הצעקות והטרטורים.

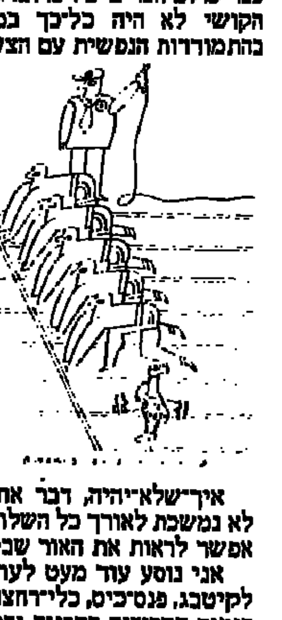

איך־שלא־יהיה, דבר אחד ברור, שהטירונות לא נמשכת לאורך כל השלוש שנים, ככה שתמיד אפשר לראות את האור שבקצה המנהרה.

אני נוסע עוד מעט לערוך קניות — מנעול לקיטבג, פנס־כיס, כלי־רחצה. בטח אעביר את כל הימים הקרובים בהכנות ובמחשבות.

אמשיך לכתוב לך, משם
להשתמע בקרוב

ניר

נ.ב.
כשקראתי את המכתב עוד פעם עכשיו, עם כל החששות שסיפרתי בו, נעשה לי יותר קל משום־מה.

חנ"ל

דיבור אחד על בית־הספר

בלי שיעורי־בית (2)

בפעם הקודמת דיברנו על האפשרות „להוכיח" ידע למורים, מבלי להפוך לעבדים של שיעורי־הבית הכתובים. והשאלה כעת היא „רק" מהי הדרך הטובה ביותר לקלוט ידע, אותו ניתן יהיה להוכיח.

אין כמובן מרשמים בדוקים להתגברות על כל אלה, ורק, אולי, מספר דרכים עקרוניות:

הראשונה — הצעה לבדיקה עצמאית של דרך הקליטה הטובה ביותר אצל כל אחד מאתנו. ידוע שישנם תלמידים הקולטים והזוכרים טוב יותר בדרך השמיעה (הרצאה, סיפור, פס־קול וכדומה), והמסקנה או — לימוד (בשניים, או בקבוצה קטנה) על־ידי הקריאת קטעי־מפתח מהספר והלמוד ומספרי־העזר. ו/או סיכום קולי של הנאמר, ביחס לנושא בכיתה (ובספרים).

ערכה של חזרה קולית טובה אותה, גדול, וברוב המקרים אף מספיק, לגבי מרבית התלמידים המאופיינים בדרך תפיסתית זו.

לצידם מצויים כמובן תלמידים בעלי קליטה חזותית טובה יותר, ואני מכירה כמה מהם הגורמים לי להתפעלות מחודשת מדי פעם, מיכולתם, למשל, ל„צלם" עמודי ספר על תכניהם ומספריהם הסידוריים ועל מיקומו של כל קטע בסדר הפסקות שבעמוד. לאלה, גם לפחות קיצוניים שביניהם, מוטב כמובן לעבור על „חומר" בדרך של קריאה דמומה ומרוכזת — בקטעים הרלוונטיים.

תלמידים אחרים זקוקים גם למרכיב התחושתי. לגביהם דווקא הכתיבה המסכמת היא דרך השינון הטובה ביותר. אלא, על־מנת שלא יצטרכו להרבות גם הם במטרד הכתיבה, חשוב ש„יתאמנו" ב„תמצות" אינטליגנטי — כלומר בארגון של ידע רב ככל האפשר במספר מלים מועט ככל האפשר, ובכלל, אחת ההצעות העקרוניות ביותר לגבי שינונו של ידע, בכל אחת מהדרכים הנזכרות, היא לנסות ולהבחין ראשית ב„עמוד השדרה" הרעיוני שלו. להבין מהו הרעיון, המחשבה, העניין המרכזי, אותם קל לזכור מהבחינה הכמותית. ואליהם ניתן „להדביק" אחר־כך, על־פי צורך, את הפרטים הנוספים הנדרשים.

ע.ע.

יש דיבור על דיבור

אמור לי מה זה ואומר לך מה זה מה זה

— מה יהיה הסוף עם יוסי הזה?
— איזה יוסי?!
— הזה!!

המלה „הזה" לאחר שם פרטי, שם עצם ולעיתים גם שם תואר, נאמרת למען לא יהיה ספק, שאנחנו (הדובר והדבור) מתכוונים לאותו דבר. כמו שאתם רואים גלומה במלה „הזה" כל־כך הרבה אינפורמציה, אשר לא מתירה מקום לספקות, ואי־לכך, ממלאת על הצד הטוב ביותר את התפקיד שיעדו לה מעצבי השפה. „המיאניוק הזה לא מגיב לשום דבר". בדוגמה הקלאסית שלעיל, לולא המלה השניה („הזה") לעולם לא הייתם — קוראים חביבים — יודעים במי מדובר!

... ומענין לעניין באותו עניין — ולמעשה לא בדיוק באותו עניין אלא רק בערך — (הרי כל העניינים הם בעצם אותו עניין!):

„מהזה" — צירוף מלים נדוש, שאולי מעולם לא נתנו עליו את הדעת בצורה מניחה את הדעת (וחוזר־חלילה).

מהזה מהזה?! — מה שלא יהיה הוא מנתח קשה להגדרה — הדבר הקרוב ביותר שאני יכול להעלות על הדעת הוא:

מאוד — ביטוי האדרה או משהו בסטייל הזה. לפעמים גם בביטוי הקצנה: „יוסי הזה הוא מאד ציני" — לא לאו לאו שכחו מזה... „יוסי הזה הוא מהזה ציני" גם רגש חזק על ה„צ" של ה„ציני" + היגוי פתאטי של המלה כולה. משפט שאחריו נוסיף בכיף איזה משפט חיזוק כמו: „נשבר כבר מהאנשים האלה" או „על כל דבר יש לו הערה" וכיו"ב.

אולם, המלה תקבל את הוראתה החזקה ביותר, כשתאמר בראש משפט (התואר יקפוץ ויישב כרגיל מיד אחריה וישמור כמובן על היגויו המגוגם והפאתטי!):

„מהזה ציני יוסי הזה"
„מזה בא לי ללכת לימו"
„מזה רעב נפל עליו"

תומר קרמן

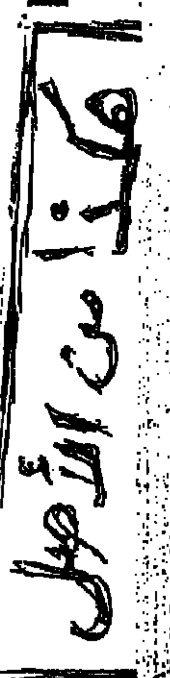

פוקוס אישי

גדעון ספירו

ברגן־בלזן עם ארוחת־ערב

אין ספק. השבוע שמסתיים היום עמד בצל ביקורו של הנשיא הרצוג בגרמניה.

חבר מרכזי בתנועת החרות בירושלים פגש אותי לפני מספר ימים ואמר לי „אתה ודאי בדרכך להשתתף בהפגנת צעירי תנועת החרות נגד ביקור הנשיא בגרמניה". והוסיף: „בנושא זה אתה בטח נמצא אתנו באותה סירה". איך אני יכול להשתתף בהפגנה הזו, עניתי לו, אם אותם צעירים תומכים בצורה כה נלהבת במשלוח נשק ישראלי למשטר האפרטהייד בדרום־אפריקה. „מה זה שייך", ענה לי אותו חבר חרות. ובתשובה זו גלומה כל הטרגדיה הישראלית בהתייחסות אל השואה.

הוא לא מבין, גם הממשלה הישראלית לא מבינה, גם הנשיא לא מבין, כי אם ישראל שולחת נשק ומשתפת פעולה עם משטר גזעני המנהיג חוקי גזע הדומים לחוקי נירנברג, הרי שישראל טרם החלה בהפקת הלקחים הנכונים מהשואה.

נושא השואה, כמו גם יחסי ישראל־גרמניה, מטריד את מנוחתי לא רק במישור העקרוני והאידיאולוגי, אלא הוא חלק מקורות חיי האישיים.

הורי עזבו את גרמניה במרץ 1939, ואני, יחד איתם, אז ילד בן שלוש. זאת היתה עזיבה של הרגע האחרון, חמישה חדשים בטרם פרצה מלחמת העולם השניה. וכפי שבליל הסדר כל אחד מאתנו חייב לראות עצמו כאילו הוא יצא מארץ מצרים, כך אני רואה עצמי כל יום מחדש כאילו נמניתי על ששת המיליונים.

כששמעתי את הנשיא הרצוג אומר, כי הוא בטוח שבביקורו ניצבים יחד עמו כל ששת המיליונים, חשבתי לעצמי כי אילו הורי לא היו עוזבים אז היה הרצוג מגייס גם אותי לאלה העומדים יחד עמו. זאת הסיבה שאינני אוהב שאנשים מדברים בשם המתים. המתים לא יכולים להתנגד, וגם לא לתמוך.

אבל אני יודע כי אני, האדם החי, לא עמדתי לצדו של הרצוג. ולא משום שאני נגד הביקור, אלא משום שאינני שלם עם המסר שהרצוג נשא עמו. כשראיתי בטלוויזיה את הרצוג ניצב בברגן־בלזן, לא יכולתי שלא להיזכר כי אני ניצבתי במקום זה לפני מספר שנים, כשעמדתי בראש משלחת של נוער ישראלי שביקרה בגרמניה.

היינו אז אורחי עיריית המבורג ותוכנית הביקור כללה גם ביקור והנחת זר בברגן־בלזן. כראש המשלחת נשאתי דברים ואמרתי בערך את הדברים הבאים: הלקח המרכזי מהשואה הוא לא לקח של כוחנות ולא לקח של צבאיות ולא לקח של להיות חזק, כי הרי גם את החזק ניתן להביס ולהשמיד. הלקח המרכזי, כפי שאני מבין אותו, הוא, שאנו חייבים לעמוד בקו הראשון של המאבק נגד גזענות ופאשיזם בכל מקום בו הוא מרים ראש. הלקח המרכזי הוא שאנו חייבים להשמיע את מחאתנו בכל מקום שם נרמסות חרויות האדם. השואה היא קודם כל תוצאה מכך שמפלצת גזענית הצליחה לסלול דרכה לשלטון. ודווקא משום שמפלצת זו השמידה ששה מיליון יהודים, אל לנו לשכוח כי היא השמידה גם צוענים וסלבים, וגם מפגרים ובעלי מומים אחרים, שלא עמדו בכללי טהרת הגזע, וגם ארים טהורים שהיו סוציאליסטים או דמוקרטים או קומוניסטים או סתם הומניסטים — כולם הושמדו, בני אדם חיים ונושמים כמוני וכמוך. על כן, כך אמרתי לתלמידים הישראלים, אם חרות האדם וכבודו נשללת, בין אם מדובר ביהודים ברוסיה או בסוריה, שחורים בדרום־אפריקה, אינדיאנים בגוואטמלה, סוציאליסטים ודמוקרטים בצ'ילי ובארגנטינה או פלשתינים בישראל הגדולה — חובתנו לזעוק ולמחות עד שיעקר הנגע.

התלמידים הישראלים לא אהבו את הדברים שאמרתי. אוזנם התרגלה לאמירה ישראלית שחוקה של „לא עוד", ללא כל מסר אוניברסלי. ואכן, זה מה שהיה חסר לי בהופעותיו של הרצוג בגרמניה. הוא לא הופיע כנציגם של קורבנות הפאשיזם ולא היה בדבריו שם אופק הומניסטי אוניברסלי, שגם צוענים או שחורים היו יכולים להזדהות איתו. מברגן־בלזן אץ הנשיא לארוחה חגיגית שערך לו נשיא גרמניה ברוב פאר והדר. היו שם, כך דיווחה כתבת קול ישראל, גברים בטוקסידו ונשים בשמלות ערב מהודרות. ובהזדמנות זו אמר הנשיא הרצוג לגרמנים שלא ימכרו נשק לערבים. ואז אמר לעצמו גרמני זה או אחר, נו, נו, אם הוא מדבר על מכירת נשק, אז אין בעיה, כי גם הישראלים הם סוחרי נשק, וכסוחרים כבר נמצא שפה משותפת. ואני שואל את עצמי: האם הרצוג גם יצג את מרדכי אנילביץ, שעמד בראש מרד גיטו ורשה לא רק כיהודי אלא גם כסוציאליסט?

לאחר שנשיל מהביקור את כל חליפות הערב, את המליצות ואת אורות התקשורת, תישאר, לצערי, עוד החמצה אדירה בנושא השואה.

יעל לוטן

יקנעם כמשל

יש לי חיבה מיוחדת ליקנעם. בילתי שם, במושבה הקטנה הישנה, ימים יפים מאוד בילדותי, לפני היות המדינה.

היום יקנעם היא, קודם כל, עיירת פיתוח. עד לפני זמן לא רב נחשבתה לסיפור הצלחה ישראלי, וכיום היא במצוקה קשה — אבטלה מתפשטת, אכזבה ובריחת אוכלוסיה. ראיתי את כתבת הטלויזיה על יקנעם, על מפעל „סולתם" המצטמצם והולך, על משפחות המובטלים ועל ועד העובדים, וראיתי את ההסטוריה העצובה של ישראל.

„סולתם" היתה פעם תעשיה של סירים ומחבתות, והפכה להיות תעשיית נשק — היינו, תעשיית מוות. וקרה דבר נורא — הביקוש לתותחים הולך ומתמעט, ו„סולתם" במצוקה... עוד לפני הלחצים להקטין את מכירות הנשק הישראלי לדרום־אפריקה, החל השוק העולמי לכלי־משחית להצטמצם, והדרישה לתוצרת „סולתם" פחתה. אילו המשיכה „סולתם" לייצר סירים ומחבתות, ואולי טרקטורים ושאר כלים שלווים מסוג זה, ספק אם היה השוק עומד בסכנה כזו. כי הרי תמיד יש סיכוי שאנשים יתעייפו מלהרוג זה את זה — אבל הם תמיד יצטרכו לאכול.

התוצאה — עובדים נפלטו לרחוב; משפחות שלמות נשארו בלי מפרנס, ראשון או שני. עיירה שלמה במצוקה. הפועלים יוצאים להפגין, ומצפים שוועד העובדים יעמוד לצידם. אלא שהעובדים שעדיין לא פוטרו חרדים למחייתם — וגם זה טבעי — והם העדיפו לא להזדהות עם חבריהם המפוטרים. ההסתדרות לא יכולה לעזור הרבה.— קודם כל, מכיוון שהיא במקרה זה לא רק האיגוד המקצועי וועד העובדים, אלא גם המעביד. שנית, מכיוון שההסתדרות שותפה לכל ההתפתחויות במשק הישראלי, כפי שהיא שותפה לתוכנית הכלכלית.

המצב הנוכחי, בו אנשים עובדים הם פראיירים, פרות־חולבות לצרכי מיסוי, ואילו אנשים שהכנסתם באה להם לא מעבודה אלא מהון ומעסקאות פינאנסיות למיניהן, כמעט שאינם יודעים מס מהו — מצב זה לא קרה בבת־אחת, ואינו תוצאה של מדיניות של ממשלה ימנית, עוינת לציבור העובדים. זהו מצב שהתגבש במהלך שנים רבות של מדיניות כלכלית ריאקציונית, שקשה למצוא לה דומה אפילו בארצות הקפיטליסטיות המובהקות, בהן לא היו אף פעם מפלגות סוציאליסטיות בשלטון.

וכך הפכה יקנעם למשל — משל למצבה של ישראל, שהפכה להיות ספקית נשק בקנה מידה כמעט־מעצמתי, וכלכלתה תלויה בקיומם של סיכסוכי־דמים ומהפכות, התמרדויות עממיות ודיכוי; משל למעמדה הבעייתי של ההסתדרות, הנקלעת בין מייצגת עובדים למעבידתם, ומצבם של העובדים בישראל, שחרב הפיטורים התלויה מעליהם מפחידה אותם ועוצרת בהם מלדרוש שכר הגון, או אפילו מלהזדהות עם חבריהם המפוטרים או השובתים.

יקנעם היא המיקרו־קוסמוס של מדינת ישראל.

גיורא מנור

צוחק מי שצוחק

בחירת שירם של דטנר וקושניר בקדם אירוויזיון נראתה לי לרגע כסימפטום משמח, המעיד על שפיות העם בישראל. סוף סוף היה — ולו לרגע ובעניין שולי כמלט — קול העם כקול שרי. כי הצבעת־מחאה זו עבור ההלצה החביבה של שני השחקנים היתה על הסלידה מהשמאלץ האירוויזיוני המסורתי.

וכבר חשבתי, שאין מה להוסיף ומה לפרש, כי ניכרים סימני הבראה בתסביך ההיסטורי הישראלי, והעם בציון נעשה שפוי. ואז בא השר פת, והחזיר עטרת ההיסטריה ליושנה...

בהיותי עסוק רוב חיי בתיאטרון, הרהרתי לא פעם בהגדרה אמיתית של ההיסטריה, שהיא המחלה הלאומית הישראלית. למרות ששם התסביך הזה בא לנו מהמלה היוונית „רחם", אין הנשים לוקות בהיסטריה יותר מהגברים (בכל מקום אלה שאני מכיר...). ככל שהתפקיד הציבורי או המדיני רם יותר, כך עולה שכיחות ההיסטריה, מלבד במקרים יוצאי־דופן של שפיות, הכרוכה לרוב עם חברות במפלגת העבודה דווקא, וזו ניכרת בתגובותיהם של פרס, אבן או בר־לב.

ככל שההשקפה המדינית של שרים, חברי שרים וכיוצא בהם נוטה ימינה, גובר מרכיב ההיסטריה, המגיע לידי ביטוי מושלם בהתבטאויותיהם של גאולה כהן, מילוא, שמיר, אבידור־כהן וכיוצא בהם. צידקת התאוריה שלי נראית בעליל בשינויים שחלים בהשקפות, כגון הטון המאופק וההגיוני של אריה נאור, שהיה בעבר היסטרי כנדרש ממזכיר ממשלתו של בגין, ועתה הוא רגוע ובלתי־היסטרי, משישנה את השקפותיו לכיוון המתקדם.

במחקרי בבעיית התגובה ההיסטרית הגעתי למסקנה, שמהות המחלה היא הבחנה לקויה בממדיהן של תופעות או אם תרצו, עיוות לפרופורציות.

אסון־טבע וקפה שנשפך גורמים להיסטריקן הקלאסי להגיע לרמת התרגשות של ירמיהו הנביא, המבכה את חורבן ירושלים, ללא הבדל. תוצאת משחק כדורסל או כדורגל עלולה להיות אסון לאומי בעיני ההיסטריקן, שיר משעשע בתחרות פזמונים מצטייר כאיום על הכבוד הלאומי, שעה שאמירתו של ראש הממשלה, המאחל כישלון לשר־החוץ שלו עצמו, שהיא באמת בגדר ביזיון לאומי, מתקבלת כמשהו, שאפשר וצריך לעבור עליו לסדר היום. ההיסטריקן הקלאסי יורה על [illegible] ומנסה לעצור תהליך חברתי תרה־אסון בעזרת שינוי שם המחלקה המטפלת בתופעה המסוכנת, כי ללא יכולת ההבחנה בפרופורציות, אובד כושר התגובה הריאלית.

היה ברור, שעם היוודע תוצאות הקדם־אירוויזיון, יציפו מכתבי־קוראים את המערכות בהצעות לבטל כליל את השתתפותנו בתחרות זו. גם זו תגובה היסטרית, חסרת התאמה פרופורציונאלית לתופעה. נניח, שדטנר את קושניר יזכו במקום האחרון בבלגיה, איזה נזק מדיני/לאומי/בטחוני ייגרם לנו? אפילו לא נזק מינימאלי. ומי יודע, שמא גם הצופים בחוגי אירופה כבר נקעה נפשם מהסנטימנטליות הסתמית של רוב השירים הללו, וגם הם ישמחו על הצמד המשעשע הזה. אם תזכה ישראל במקום מכובד, בראש הטבלה או באמצע, יצטרכו כל נביאי־הזעם והשר פת בראשם לחזור בהם מכל דבריהם. וגם זה יהיה בו משום הנאה, כי אין שמחה טובה משמחה לאיד.

האם יש תראפיה להיסטריה? פרויד ניסה את כוחו באנאליזה פסיכואנליטית. אולי באמת נחוץ היה להשכיב את מדינת ישראל על הספה ולבקש ממנה לברר את חלומותיה. אבל במצבה הכלכלי של מדינתנו קשה לתאר ריפוי המוני שכזה, מטעמי קשיי תקציב.

בכלל, שמא הגיעה העת לפתח סוג חדש של פסיכיאטריה: פסיכיאטריה לאומית. הרי תופעות כגון יצר־ההתאבדות של תושבי לבנון או אירלנד שייכות כבר לתחום מחלות־הנפש של העמים. - לעומת אלה ההיסטריה שלנו אינה מסוכנת כל־כך, ונחוץ לראות גם אותה בפרופורציה הנכונה ולא להיתפס להיסטריה. הכל שב אל הבעיה היסודית של הבחנה נכונה בממדי התופעות.

ועד שנתפנה לטיפול פסיכולוגי לאומי, אפשר להשתמש בתורה הבדוקה, הזולה והיעילה מאוד נגד ההיסטריה: הצחוק הבריא.

עדנה רזי

חג החירות למי?

אינני יודעת על שום מה זכה חג הפסח לשם הנשגב חג החירות. ככל שהדבר נוגע אלי, בכל חג פסח שכזה ניטלת ממני חירותי ואני הופכת לעבד למתקפתן האובססיבית של שכנותי על שטיחיהן ומרצפותיהן.

חג האביב הוא גם תורם של הארונות, המזרנים וכמובן — השטיחים. לפעמים אני תוהה, מה היה קורה אלמלא היה חל עלינו חג הפסח. לאן היו מופנות האגרסיות האדירות והבלתי מוצדקות של שכנותי?

כבר בשעה שש בבוקר (ועדיין לפי שעון החורף) יוצאות שכנותי אל המרפסות, מעלי ומסביבי מטפחות לראשן והבעה של רצח על פניהן. הן גוררות אל המרפסת מזרן מסכן שאינו יכול להתגונן, משכיבות אותו על המעקה ומתחילות לחבוט בו ללא רחם.

סימפוניית החבטות הזו נמשכת כשבועיים ימים לפני בוא החג. המזרן המוכה נגרר חזרה פנימה ויד אדומה ואימתנית גוררת עמה שטיח (פרסי או מרוקאי) ומתחילה מיד לכלות בו את זעמה. מדוע, בעצם, לא התלונן איש עד היום על האפליה העדתית כנגד השטיחים? מתי ראיתם לאחרונה שטיח פולני או שטיח יוצא גרמניה מוכים בצורה נוראית כל־כך?

לאחר שעתיים של אלימות מתפזרת לפתע ההפגנה וכל הראשים עטויי המטפחות נבלעים בדירותיהם. רק השטיחים האומללים מוטלים כאסופת כותות על המעקה. מאושרת מן השקט הפתאומי אני מתהפכת על צדי ומנסה להמשיך את שנת הלילה, אך תקוותי מוקדמות מדי. תוך זמן קצר מתחיל פרק ב' — הרפסודיה של גרירת הרהיטים. אינני יודעת במה חטאו הללו, אך הם נוסעים הלוך ושוב על פני הרצפה, כלומר, מעל לראשי. אני כבר מזהה על־פה את קולותיהם של כסאות ההול בפינת־האוכל של שכנתי ואת קולותיהן של מיטות הברזל בחדר הילדים.

לפתע נגמרות החריקות. זה, כמובן, אינו סוף פסוק, זהו רק שקט קצר לפני הסערה הבאה. ואכן, תור האביב חלף הלך לו ועתה מתחילים בזרימתם גשמי הברכה היורדים מן המרזב שבמרפסת היישר על השיחים האומללים שבגינה. גשם של ריצפז ואקונומיקה. והריח, אוי, איזה ריח!

כשמגיעה השעה שתים אחר הצהריים אני מתעודדת, הנה באה מנוחה ליגע ומרגוע לעמל. שהרי חוק־עזר עירוני הוא, שבין השעות שתיים לארבע אסור להרעיש. אני מתכוונת להגשים את תכניתי להשלמת שנת הבוקר שנגזלה ממני, מניחה את עיתון הערב לצדי ועוצמת את עיני. מיד הרהיטים מתחילים במסעם. אני מחכה עשר דקות, רבע שעה, אולי המסע הפעם הוא מסע מהיר או קצר לפחות. אך לא, לא ולאו שכנתי אינה מתכוונת לפרגן לי את מנוחת הצהרים. אני יוצאת ממיטתי, מתעטפת בחלוק ודופקת קלות על דלת דירתה. היא, כמובן, איננה שומעת. וכי איך אפשר לשמוע כשמסביב נוסעים הארונות והשולחנות? אני מצלצלת בפעמון. שכנתי, פניה אדומות וזיעה נוטפת ממצחה, מזמינה אותי להכנס. „לא תודה", אני עונה. „אני פשוט רוצה לנוח עכשיו את מנוחת הצהרים, לאחר שבבוקר העיר אותי רעש הנקיונות". שכנתי מסתכלת בי במבט מוזר „מה את מדברת, פסח עכשיו. מנקים לפסח!" „כן, נכון", אני עונה בהתגוננות, „אבל לא בין שתיים לארבע".

„שתיים לארבע זה זמן מנוחה לימים רגילים, לא לפסח!" אומרת שכנתי בפסקנות. אני יורדת חזרה לדירתי, שכנתי כמובן צודקת. הרי כל ישראל ערבים זה לזה. וזוהי משמעותו של הפסוק — בפסח לא יהיה לנו מנוח בגלל מלחמתם של אחינו בני ישראל בשטיחים.

בשעות שבהן שכנתי מאלצת אותי לשכב ערה במיטתי אני מתכננת את נקמתי המתוקה. אני רואה בדמיוני כיצד יום אחד נפתח מעון חדש — מעון לנשים מכות, ולמעון הזה יישלחו כל הנשים שהיכו את שטיחיהן, והן יישבו בו כל שנה לפני החג, ורק שעה אחת לפני ליל הסדר ישוחררו אותן לבתיהן.

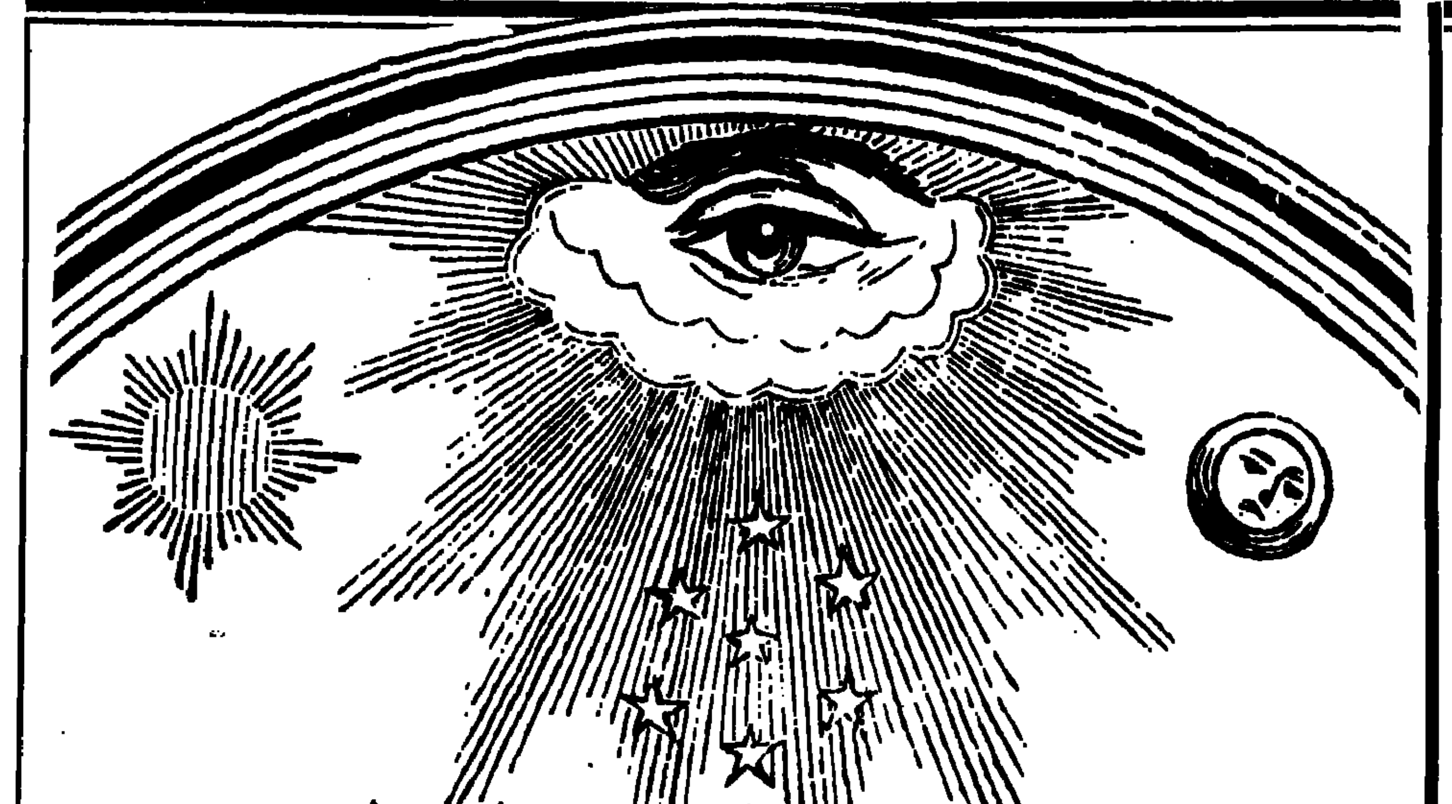

אלף לילה ולילה

אפילו פרויד לא היה מתנגד. „מפענח החלומות המצרי־פרסי", האורים ותומים של בעלות האוב, מציע פתרונות לאלף חלומות — מכרובית ועד מיילדת... אם לא יועיל, לא יזיק

צביה בן־שלום

אולי בזכות יוסף אבינו פותר החלומות, ואולי בשל המסורת של חרטומי מצרים, מסתובב לו בעולם המערבי ספר עתיק המכונה „מפענח חלומות מצרי", שהיה במשך דורות לאורים־ותומים של בעלות האוב. מדי עשור או שניים מערכנים אותו, אל תשאלו אותי מי מוסמך לעשות זאת, מוסיפים מושגים שאבות אבותינו לא חלמו עליהם, מנפים מושגים שאנו ובנינו איננו יודעים את פשרם — ומדפיסים מהדורה חדשה. זו שבידי ראתה אור ב־1964, אבל היא השישית, המעודכנת והמושלמת — מכטיח המו"ל, COMPANY WORZALLA PUB- LISHING מוויסקונסין, ארה"ב.

השם המלא של הספר הוא „מפענח החלומות המצרי־הפרסי", ובו נוסף לפיתרון של כמעט אלף חלומות, גם מספרי מזל, הסבריהם וכיצד לנצלם, הצעות אסטרולוגיות איך לבחור בן או בת זוג, עוד הסבר אסטרולוגי שלא כל־כך הבנתי, משהו על ימי ביש מזל (גם חודשים ושנים, לא עלינו), ובחלק השני — הצ'ופאר הגדול, נבואתה של מישלדה, הלא היא מלכת שבא, של 13 הסיביליות (אולי פעם אספר לכם עליהן) ונוסטרדמוס גם. כל הנבואות שירדו על העולם משנת 875 לפני הספירה ועד ימינו אנו, תוך התעלמות מנביאי ישראל, האיסלם ורתות אסיה, כי המגמה במפענח החלומות היא נוצרית מובהקת, אולי אפילו קתולית, לא שאני כל־כך מתמצאת בהבדלים שבין הזרמים ברתות השונות.

את החלומות, על כל פנים, הבנתי. לחלק מהפתרונות אי־אפשר שלא להסכים, אפילו פרויד לא היה מתנגד.

עורך־דין בחלום — בשורה רעה צפויה לך. שיחה עמו — עסקים חלשים. אם אשה צעירה חולמת על שיחה עם עורך־דין — צפוי לה סירוב.

סוכן בחלומך — מוזהר בפני רמאות.

מיילדת — חלום על מיילדת פרושו: לעלמה — בושה; לאשה נשואה — בעיות עם ילדים; לגבר — היכרות עם אישיות בלתי רצויה. הסתדרות האחיות צריכה למחות.

סופר — אתה נדון לדלות; להיפגש עם סופר — בזבוז זמן; פגישה ושיחה עם סופרת — פגישה עם אשה לא מעשית. לא הייתי אומרת את זה על אורסולה ק. לה גווין, למשל...

שודד בחלום — פירושו לזכות ברווח בלתי צפוי.

בישום — לשוחח אתו, פירושו לנשוי — גירושין, לרווק — עיכוב בנישואין, טוב לשני המינים, לראותו בלבד — ניחומים בעת צרה.

מנתח — חלום על רופא־מנתח מנבא גניבה; לאשה צעירה — מחלה רצינית שתוצאותיה רעות. אולי הכוונה גם לגינקולוג.

תליין — לפגוש או לשוחח אתו פירושו לאשה נשואה — צרות עם הבעל, ולכל האחרים — מחלה או דאגות. לריב עם תליין — משפט.

שופט — הופעת בפניו (ולא מציינים בתור מה) — מכריך ירמו אותך; חלמת שאתה שופט — תפסיד במשפט.

חייט — מבשר דאגות בשל נסיעה; סכסוך אתו — אכזבה בעסקים; מדידה אצל חייט — מריבות וסכסוכים.

מלך — ראית בחלום — ישתפר גורלך; הומלכת למלך — תזכה במשרה טובה יותר; אשה צעירה השוהה בחלומה אצל המלך — תינשא לגבר שהיא פוחדת ממנו...

טבחית — שיחה עם טבחית מבטיחה לגבר רעיה מעשית; לאשה — התקלות במישהי שתתחרה בה...

מורה — להיות מורה בחלום פירושו — לגבר עבודה קשה, ולאשה — בעיות עם ילדים. בטח, למה שזה יהיה שונה מלהיות מורה בחיים?

מרגל — אתה מוקף מרגלים? צפוי לך ריב עם שכניך...

יש שם עוד תריסר או שניים של בעלי מקצוע, העשויים להטרידנו בחלומותינו, אבל לא כולם כל כך אקטואליים, מה גם שבדרך־כלל איננו חולמים על אנשים אלא על חפצים, מקומות או מצבים.

כיסא בחלום פירושו אי מילוי חובותיך; לראות ידיד יושב על כיסא — תתבשר על מחלתו.

תרנגולת — כשהיא מוקפת אפרוחים — צרות צפויות לך, אבל תתגבר עליהן; האפרוחים גדולים — תצליח במשימותיך; שמעת קרקור של תרנגולת — נסיעה באופק או להפך, יבואו אורחים מארץ רחוקה; לאכול עוף — אי הצלחה באהבה ובעסקים.

גזר אכלת — בריאותך תשתפר; גזר גידלת — רווחים טובים מעסקה קטנה; סתם חלמת על גזר — נישואים מוקדמים וילדים רבים, מה שאצלנו קוראים משפחה ברוכת ילדים.

תריס — לפתוח — בשורה טובה, להגיף — בשורה רעה. כל־כך פשוט!

בקר — ישר מפיו של יוסף; לראות בקר רזה — שנים קשות לפניך; פרות שמנות — שנים טובות לאיכר. ראית בקר חוזר מהמרעה — תוזמן לארוחת ערב חגיגית; שחיטת בקר — רווח מעסקה בלתי נעימה; מחלבה תתעשר, אבל זה, כאמור, ספר מלפני המהפך.

כרובית — לאכול פירושו שעמום. ומכאן אנו למדים שאשתו של מערכן הספר לא ידעה לבשל כרובית, אך מסיבות הידועות רק לה נהגה להגישה לעתים קרובות.

פוקר — לשחק פוקר פירושו פגישה עם אנשים האורבים לכספנו...

זהו, תפסנו את הפרינציפ. או שצפויה לך הצלחה בעסקים או שלא; או שתהיה לך הצלחה באהבה, או שלא; תפגוש ברנש סימפטי או גברת נחמדה, או להפך; תהיה בריא או תחלה; תזכה או תפסיד במשפט; אין חדש תחת השמש.

לעתים מגלה המפענח האלמוני — ויש להניח שורות של מפענחים תרמו כאן את חלקם — היגיון בריא מאד, שגם פרויד לא היה מתבייש בו:

בית קפה — לאשה פירוש החלום רכילות; לגבר — פגישת חברים (אצלנו זה לבטח צו קריאה למילואים).

קוויאר — לאכול — הצלחה בחיזורים.

כנפיים — צמחו לך ואתה צעיר — תזכה במשרה חדשה; כנפיים אצל זולתך — פרידה.

זפת — תצטרף לחבורה של בני בליעל; מרחת, או נמרחת בזפת — אתה זומם להזיק לזולתך ובסופו של דבר תיפגע מכך.

צלע — נישואין קרובים, או — אם אתה כבר נשוי — נשואין מוצלחים.

בחלומותינו אנו יכולים לראות, לפגוש, לשוחח, לשמוע דברים שונים ואנשים שונים: בני משפחה, שכנים, בעלי מלאכה, אנשי צבא ודת, רוחות רפאים, עוטי תלבושות שונות, שגם להן משמעות. לא מצאתי פענוח חלומות שבהם מופיעים בני דתות או עמים שונים, פרט ליוצא מן הכלל אחד:

יהודי — לראות ולשוחח אתו — עליך להזהר בקניותיך; לראות קבוצה של יהודים — רמאות.

טפטופי כנסת

מוטי בסוק

מערך כושל

את הממשלה הבלתי אפשרית, ממשלת „האחדות" הלאומית, מלווה בכנסת קואליציה בלתי-אפשרית של הליכוד והמערך. המציאות העל-טבעית יוצרת הצהרות משונות כמו זו של מקורב אבן, רק לפני שבוע, כי בעקבות ועדת פולארד, אבא רואה את עצמו כמועמד המערך למשרת ראש הממשלה.

מדי יום שני, עם חידוש העבודה השבועית של הכנסת, מתכנסת הנהלת הקואליציה, כדי לתכנן את מהלכיה לשלושת הימים הקרובים. את המערך מייצג בפורום זה מי שמשמש בחודשים האחרונים כיו"ר הקואליציה, רפי אדרי. נציגי הליכוד הם שרה דורון מהליברלים וחיים קופמן מחרות.

מרבית הכתבים הפרלמנטריים מתקשים להבין כיצד הגיע דור לוי מפלסטיק, הלו הוא רפי אדרי, לתפקיד כליכך חשוב בסיעת המערך בכנסת. התוצאה? בכל עימות טלוויזיוני או רדיופוני בין אדרי לדורון (ולאחר פציעתה הקשה — בין אדרי לקופמן), יוצא המערך וידו על התחתונה.

נוסף לכל מעלותיו, אדרי הוא אדם סגור מאוד וצנטרליסט, שאינו נוהג לשתף את חבריו לסיעה במידע העומד לרשותו, כולל בחילוקי הדעות עם הליכוד, ובנושאים המחייבים הכרעה.

מי שעוקב מקרוב אחרי הכנסת האחת-עשרה, במשך השנתיים וחצי האחרונות, מתרשם כי המערך שלח לגבעת-רם נבחרת חלשה מאוד. לא בכדי התרעם משה שחל, יו"ר הסיעה בכנסת הקודמת, על שמעון פרס, לאחר שנקבעה רשימת המפלגה לבחירות האחרונות: למה לא התייעצתם בי? תראה את מי שמתם ואת מי נמנה לראשי הוועדות אם נרכיב את הממשלה הבאה?

ואכן, למערך רשימה ארוכה מאוד, ארוכה יותר מדי, של ח"כים חלשים מאוד. לעומת זאת יש לסיעה רק ח"כים בודדים מאוד, שנים בסך-הכל, שאפשר לצרפם לרשימת טובי הבית (אורה נמיר וחיים רמון). החולשה של המערך בולטת בכל נושא. אין לסיעה ח"כ בולט בנושאי ביטחון, וגם לא בנושאי חוץ. המערך נשמע מגומגם, ולעתים רע, בנושאי כלכלה ובנושאי חברה. למערך יותר מדי ח"כים חד-מימדיים, שכל עיסוקם ועניינם הוא קידום המגזר שממנו יצאו (אברהם שלום — מושבים, עדנה סולודר — קיבוצים, שלמה עמר — אגד ועוד).

מצוקת המערך בולטת שבעתיים כשמסתכלים על הגלריה של הליכוד. אהוד אולמרט, דן מרידור, דוד מגן ועוזי לנדאו בנושאי חוץ וביטחון. דן תיכון ואריאל וינשטיין בנושאי כלכלה. מאיר שטרית בנושאי רווחה.

גם בנושאי הדוברות, הקשר עם העיתונות ויחסי הציבור, המערך מתנהל בכבדות ובעייפות אחרי הליכוד. המפלגה זקנה, לכאורה גם עייפת שלטון, מול ליכוד נמרץ מאוד, תכליתי, רוצה תקשורת, ונלחם כדי להשיגה. מול ח"כי המערך, המנסים למצוא את העיתונאים בכוחות עצמם, הליכוד עושה זאת בצורה מאורגנת ומסודרת, דרך מי שהוסמך לדבר.

מסדר השתקנים

הח"כים הגרועים של הכנסת האחת-עשרה הם, אליבא דמחשב הכנסת, מזכ"ל העבודה עוזי ברעם, מזכיר מחוז ת"א של אותה מפלגה, אליהו שפייזר, יו"ר ועדת החוץ והביטחון, אבא אבן (מערך), ח"כ הוועדה, אליהו בן-אלישר (ליכוד), שרי האוצר לשעבר, יגאל כהן-אורגד ויורם ארידור, ושר החקלאות (מיל') פיסי גרופר (כולם ליכוד).

עם סיום מושב החורף של הכנסת הוציאה יחידת המחשב של הבית חוברת סטטיסטית, ממנה עולה כי שבעת הח"מים האלה נאמו מעל בימת כנסת ישראל פחות מכל ח"כ אחר. הגרוע מכולם הוא ברעם, שש פעמים בסך-הכל במשך שנתיים וחצי. איש מהאחרים לא עבר את המספר שמונה. לשם השוואה, מתי פלד (הרשימה המתקדמת), שהוא הח"כ הפעיל בכנסת, נאם באותה תקופה 199 פעמים.

ששה נאומים בשנתיים וחצי, משמעם נאום אחד בחמישה חודשים.

קובע הפרופסור למדע המדינה ח"כ שבח וייס: „הניסיון מלמד כי יש מיתאם מסוים, לעיתים מיתאם גבוה, בין פעילות רבה במליאה לבין פעילות בוועדות, ויש גם מיתאם מסוים בין פעילות רבה לפעילות אפקטיבית".

יחד — או לחוד?

מפ"ם, על שש ח"כיה, נחשבת בכנסת האחת-עשרה לאחת הסיעות הפעילות ביותר. לאחר יותר מדי שנים בחסות האח הגדול, העבודה, מחפשת הסיעה את דרכה אל תודעתם וליבם של אזרחי המדינה. מפ"ם חרוצה מאוד בכנסת האחת-עשרה, גם מתוך חשש מתמיד, לעיתים גם פחד אמיתי, מתוצאות הבחירות הקרובות.

פרובלמטיים מאוד הם יחסי מפ"ם עם ר"צ. מחד גיסא, שתי הסיעות עומדות על אותה משבצת, או כמעט אותה משבצת, בספקטרום של הפוליטיקה הישראלית. ואכן, שתי הסיעות משתפות פעולה, כמעט בכל יוזמה פרלמנטרית. מאידך, שתי הסיעות סבורות, כי יתכן מאוד שבבחירות הקרובות הן יצטרכו להתמודד זו נגד זו על קולו של הבוחר. הדואליות הזו יוצרת מתחים, הבאים לידי ביטוי בעיקר בפעילות של מאחורי הקלעים.

במפ"ם מכבב יאיר צבן, ללא ספק אחד הח"כים הטובים ביותר בכנסת הנוכחית, הן בפעילותו במליאה, הן בעבודתו המאוד יסודית בוועדות (כספים וביקורת המדינה), וגם בפעילותו החוץ פרלמנטרית. צבן הוא אחד הפוליטיקאים הבודדים במציאות הישראלית האפורה, המהווה נכס אלקטורלי לסיעתו.

לר"צ יש שני ח"כים כנ"ל, שולמית אלוני ויוסי שריד. שולה כבר הוכיחה זאת במספר מערכות בחירות. שריד יצטרך לעשות זאת במערכת הבחירות הקרובות. המחלות האחרונות בהן לקתה אלוני (התקף לב, וירוס בכבד), נישלו אותה מפעילות פוליטית למשך תקופה ארוכה. כך הפך הרכש מהמערך, יוסי שריד, לכוח המוביל של ר"צ. בניגוד לכל החששות והלשונות הרעות, היחסים בין אלוני ושריד, והיחסים הפנימיים בתוך סיעת ר"צ בכנסת, טובים.

במפ"ם, בכנסת ומחוצה לה, כבר"צ, בכנסת ומחוצה לה, כוחות גדולים הפועלים להליכה משותפת בבחירות הקרובות. ומנגד, כוחות גדולים לא פחות, הגורסים הליכה נפרדת. דעתי האישית היא, כי לשתי הסיעות לא תהיה כל ברירה אלא ללכת לבחירות הקרובות ברשימה משותפת.

כהנא מחייך

המחוקק המבקש הווה חוזר על עצמו בכנסת יותר מדי פעמים.

לפני מספר חודשים הגיש חבר הכנסת, בקריאה ראשונה, החלטה שאין טבעית ממנה, כי חבר כנסת ישראלי לא יוכל לשאת בכיסו השני אזרחות של מדינה נוספת. אומרים כי בבית המחוקקים של [illegible] מספר ח"כים עם אזרחות כפולה. אולם, ברור, כי המחוקק ראה לנגד עיניו בעיקר את ח"כ מאיר כהנא.

כדי שהחוק יירשם בספר החוקים של מדינת ישראל, הוא צריך גם לעבור את הקריאה השנייה והשלישית. [illegible] מתעוררת תמיד הבעייתו התשובה פשוטה. על מנת [illegible] יש צורך ברוב מיוחס של לפחות 61 ח"כים. וכדי להגיע לרוב כזה, צריך [illegible] במליאת הכנסת לפחות 61 ח"כים. וכאן מתחיל ונגמר הקושי — שהרי, מתי יושבים במליאה 61 ח"כים?

[illegible] יו"ר הכנסת, שלמה הלל, מצרף מדי יום שני [illegible] מקווה כי באיזה שהוא רגע נתון [illegible] אבל הרגע הזה איננו מגיע. [illegible] חודש ועוד חודש, והחוק נותר מבויש בצד. [illegible] על התקציב, מרגעי השיא של הפרלמנט [illegible] השלבים של הדיון וההצבעה על [illegible] לא היו 61 חברים במליאה. אני מציין את [illegible] אבל לא יכול להיות שאנחנו [illegible] רבים איננו יכולים להביא את [illegible] אני חושב שזה פוגע בכנסת, פוגע ברמותה.

[illegible] ולגייס שם עוד ועוד מזומנים.

עוד הרהור

יעקב רבי

יציאת מצרים וניצחון בלי שלום

„הגדה של פסח לתקומת ישראל" הוא ספר אלבומי מרהיב-עין, מפואר, מעשה ידיהן של זוגו דוד הראל, שעיצב וצייר ואייר את ההגדה ב-רבגוניות של טכניקות המעניקות לה ראייה היסטורית אקטואלית", כדברי ראש העיר טדי קולק בפתח דברו (חיה הראל, היסטוריונית וחוקרת מורשת-הרצל, שכתבה דברי-לווי נלבבים). חותמו של חוזה המדינה טבוע על סקירתה המקדימה, למן הרישום שרשם הרצל ביומנו הציוני מ-13 ביוני 1895: „אין איפוא ישועה? אכן, רבותי, יש ישועה, אשר כבר היתה פעם אחת לפנים. עלינו לחזור על דבר עתיק-יומין, ידוע ובדוק, אך בצורות מודרניות יותר, מעודנות יותר. צריך להשתמש בכל חידושי ההווה כדי להשיג את המטרה הפשוטה והמובנת הזאת. הדבר הזה הוא יציאת מצרים".

ואמנם, תן דעתך שהסיפור המכריע בהגדה של פסח הוא יציאת מצרים: עזיבת הנכר, יציאה מעבדות לחירות; כל זה, ולא כיבוש ארץ חדשה באש ובחרב, אם-כי בני ישראל יצאו מן השיעבוד בארץ היאור ונדדו במדבר ארבעים שנה על מנת שישובו לארץ כנען ויתנחלו בה לדורות. מכל מקום, לא על היעד הזה מספרת ההגדה, אלא על נקודת-המוצא שמעבר לים-סוף מערבה: על יציאת מצרים, על האקסודוס עתיק-הימים. כמו שנאמר סמוך לתחילת טקסט ההגדה, אחרי ארבע הקושיות: „עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' אלוהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו זקנים כולנו יודעים את התורה, מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח".

בפירוש קצר בשולי הדף אומרת חיה הראל על דרך האקטואליזציה: „ויוציאנו אלוהינו... ביד חזקה — זו העפלה! עלייה בלתי-ליגאלית של מאות-אלפי יהודים, שעלו לארץ-ישראל בתקופת המנדט הבריטי, על-אף גזירות העלייה אשר חוקקו שלטונות המנדט ועל אף הפעולות הצבאיות והמדיניות שנקטו לשם הגשמת הגזירות". השוואה זו של ההעפלה מלפני שנות דור, מעשי גבורה אנושית של מעטים מול רבים — אל „היד החזקה" האלוהית שחוללה את ניסי עשר מכות מצרים — היא הקבלה-לכאורה. היא הקבלה מין בשאינו מינו, שהרי רובם-ככולם של פרקי ההגדה מספרים את שבחו של השם יתברך לבדו, הנחשב לאחראי היחיד של האפופיאה הנקראת יציאת מצרים: הן אפילו לזכותו של משה רבנו אין ההגדה זוקפת חלק או מקצת משהו ממיפעל ההצלה הגדול של עשר המכות ושל קריעת ים-סוף. ואילו תקומת ישראל באחרית הימים שאנו חיים בה — כולה מעשה ידי אדם, אם לטוב אם למוטב.

החטא הקדמון

אבל מדוע אירעה הפורענות הזאת של שיעבוד מצרים, שרק ישועת ה' הפלאית ששמה לה קץ? האם היה כאן עניין של העמדה בניסיון שהעמיד אלוהים את בני ישראל? לא כי, אלא מיקראות בתורה וציטוטים בהגדה מתארים לנו סיטואציה היסטורית שקודמה כמה מאות שנים לישיבה במצרים, סיטואציה שמקצתה „אצבע אלוהים" ומקצתה הכרעה אנושית חופשית. מה היתה הקדם-היסטוריה של עם ישראל — דבר זה נודע לעם מפי יהושע, שאמר בשם ה' אלוהי ישראל: בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלוהים אחרים. ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען וארבה את זרעו, ואתן לו את יצחק ואתן ליצחק את יעקב ואת עשיו, ואתן לעשיו את הר שעיר לרשת אותו, ויעקב ובניו ירדו מצרים".

הווי אומר: ה' הועיד את כנען כארץ-בחירה לאברהם ולבניו אחריו, שנות היה להם לשכון בה ולפרות ולרבות ולעשות חיל; מתי-מעט היו בצידם של עממי כנען הרבים, אך הסיכויים הדמוגראפיים עשויים היו להופכם בתוך כמה דורות לגוי גדול, לאדוני הארץ; כך היתה מתאמתת בדרך הטבע ההבטחה האלוהית — בלי ההתנגשות הדראמאטית עם המצרים על אדמת נכר. אך ליעקב ובניו. אצה הדרך; הם ירדו מצריימה, מחמת פורענות של רעב. לא כל יושבי כנען נהגו כך, אף-על-פי שהדעת נותנת כי הרעב הכבד פקד את הארץ כולה, הם התענו ברעב — והחזיקו מעמד והתאוששו קמעא קמעא. רק משפחת יעקב, בעיקר בזכותו של יוסף, האיש עתיר האנרגיה, ניסתה מזלה במעצמה שמדרום, והמזל האיר לה פנים, והיא היתה שם באמת לגוי גדול עצום ורב — אולם לא לאורך ימים. ירידת בני יעקב מצריימה היתה החטא הקדמון של ישראל.

ההמשך היה שיעבוד עד ומר, וסכנת ג'נוסייד — עד שבאה לבסוף הפדות האלוהית של יציאת מצרים. אבל יציאת מצרים לא היתה סוף פסוק לא היתה הפי-אנד, היא לא היתה אלא ראשיתה של תקומת ישראל, אפס-קצה של השיבה לארץ הבחירה, בני ישראל שחזרו לארץ כנען, כבר של רבבות נפשות ונחשבו לסכנה בעיניהם של „שבעת העממים הכנענים". שוב לא היו כמו הקומץ המועט של תקופת האבות, מקץ ארבעים שנה ליציאת מצרים, אחרי שנות נדודים במדבר היתה הארץ מוכנה ומזומנה למלחמה-דבתי בין בני ישראל לעממי כנען, להתמודדות שסופה כיבוש.

לעצמו של דבר, מאז ועד היום, אלפים בשנים כל שיבה לארץ הבחירה, וכל ניסיון לחדש את קוממיות ישראל — מלווה מלחמה-דבתי. כה בין עם שיבת-ציון וראשית הבית השני, כך לפני חורבן הבית, בידי טיטוס, כך במרד בר כוכבא, כך במשך אלף ושמונת-מאות שנה, עד בוא חיבת-ציון והציונות, כאשר נדמה היה שהנסיבות הגיאופוליטיות משתנות והולכות, וארץ-ישראל, הגם שישב בה עוד עם אחר, נעשית פנויה לקליטת המוני היהודים. תקומת ישראל, לכאורה, הכול עלה יפה. ושיבת ישראל אסתייעא מילתא. לא עלה בידי ישראל של עכשיו להימנע ממלחמה-דבתי עם זרע שכנים ולהגיע עימם ויחד-מה לעמק השווה של שלום ושלוות. צא וראה שמלחמת ששת הימים שהתחוללה לפני עשרים שנה, נסתיימה בניצחון מפואר, אבל ניצחון שאין עימו שלום, וללא הוזה עם מצרים, שגם הוא, כמדומה, עודנו תלוי על בלימה. וניצחון שאין עימו שלום קשה לסמוך עליו.

דפים לספרות

האהבה והשנאה נזונות מן הדלק שהן עצמן מספקות, אבל מבין שתיהן השנאה מיטיבה לשרוד. האהבה מוגבלת במגבלותינו האישיות, וכוחה נובע מן החיים ומן הנתינה. השנאה דומה למוות ולקמצנות – כולה שלילה ודחייה פעילה, והיא חזקה מן האנשים ומענייני האנוש.

בלזק: „הדודנית בט"

ג'.פ. דונליווי

הג'ינג'רמן

ספר חדש בהוצאת זמורה ביתן

ישראל אלירז

אנשים עם ספר ביד

לכבוד יריד הספרים הבינלאומי ומנהלו זאב בירגר

בילדותי הילכו אנשים לכל מקום עם ספר ביד. באתי משכונה ירושלמית בה אנשים, מסיבות שלא היו ברורות לי אז, החזיקו ספרים, ניתלו בהם. הכריזו בזה איזו הכרזה. כיס כבר העיד על כיס המכיל ספר. אתה יושב פה או שם, שולף ספר וקורא. גם אם לא קרה לך דבר באותו מקום, לא הפסדת זמן. הפחד הגדול — בטלה. זמן שהלך לאיבוד — חטא. ספר בידך, אתה מדפדף בו. משהו נשאר לך. מלה, מחשבה, איזה ניגון. רווח נקי. כך הבנתי אז את המושג „עם הספר".

עברו שנים ובאתי לפאריס. איש איש והפאריס שלו. ופאריס שלי — ספרים. הבוקניסטים של גדות הסינה. ארגזי העץ הירקרקים, עם פינות הברזל ובתוכם ספרים ישנים וחדשים ופלאיים. כל המאה התשע-עשרה מתחת לאפך, עטופה בנייר צלופן. ויקטור הוגו בכריכות עור, כלואק עם זוויות נחושת וזהב, פלובר עם ציצי משי לסימן. עומדים אנשים, ואני בתוכם, ומפשפשים בארגזי-סתר אלה, שולים סודות, הופכים כת עם קוד.

ומהבוקניסטים אתה הולך אל הגדה השמאלית וחנויות הספרים בכל פינה. יום אחד תגלה את חנות הספרים לתיאטרון, שליד „האודיאון" של ז'אן לואי בארו ולא תצא ממנה. ואז, יום אחד, במקרה, לגלות את „שקספיר אנד קומפאני", חנות הספרים המקסימה ביותר בעולם. בלב ליבה של פאריס, לא רחוק מבולואר סן-מישל ורציף „האוגוסטינים הגדולים". כאן בקומה השנייה, נועדו בשנות העשרים ג'ויס ופוקנר והמינגווי ופיצ'גרלד וגרטרוד שטיין ומי לא. זו לא חנות אלא מקדש מעט למטורפי-ספר.

אחר-כך באה לונדון וחנות הספרים „פויל'ס" הגדולה ביותר בעולם, כך אמרו. ערימות ערימות, אינסופיות מביכה ואתה נלכד בה כעש. אתה מבלה ימים במקום זה, עולה ויורד בחמש הקומות, לאחר שנים תמצא את השיגעון הזה ב„סוף דבר" של יעקב שבתאי, שם יקבל הגיבור את התקף הלב שיביאו אל קיצו. זה המקום הנכון לסופר לקחת דברים ללב.

ואחר-כך ניו-יורק וספרים בגריניג' וילאג'. הררים. מפלי ניאגרה של נייר, בכל גודל, בכל צבע, מעשה קונפקציה, ספר בדולר, שלושה ספרים בדולר. מה שלפני תקופה קצרה היה הצעקה האחרונה שבאופנת הקריאה, עכשיו הוא כאבן שאין לה הופכין. אדרבא, שיש לה הופכין. רבים ולפעמים באים לכאן לבנות את ספריותיהם. יוצאים עם סלים מלאים, כמו מסופרמארקט, משוק הפשפשים.

ובכל אחד מן המקומות האלה — ירושלים, פאריס, לונדון, ניו-יורק — עומדים אנשים קרובים זה אל זה בלי להכיר זה את זה. יש משהו דומה בתנועות אצבעותיהם, בדרך מסע העיניים על הדף, באהבה אל הספר שמגיעה, לא-אחת, עד גבול המאניה. מעקימת שפתיהם תכיר אותם. אתה לא מחכה שתוצג בפניהם. אתה לא שואל לשמם ומתחיל לדבר איתם על בודלר ופראנסין פונז, על בקט ומארגריט דיוראס, על ספרים או מארקס, על רוברט לאוול או רוברט קרילי. ולאחר כמה משפטים אתם כבר מכרים ותיקים הנפרדים כלבמוות. ספר ביד, כדי לא להתראות עוד לעולם.

„עם הספר" הוא העם הזה, המפוזר ומפורד בין העמים, ובניו נאחזים ברוח-האדם המתגלמת במלים, בתקווה ללכוד איזו משמעות שתיתן טעם לחייהם. זה החיפוש הנפלא הזהו זה העם האחד שאינני בוש לטעון שיחסי אליו הוא שוביניסטי ממש.

א.ב. יפה

פריצת הדרך

לפני פתיחת יריד הספרים הי"ג בירושלים, נתפרסם סקר על תעשיית הספר בישראל, לפיו מודפסים מדי שנה בישראל כתשעה מיליון עותקים של 4000 ספרים, רובם הגדול בעברית ומיעוטם בשפות אחרות. 36% מכלל הספרים הנדפסים הם מסוג הספרות היפה. אך גם ללא נתונים סטאטיסטיים אלה, יכול כל מי שמהלך ברחובות הערים הגדולות בישראל, להיווכח כי עת פריחה ושיגשוג היא לתעשיית הספרים בישראל. אך התמונה מתעוותת במיגזר אחר, זה העוסק בחלוקת הרווחים. „העוגה" אינה מתחלקת בצורה הוגנת כלפי הגורם והשותף העיקרי של עשיית הספר: הסופר או המתרגם. אלה מקופחים מאוד לעומת המו"ל, המדפיס, הכורך, המו"ס. התעריפון הרשמי של אגודת הסופרים הוא מעשה-בדיחה ותו לא. סופרים מבוקשים מקבלים כמובן מהמו"לים את השכר הרצוי להם, מתרגמים טובים, שכבר הוכיחו את עצמם, מקבלים 400 אחוז יותר מן הסכום הנקוב בתעריפון. ואילו האחרים, אלה שאינם נמנים עם ה„עילית" או אלה שאינם יודעים לעמוד בתוקף על זכויותיהם, משתכרים פחות משכר-המינימום שנקבע זה לא כבר בישראל. אנו מציינים עובדות אלה דווקא עתה, ערב כינוסה של ועידת הסופרים, כי מן הדין היה שהוועידה תעמיד במרכז דיוניה בעיה זו ותחפש לה פתרונים.

יריד הספרים הוא, כרגיל, שוק גדול של ספרים מכל רחבי תבל. אבל מי שיתעניין בהיבטים היהודיים והישראליים ימצא בו עדות לשיגשוג גדול של ספרי יודאיקה באמריקה, באנגליה, בצרפת, באיטליה ובגרמניה, וימצא גם הרבה ספרים של סופרים ישראלים מתורגמים לעשרים שפות. אין ספק שזוהי פריצת-דרך משמעותית, תהיינה סיבותיה אשר תהיינה.

הרברט לוטמן (סופר אמריקני-יהודי החי בצרפת, והוא מחברם של כמה ספרים חשובים על הספרות הצרפתית המודרנית) ביקר אצלנו לפני כמה חודשים ופירסם מאמר בכתב-העת Publisher's Weekly על חדירת הספרים הישראליים לשוק העולמי, והוא מציין כמה מן הסופרים שנפגש איתם. אהרון אפלפלד הוא מן המאחרים להתפרסם בעולם. שנים רבות היה מוכר רק בישראל, ורק לאחרונה החלו לפרסם את ספריו בתרגום אנגלי. אפשר שנושא השואה, שהוא הנושא המרכזי ביצירתו, לא היה מקובל בשנים קודמות ורק עתה הוא זוכה להתעניינות מוגברת בקרב קהל הקוראים בעולם. עמוס עוז הוא כנראה הסופר הישראלי המתורגם ביותר, כמעט כל ספריו כבר הופיעו ברוב השפות. אחריו „צועד" אברהם ב. יהושע ששני ספריו האחרונים (המאהב וגירושים מאוחרים) פילסו לו דרך אל ציבור הקוראים הרחב, ועתה כבר עוסקים בתרגום ספרו החדש מולכו. גם דוד גרוסמן יגיע בקרוב לאמריקה עם עיין ערך אהבה, לאחר שקובץ סיפוריו המוקדם יותר נמכר על ידי סוכניו לשמונה מו"לים (בניו-יורק, לונדון, מינכן, פאריס, מילנו ועוד). סיפורו של אנטון שאמאס ערבסקות יופיע גם הוא באמריקה, אנגליה, צרפת וגרמניה. סופרת צעירה, מיכל גוברין, שהנובלה שלה תורגמה בסיוע המכון לתרגום ספרות עברית; הופיעה בתוך אנתולוגיה של הוצאת ספרים יהודית בניו-יורק, ובתור להופעה בחו"ל מצויים גם ספריהם של יעקב שבתאי, יהושע קנז, יצחק בן נר, שולמית לפיד, פנחס שדה.

ספרים פוליטיים וספרים בענייני חברה היו תמיד מבוקשים בעולם, לעתים אף יותר מקבצי סיפורים ורומאנים. אך אם בעבר זכו בעיקר להיות מתורגמים ספריהם של שרים ופוליטיקאים, הרי שעכשיו מגלים המו"לים התעניינות בספריהם של עיתונאים וחוקרים, שאינם דווקא מן ה„הולכים בתלם". דומה כי ישראל ה„לא רשמית", על הקולות הביקורתיים שבתוכה, זוכה כיום לאוזן קשבת יותר מאשר בעבר.

מכל מקום, דבר אחד ברור: לא הערך האמנותי של היצירה הוא הקובע את הצלחתה בחו"ל ואת ממדי תפוצתה. לפני עשרים-שלושים שנה תורגמו ספרים עבריים, מהם אחדים טובים מאוד, ולא זכו לתהודה ראויה. כיום נשתנו התנאים, נוצרו נסיבות אחרות, ורבים הם הספרים הישראליים המפלסים לעצמם דרך לעולם.

דינה קטן בן־ציון

ידיעה היא תקווה

ג'ני לבל: גאות ושבר
הוצ' ועד עדת הספרדים ועדות המזרח בירושלים והמרכז לשילוב מורשת יהדות המזרח במשרד החינוך והתרבות,
ירושלים, 1986

בימים אלה מתנהל בירושלים משפטו של איוואן דמיאניוק, הנאשם בביצוע פשעים נוראים במחנה טרבלינקה. רבבות אנשים, בארץ ובעולם, קשובים בעצם הימים האלה לפרטי הפרטים הנוגעים לשואת יהודי אירופה בכלל ולמחנה טרבלינקה בפרט. לאחר ארבעים שנה, הרצון לדעת הולך ומתעצם, כי בלי ידיעה — בלשונו של פרופ' מ. קונפינו, במסתו „תודעה היסטורית בתרבות זמננו" — אין תקווה. ואולי אין זה מקרה, כי להבדיל ממשפט אייכמן, שעסק בארכיפושע, אחד האחראים למדיניות ההשמדה ולביצועה במישור האדמיניסטרטיבי, במנוכר לתכלית המעשים ולהווייתם, עוסק הפעם המשפט בסאדיסט הגדול שב„אדם הקטן", בגולם הרצחני המצוי, שביצע מעשיו העקובים מדם במו ידיו, כאשר על אולם המשפט מרחפת כל העת שאלת הזיהוי והזהות, בבחינת דימוי כולל למצב בלבול היוצרות, תעתועי הזהות והנסיונות לטשטש עובדות יסוד, ולתקפות הצורך להצביע בפועל על חשיבותה המכרעת של התרומה האישית של כל אדם ואדם: זה אשר זכה לכינוי „איוואן האיום" איננו „סמל" לשואה, אלא אחד מהמונים שביצעו מעשי התעללות זוועתיים במו ידיהם.

לא במקרה פותחת הרשימה העוסקת במונוגראפיה, שכתבה ג'ני לבל על יהודי מקדוניה, באיזכור משפטו של האיש הנאשם בכך, שהיה אחד מאלה שניצבו אל־נכון על משמרתם הנוראה וביצעו הלכה למעשה את מלאכת ההתעללות והרצח גם במארס 1943, ביום שבו הובאו לטרבלינקה 8,000 יהודי מקדוניה, שכולם, כולם עד אחד, הושמדו בה. קבוצה גדולה וכמעט אלמונית של יהודים, שלפי אחת העדויות מטרבלינקה, נותרה באלמוניותה גם ברגעים האחרונים: „הם לא דיברו אידיש... רק בעת גסיסתם האיטית, באותם תאי־מוות, שמעתי את הלחישות „שמע ישראל", וידעתי שהם יהודים".*

במונוגראפיה שלה על חייהן של קהילות יהודים קטנות בחבל־ארץ זה שבפאתי הבלקן, העלתה ג'ני לבל מונומנט בלעדי של מציאות חיים יהודיים, שהתנהלו במקום זה במשך כארבע מאות שנה, החל מן הסימנים הראשונים לחיים יהודיים באותו מקום ועד ימינו (מ־512 ועד 1970).

בבהירות ובתמציתיות, תוך עיגון שיטתי בעובדות הנתמכות בתיעוד מקיף ומפורט, בסיגנון קולח, המשמר בכל אחת מן הפרשיות הנזכרות את חיותו של „הסיפור האנושי" בתוך רצף המאורעות, שוזרת המחברת מפרגמנטים של ידיעות הקשורות בתחומי החיים השונים את פסיפס חייה של כל אחת משמונה קהילות היהודים במקדוניה.

בחלק הראשון, שלגביו מטבע הדברים החומר התיעודי מוקשה יותר (ספרות השו"ת, תעודות תורכיות, כתבי מסעות והמעט שקיים בספרות ההיסטורית) אין זה סיפור רצף, אלא תמונת מוזאיקה המצטרפת מעדויות חיות, שאחריהן התחקתה החוקרת בחומר המקורי הנזכר.

חלק זה של סיפרה מעניין מצד החומר שעמד לרשותה ומצד ניסיונה של המחברת להפיק ממנו את מירב המידע ההיסטורי, והוא משופע בפרטים ובמובאות המתייחסות לקשת רחבה של נושאים. כל פיסת מידע רשומה כאן, תוך חלוקה תמאטית מדוקדקת ומפורטת. הקורא מתוודע בחלק זה לתנאים הגיאוגרפיים והמדיניים ולהרכב האוכלוסיה, לפגעי טבע ואדם, לדרכי הפרנסה לסוגיה ולחיי הכלכלה והמלאכה, וכן לחיי המשפחה ועניניהם, להרי השבתאות, לפרשת הכיבוש האוסטרי ב־1689, למנהיגות הרוחנית ולמסגרות החינוכיות, ועוד ועוד.

כתיבתה של ג'ני לבל מאופיינת בדיווח מפורט אך תמציתי ביחס לכל פרשיה ופרשיה בנפרד. „גדולה" כ„קטנה", דרך כתיבה זאת מזמנת לקורא אוצר בלום של מידע מפורט, מאובחן, המוצג בהקשרו הנסיבתי, ללא ניסיון להציג את מכלול העובדות במסגרת של הקשר כולל. בתכונתה זאת כוחה והישגיה בספר זה — ובמידה מסויימת גם חולשתה. הגישה האנראטיבית ביסודה מסתכמת באוצר בלום של פרשיות חיים, המוצגות תוך ביסוס על שפע של מקורות ווזמון נפרד של כל נושא אפשרי שבו נתקלה המחברת במקורות העשירים והמגוונים המשמשים אותה. שפע המידע המקורי מוגש באופן המקל על ההתמצאות הודות לחלוקה לסעיפים. כאשר כל עניין ועניין מוצג בבהירות בהקשרו מבחינת הזמן, המקום והנסיבות הספציפיות, ללא נסיון של קונצפטואליזציה או עיגון בתפיסה כוללת, השואפת להציג דגם כלשהו של מציאות היסטורית במימד ההתפתחותי שלה.

בספר זה, כל אחת מן הפרשיות הרבות היא כמעין „סיפור" עצמאי בזעיר אנפין. ובהיות הסיפור החי, כידוע וככלות הכול. גם עצם נשמתה של הכתיבה ההיסטורית. הספר נקלט בקורא כעשיר בתכני חיים. עם זאת, הטיפול האטומיסטי, על אף זמינות העובדות ובהירות הצגתן, מפצל את הראות, והקורא נותר שבוי בקסמן של התופעות הבודדות — גם כשניתן היה אולי למצותן במונחים של תהליכים — כשכל תופעה, אירוע או תהליך מוצגים בו בנפרד ולעצמם, ולאו דווקא תוך עיגונם בהקשר רחב או כולל יותר. התיאורים מצטיינים באמינות, בצלילות ובחיות רבה, וניכר כי המחברת מתמצאת בנושא לפני ולפנים ושולטת היטב בחומר העצום שאספה. גם תהליכים שברקע ההיסטורי, כאמור, מדווחים באותה דרך עצמה: בלשון סיכום תמציתי קצר, כל עניין לגופו, בסעיף נפרד (למשל „ניתוק מסלוניקי"; „פניה ליהודים ליישב את מקדוניה" וכו'). כבר בתוכן העניינים בולטת מגמה זו, המאפיינת את גישתה של המחברת, אשר מצטיינת בקשב מסור לפרטים ובניסיון להציג כל תופעה ואירוע במסגרת נסיבתיותם הבלעדית. כיוון שכך הרי שהספר, נוסף על היותו בעל עניין חי הן למלומד והן לקורא המצוי, מציע אוצר של מידע היסטורי מבוסס על נסיבות החיים לכל פרטיהם, ומזמן שפע של עובדות ראשוניות וחיוניות ביותר לכל חוקר העתיד לעסוק במקדוניה וביהודיה.

לכל אורך עבודתה קשובה המחברת לפרטים, ולצד נושאים הקשורים בחיי הציבור, — כמו למשל (בחלק הראשון) היחסים בין הרומניוטים, יהודים שישבו במקום מקדמת דנא, לבין גולי ספרד ופורטוגל. בולט עניינה האינטנסיבי בכל איש ואיש בנפרד, בקורותיו ובפעלו המסויים: וכך היא מספרת, למשל, גם על אותם „בעלי בתים שירדו מנכסיהם והגיעו עד בלעם רוקם' מבלי שעלה בידם למכור את בתיהם", או על הנשים התורכיות שהיו נכנסות אל חנויות היהודים בלי לוויית בעליהן וכדומה. התיאור מתעכב אצל הסוחר היהודי הנאלץ לנדוד לצרכי פרנסתו הרחק מביתו, חשוף בכל עת לאימת ליסטים ורוצחים. כשם שהוא מעלה בעיות משפחתיות של פלוני לצד פסיקתו של הרב בעניינו, וכל כיוצא באלה. במילים אחרות, הוא נמנע מהכללה ולעומת זאת משופע במובאות ממציאות החיים, שבהן חלק ניכר מכוחו.

מגמה זו של פיצול ליחידות־מידע תמאטיות שלמות נשמרת גם בפרקים האחרים, העוסקים בתקופה המתחילה בראשית המאה העשרים והמשכה בין מלחמות העולם, שבמהלכה חלות התפתחויות חשובות בקרב קהילות אלה, תוך פער רב בין „המצב הכלכלי" לעומת „המצב התודעתי". דהיינו, בין מציאות חיים המאופיינת בעוני קשה ובניסיון לא פוסק להילחם בו, לבין מאבק על תודעת זהותן ועל הכרה בזכויותיהן. על ראשית התפתחותה של תודעת ההשתייכות לקהילייה היהודית הכלל־ארצית. על רקע זה יש עניין מיוחד בהיענות לרעיון הציוני, בהקמתן של תנועות נוער ציוני בערים המקדוניות, והמחברת מתארת בפירוט את תרומתם של יחידים להתפתחותן של מסגרות ארגוניות, אגודות ספורט ותרבות ונסיונות ההסתייגות באיגוד הארצי של הקהילות היהודיות ביוגוסלביה ובארגון ציוני עולמי בירושלים למען איוש משרות של מחנכים ומנהיגים. דברים אלה ואחרים מעלים תמונה של קהילה החיה באיזור נידח ובשולי ההתרחשויות העולמיות, המצטיינת באינטריגות ובמסורת מוצקת בת דורות רבים, במוטיבציה חזקה להתפתח ולשגשג ובאמונה בסיכוייה. מבחינה זאת, ובכלל, הספר מעלה לא רק סיפור של קורות, אלא מרקם של משמעויות שחלו יהודים, ביהדותם כתמורות העתים. בהמשך מתוארים קורותיהם של יהודי מקדוניה במהלך המלחמה, מצבם הנואש בין הבולגרים לגרמנים, ניסיון ההצטרפות ליחידות פרטיזאנים שנכשל (כאשר אפילו בערב הגירוש עצמו דחו כוחות קפ"י המקומיים הצעת הצטרפות מטעם צעירים יהודים, בטענה כי אין יסוד לשמועות על גירוש היהודים למחנות). הפרק האחרון מוקדש לניסיונות ההצלה ולגורלה של שארית הפליטה.

הספר כתוב ברגש של אחריות רבה כלפי החומר שבו הוא עוסק, תוך ערנות לכל פן ופן אפשרי, כאשר כל פיסה של מידע זוכה בו למקום ולהסבר — ועם זאת, משוך עליו חוט של חיות וחן, שאיננו נטול הומור. צורת הכתיבה שבה בחרה המחברת, דהיינו ההימנעות המודעת להעמיד תפיסה כוללת ואינטגרטיבית, מאפשרת בידה להאיר בבהירות ובתמציתיות, בלשון המובנת לכול, כל אירוע ואירוע כבלעדי, מתוך־יחודו ובהקשרו הספציפי, והיא עושה כן ברגישות של מספר נבון־דעת הבקי בפרטי הדברים, כתום של תלמיד חכם המבין דבר מתוך דבר ובהתפעמות כבושה של מי שבידו ניתנה זכות לספר דברים כהווייתם. שאלמלא כן לא היו זוכים להיות מסופרים.

לתמונה החיה העולה מן הספר תורם גם שפע התמונות והמסמכים שתצלומם מובא בהקשרו, המרשימים לא רק בזכות העושר החזותי שהוא מזמן כשלעצמו, אלא בתרומתם וראשונה במעלה לקו שהמחברת שוקדת עליו בכל עמוד ועמוד שבספירה: לשון העדות החיה.

* ג'ני לבל: שואת יהודי יוגוסלביה — הקהילות במאקדוניה, פירוט וחבל קוסובה. עתמים, גליון 27.

דבורה גילולה

ברכט כמות־שהוא

ברטולד ברכט: שלושה מחזות (אמא קוראז' וילדיה; הנפש הטובה מסצ'ואן; אופרה בגרוש); תרגם: שמעון זנדבנק, עם עובד 1986

ברטולד ברכט

פירסום מקובץ של יצירות ברכט הוא מאורע שראוי לשמוח בו ולא רק משום ערכו התיאטרוני. אמנם שמעון זנדבנק תרגם את שלושת המחזות שבקובץ על פי הזמנתו של דוד לוין לשם הצגתם בתיאטרון „הבימה". אך יש לתרגום ערך ספרותי בפני עצמו והוא תרומה שאפשר להתכבד בה לספרות העברית, שהרי זהו תרגום אמנותי וגם נאמן של מחזות ברכט ולא רק סקריפט שנועד לשמש שחקנים ובמאי. החדש שבשלושת המחזות הוא דווקא תרגומו של המחזה „אופרה בגרוש", ומן הדין לייחד את הדיבור לחדש דווקא, מה גם שזכור לנו עדיין תרגומו הקודם של המחזה, שאף אותו לא עשה קטלא קניא.

היתה זו מזכירתו של ברכט, אליזאבת האופטמן, שקראה ראשונה את „אופרת הקבצנים" של ג'ון גיי (בלאדה דראמטית־סטירית מן המאה השמונה־עשרה), לאחר שזו הועלתה מחדש בהצלחה רבה בלונדון. היא תרגמה את המחזה לגרמנית ובחורף 1927/28 החל ברכט לעבדו ולהפכו ליצירה דראמטית משלו. „מדוע להכחיש שברכט גונב?" אמר אחד מידידיו הטובים, „אבל הוא גונב בגאוניות" ומדוע לא לגנוב מגיי לאחר שכבר גנב גם משייקספיר ומארלו, ואפילו מבני־דורו קיפלינג וגורקי. כידוע, לא רצה ברכט להשתמש במוסיקה המקורית של פפוש וביקש מקורט וייל לשתף עמו פעולה, וכך נולדה אחת ההצגות הנודעות והמצליחות ביותר של התיאטרון המודרני. שמה הגרמני של היצירה, „אופרה בשלושה גרושים", הוצע על ידי הסופר ל. פויכטוואנגר בשעת אחת החזרות בברלין והתקבל מיד על דעתו של ברכט. הצגת הבכורה נערכה בשנת 1928 בתיאטרון בשם „תיאטרון ליד שיפבאוארדאם", שלימים היה לתיאטרונו של ברכט.

בהערות לנוסח המודפס של המחזה כותב ברכט, כי יצירתו זו עוסקת בתפיסות בורגניות לא רק מצד תוכנן, אלא גם בדרך שבה הן מוצגות. זו מעין תמצית של „חיים כמו שהצופה בתיאטרון רוצה לראותם מוצגים על במה, אלא, כדי שהצופה גם יחשוב ויבקר את המוצג ולא רק יצפה בו צפייה פאסיבית, צריך להראות לו גם מה שהוא בדרך־כלל מסרב לראות ובדרך זו לאלץ אותו לחשוב על המוצג בדרך של ניכור רגשי ולא מתוך הזדהות. בעיניו של ברכט, „מקי־סכינאי" הוא תופעה בורגנית. האהדה שרוחשים הבורגנים לגאנגסטרים (המתבטאת בין היתר בלהיטות לראותם מוצגים על במה), יסודה בסברה המוטעית, שהגאנגסטר אינו בורגני. למעשה שניהם אנשי עסקים; וההבדל היחיד ביניהם הוא שהגאנגסטר אינו תמיד מוג־לב. „רדיפת השלום" של מקי סכינאי — מושג המזוהה בתיאטרון תכופות עם הבורגני — באה לידי ביטוי במחזה ברתיעתו של הגאנגסטר משפיכות־דמים שאינה הכרחית, כי זו עשוייה לפגוע בעסקים. ההמנעות משפיכות דמים היא, אפוא, עקרון עסקי פראגמאטי ובשעת הצורך, כאשר הנסיבות מכתיבות אסטראטגיה אחרת, יכול גם מקי סכינאי להוריד את כפפת עור־הגדי. סדר ציבורי תקין מסייע גם הוא לעסקיו ולפיכך שומר עליו מקי ואינו מתכנן מבצעים אנארכיים, כגון אלה שמבקש לבצע פיצ'אם, אבי אשתו, המבקש לשלוח את גדודי קבצניו כדי להפר את טקס הכתרתה של המלכה. שמירה על סדר ציבורי תקין אומרת גם שמירה על יחסים טובים עם שומרי החוק המופקדים על הסדר הציבורי, ומקי מקדיש לכך תשומת לב רבה ותשומת־כיס רחבה לא פחות, כי שלוות ובטחון, ובייחוד הביטחון שלא יאונה כל רע לעומד־בראש הביזנס, הכרחיים לרווחתו הכלכלית. התירוץ לביקורין בבית־זונות הוא, כמובן, עסקיו. מקי מספק את צרכיו האישיים בביקורים קבועים דייקניים (יום חמישי הוא יום חמישי!) במוסד מסויים, והוא מייחס להם חשיבות. מכיוון שזהו נוהג קבוע, וטיפוח נוהגים קבועים היא המטרה העיקרית של חייו הבורגניים; עם זאת, הוא מעדיף למצוא את סיפוקו המיני עם נשים שאינן מחוסרות כול ויכולות להעניק לו נוחיות ביתית. הנשים נמשכות למקי לא משום שהוא יפה־תואר, אלא משום שהוא בעל אמצעים ואין כאמצעים כלכליים לסקס־אפיל. אפילו אם הוא נוסף מגבר מתקרח ועבה־בשר, כבן ארבעים, שראשו דומה לצנון — כזאת היא התדמית של מקי כפי שצוייר בעיטור המקורי שהופיע בהוצאה האנגלית הראשונה של „אופרת הקבצנים". ברכט הוסיף לכך כי הוא איש־עסקים מהוגן, עצור מאוד וחסר לחלוטין חוש־הומור.

גם נישואיו של מקי הם עניין עסקי טהור. בגלל אילוצי המקצוע שבו הוא עוסק עליו להיעדר לעתים מן העיר והוא זקוק לאשה מסורה ונאמנה שתנהל את הכול בהיעדרו על הצד הטוב ביותר ולא תרמה. לסיכך הוא בוחר בפולי, בתו של פיצ'אם „מלך הקבצנים". בבית שבו גדלה זכתה להכשרה עסקית מצויינת, מן הסוג שמקי זקוק לה ביותר. מקי יודע היטב שהיא תהיה עזר מצויין כנגדו. טעות היא לחשוב, אם כן, שזאת נערה רומאנטית, מין אווזה פותה שראשה הסתחרר.

לדבריו, ביקש ברכט להציג תמונה של חברה בורגנית שיצרה סדר־עולם והשקפת־עולם בורגנית. הוא מעיר, באירוניה לא מבוטלת, כי כל אימת שהבורגנות רואה את עצמה מוצגת על במה מוכרח להופיע בעולם תיאטרוני זה נציג של מלך רכוב על סוס, בתור שליח־אקס־מאכינה, שתפקידו לחטוא את המאורעות מדרך והתפתחות המסתברת ולהתאים אותם לחוסר־הקפידות שהבורגנות רוצה לראות בתיאטרון. כך משתחרר מקי מחבל התלייה וחוזר למצפים לו (ולעיסוקיו הקודמים). ברכט מעיר שיש לשחק את הפינאלה השלישי ברצינות גמורה ובהדרת־כבוד עילאית.

בארץ הוצג המחזה בתרגומו של אברהם שלונסקי פעמים אחדות. שלונסקי עיבד את תרגומו מדי פעם והכניס בו שיפוצים והתאמות כדי להתאימו לשפה העברית המשתנה ולשמור על חיוניות התרגום. נוסח אחרון פורסם בשנת 1983 על ידי „ספרית פועלים", בפורמאט מהודר של אלבום מלווה ברישומים של התפאורנית רות דר. תרגומו של שלונסקי, שהקסים את הצופים והקוראים כאחד, אינו מצטיין בנאמנות למקור. למעשה, כתב שלונסקי מחזה משלו על פי ברכט ועשה במקור שימוש חופשי למדי והתייחס אליו כאל חומר־גלם שאפשר לצור אותו בצורה שלונסקאית. זהו תרגום נחמד, נוצץ, עם הרבה הברקות, אבל גם תרגום רדוד. שלונסקי פסח על קטעים רבים והקריב את המסר של המחזה על מזבח

(המשך בעמ' 18)

אהרן ניר

הבן הסודי של פראנץ קפקא

פראנץ קפקא

הפעם לא מבקרי הספרות המקצועיים, לא ה„קפקאלוגים" שמספרם באיטליה הוא כמספר גרגרי החול שעל שפת הים, אלא סוכנויות הידיעות השירותיות שתקתקו על הטלקסים שלהן במהדורות רגות את ה„סקופ": לפראנץ קפקא היה בן בלתי חוקי.

הידיעה הסנסציונית נפוצה באיטליה וכנראה גם בעולם כולו בשולי מסה שפירסם זה עתה המוסיקולוג וולפגנג אלכסנדר שוקן בשנתון מס' 4 של „אקסילפורשונג" („מחקרים על גולים"), כתב־עת המופיע בקביעות במינכן, בבית ההוצאה „טקסט קריטיק". במסה, שנתפרסמה תחת הכותרת המסקרנת „מי היתה גרטה בלוך?", מביא המחבר, אלכסנדר שוקן, הוכחות חדשות לתיזה, שמקצתה התהלכה כבר קודם, לפיה למחבר „הטירה" ו„המשפט" נולד ילד מבלי שידע על לידתו, על שבע שנות חייו ועל מותו.

כידוע היו יחסיו של הסופר פראנץ קפקא עם נשים פרובלמטיים, מתוסבכים, חסרי־אושר וסיפוק: לפליציה באואר התארס, נפרד וחזר והתארס אתה שנית. הניתוק הראשון של אירוסיו לפליציה באואר נתחולל באופן דרמתי ערב פרוץ מלחמת העולם הראשונה בברלין במלון „אסקאנישר הוף". קפקא עצמו סיפר על כך שעם ניתוק היחסים עם כלתו חש כאשם העומד בפני בית־דין. אמנם, אלמנטים פסיכולוגיים רבים של מצב־רוחו בשעת הניתוק נמצאים בספר שלו „המשפט". גרטה בלוך, ידידתה של פליציה באואר, שהיתה עדה לדרמת הניתוק, נראתה לו או כשופטת.

אולם, גרטה בלוך לא החמירה באופן מיוחד ביחסיה עם מנתק האירוסין עם חברתה הטובה, פליציה, אלא להיפך: היא עודדה את קפקא הנבוך והאומלל לא נטלים גרידא אלא בפינוקי אשה. לא ברור אם החיבור של השניים התגשם פיזית באותו הפנסיון הברלינאי, „אסקאנישר הוף", שעות אחדות בלבד אחר הניתוק בין פראנץ ופליציה, וכמו כן לא ברור אם האהבה התמימה בין השניים היא שהביאה לניתוק האירוסין עם פליציה.

כך או כך, השמועה על אהבתו של קפקא, אינה מוצצה מן האצבע. מאקס ברוד ידידו של קפקא והביוגרף שלו, דיבר בכנס בינלאומי שהוקדש לקפקא, ערב סיום מלחמת העולם השנייה, על ילד שנולד למחבר „המשפט", אך לא היה בידו להביא הוכחות של ממש על כך.

בין מכתביו של קפקא לפליציה באואר, שפורסמו לראשונה בשנת 1967, היו אחרים שיועדו לגרטה בלוך. תוך הסתמכות על המכתבים ההם כתב הסופר אליאס קאנטי, בסיפרו „המשפט הנוסף: מכתבי קפקא ופליציה", על פרשיית אהבה בין קפקא לידידת ארוסתו.

במסה שפורסמה כעת בכתב העת הגרמני „אקסילפורשונג", מביא המחבר וולפגנג אלכסנדר שוקן הוכחה נוספת לאהבתו של קפקא תוך ציטוט כמה קטעים של מכתב של גרטה בלוך, שאינם משאירים כל ספק שהכותבת אמנם ילדה בן לגדול הסופרים של אירופה התיכונה במאה זו.

אלכסנדר שוקן הכיר מקרוב את גרטה בלוך אליה נקשר בקשרי ידידות חזקה. במכתב אותו כתבה לידידה שוקן מפירנצה, הנושא תאריך ה־21 לאפריל 1940, העלתה גרטה בלוך זכרונות מימי שהותה בפראג בשנת 1935, והוסיפה: „בהזדמנות ההיא התעכבתי ליד מצבת האדם שמשמעותו היתה רבה מאד בשבילי, אשר מת ב־1924 וכעת כולם מודים בגאוניותו. הוא היה האב של הבן שלי שמת באופן פתאומי בגיל שבע בשנת 1921 במינכן שבבאיירן — רחוק ממני וממנו (מהאב - א.נ.). מאתו נפרדתי כבר קודם אחרי פרוץ המלחמה ולא ראיתיו יותר אם לא לשעות מועטות בלבד, מכיוון שהוא מת במולדתו, רחוק ממני, ממחלה שאין מנוס ממנה. על כל זה לא דיברתי מעולם" — כותבת גרטה בלוך לשוקן, — „אני חושבת שזוהי הפעם הראשונה שאני אומרת משהו בנוגע לכך".

ובכן, המסמך שפירסם שוקן בכתב־העת הגרמני אינו משאיר ספק כלשהו בדבר יחס האהבה בין האשה הצעירה גרטה לבין קפקא ובדבר לידתו של ילד כתוצאה מיחס זה.

בימי האהבה שלה עם הסופר חייתה גרטה בלוך בגרמניה חיים אמידים מאוד, ממשכורתה כפקידה בכירה בחברה גדולה ומפורסמת ל„טכניקה מסחרית" בשם „אורדמה". קאנטי רואה במצבה הכלכלי המצויין את המניע ל„שמירה על הסוד שלה" בנוגע לילד שנולד לה מקפקא. היא פשוט לא רצתה להכביד מבחינה חומרית, ובראש וראשונה מבחינה פסיכולוגית, על קפקא חלש האופי ומלא התסביכים והעדיפה שלא להכניסו בסוד לידת הילד, שהיה לה קל מאוד לקיימו בלא סיוע מצד האב. אלא שבינתיים התקרבה סופת הנאציזם, ועם עלות היטלר לשלטון, בשנת 1933, פוטרה גרטה בלוך היהודיה, ממקום העבודה שלה בחברה הגרמנית. שנתיים אחר כך, במרס 1935, נמלטה לפראג ומשם עברה לשוויץ. משוויץ הגיעה יחד עם הזרם הגדול של פליטי גרמניה לישראל וחייתה בבית משפחת שוקן, מכאן ומאז ידידותה עם אלכסנדר שוקן מחבר המסה ב„אקסילפורשונג". היא גילתה לשוקן שמכתבים רבים משל קפקא היו שמורים אצלה, אולם סירבה לגלות את תוכנם.

גרטה בלוך לא התאקלמה, כנראה, בארץ־ישראל, ובשנת 1940, עוד לפני הצטרפות איטליה למלחמה לצידה של גרמניה, עזבה והשתקעה בפירנצה בפנסיון צנוע. בינתיים פלש הצבא הגרמני לאיטליה והס"ס החלו במלאכת „השואה". בשנת 1944 החלה בפירנצה חטיפת היהודים (בחצר בית הכנסת המפואר של פירנצה יש לוח זכרון של כ־300 יהודים שנחטפו ושולחו למחנות המוות), הס"ס הגיעו גם לפנסיון שם התגוררה גרטה בלוך. היא סירבה לעזוב את חדרה — ונרצחה בו במקום.

בצלאל עמיקם

הקיבוץ בעידן הליכוד

זאב צור. הקיבוץ המאוחד ביישובה של הארץ. כרך ד' 1960־1980
הוצאת יד טבנקין 1987

מורן, קיבוץ צעיר, 1978.

בכרך הרביעי והאחרון לסידרה המאלפת שכתב על הקיבוץ המאוחד ביישובה של הארץ, עוסק זאב צור בפרק זמן רב תהפוכות: משנות המיתון והשפל הכלכלי ועד להסתערות גוש אמונים על יהודה ושומרון, בשנים 1960־1980. בתקופה זו עבר הקיבוץ המאוחד, ועימו התנועה הקיבוצית כולה, משברים קשים. בשנות השישים סבלו קיבוצים רבים מחוסר יציבות חברתית. הנשירה היתה לתופעה של קבע, נבעה מקשיי הסתגלות ומהתערערות האמונה ביכולתו של הקולקטיב. הזעזוע הכלכלי בארץ והיעדר אתגר התיישבותי פגעו בקיבוץ כגוף דרוך־מנוחה, מסתער ומקרין. התנאים והאמצעים שהועמדו לרשות ההתיישבות הציבורית היו מוגבלים, התקציב היה דל וההלוואות לביסוס ניתנו במנות קטנות ובאופן הדרגתי.

ההתיישבות החלה לקבל תנופה חדשה רק לאחר שהלם הניצחון הגדול במלחמת ששת הימים התפוגג. התפיסה האסטרטגית לה היו שותפים ראשי הקיבוץ המאוחד גרסה, כי יש להשתמש בהתיישבות כדי להשיג גבולות בעלי שולי־בטחון רחבים, וזאת מבלי להתחייב למפה ברורה וסופית. הקיבוץ הארצי, לפי תבנית השלום שהתגבשה אצלו במוצאי המלחמה, הציב סייגים להתיישבות עקב כוונתו המוצהרת למסור את הגדה המערבית לירדן ולפזר את רמת הגולן. ההתיישבות ברמת הגולן, מציין צור, התחילה כפעולה פרטיזנית. מישובי הגליל יצאה, כחודש לאחר המלחמה, קבוצה שהתנחלה בעלייקה ולימים קבע את ביתה במרום הגולן, רק לאחר החלטת הממשלה על היאחזות ברמה, מ־31 באוגוסט 1967, התיישבו אנשי השומר הצעיר בגול שניר. ציביונו הראשון של מפעל ההתיישבות היה האחזויות בטחוניות. מהשפל בו היה שרוי בשנות השישים זינק לתנופה חדשה כשגל העלייה לארץ מפיח תקוות לצימצום הפער הדימוגראפי בין היהודים לערביי הארץ השלמה.

ההתיישבות לא נעצרה ברמת הגולן. הקיבוץ הדתי חידש את היישוב בכפר עציון ואף עתידה הפוליטי של בקעת הירדן, שנובא לה כי תיהפך לאיזור חיץ שיפריד בין עברי הירדן, לשדרת ההר — הזמין אליה מתיישבים. הקיבוץ המאוחד נטש את רעיונות של ויתוק ההתיישבות בנגב ובגליל ונסחף בהתלהבות ליצירת מאחזים בשטחים. רעיון שלמות הארץ היה כמעט דומיננאטי בקיבוץ המאוחד. וכדי להעניק לאידיאולוגיה זו תכנים של ממש הוקמו קיבוצים בגולן, בבקעה ובצפון סיני.

מלחמת יום הכיפורים העמידה את המדינה פעם נוספת בפני הכורח להיערך ולהמשיך את מהלך חייה בצל האיום הערבי על קיומה. הניסיון לערער את אמונת החברה הישראלית בעצמה ובעתידה זיעזע את המדינה כולה ועימה את התנועה הקיבוצית. ריפוי פצעי המלחמה והיערכות לאור המצב החדש נמשכו זמן רב. עם זאת, המלחמה עוררה מחדש את הוויכוח על משמעותם של גבולות בטוחים ומוכרים ובקיבוץ המאוחד החלו מרכרים על פשרה טריטוריאלית. הוויכוח שחצה את הישוב בין מחנה השוללים לבין מחנה המצדדים הטביע חותם עמוק גם על הקיבוץ. הקיבוץ המאוחד הכריע נגד תפיסת „אף שעל" מבית מדרשו של גוש אמונים, אך הרגיש את הזהות בין מרחבי ההתיישבות לבין גבולות הביטחון והשלום. המהפך המדיני של 1977, עם עליית הליכוד לשילטון, דחק את התנועה הקיבוצית לעמדת התגוננות על דרכה ועל ערכיה. בהשראת יגאל אלון תמך הקיבוץ המאוחד בפשרה טריטוריאלית, שתשאיר בידי ישראל שליטת קבע בלתי־מעורערת על מערך ההגנה המזרחי שלה ש„אין לו תחליף מהבחינה האסטרטגית". המאמץ העיקרי הופנה לסיפוח הגולן, שבא למנוע הישנות חזיון הוויתור על ישובים, דוגמת פיתחת רפיח ודרום סיני. המחלוקת על דרכי ההתגשמה עם „גוש אמונים" הביאה לקביעת עמדה שלילית כלפיו. הקיבוץ המאוחד דבק בעקרון של יישוב שטחי ארץ ישראל הריקים כמעט מאוכלוסיה ערבית להם יש יתרון מדיני־אסטרטגי.

זאב צור מסיים את סיפרו בתיאור מיזוגן של הקיבוץ המאוחד עם איחוד הקבוצות והקיבוצים. צעד שהתחייב, לדעתו, לאור הצורך במעורבות רבה יותר של הקיבוץ בחברה הישראלית. המסגרת התנועתית רבת העוצמה — 184 קיבוצים שכיום מגיע מניינם לכ־180 — באה להציב גוף מלוכד ומגובש, שימנע את התפוררותה של תנועת הפועלים.

ברכה קופרשטיין

דְּבָרִים שֶׁלֹּא דֻּבְּרוּ

דְּבָרִים שֶׁלֹּא דֻּבְּרוּ —
כַּמָּה פְּעָמִים כְּבָר שְׁמַעְתִּים מִפִּיךָ?
וְלֹא אָמַרְתִּי דַּי!
כֹּה רַבּוּ הַצְּלִילִים שֶׁבְּקוֹלְךָ,
וְאַתָּה מְרַמֶּה, כִּי סוֹד כָּמוּס עִמְּךָ...
וְלֹא תָּחוּשׁ,
וְלֹא תִּשְׁמַע,
אֵיכָה דְּבָרֶיךָ רַבּוּ נִדְמִי.
וְטוֹב לִי, טוֹב —
כִּי אֵין דָּבָר בְּפִיךָ לְאָמְרוֹ
וְאַף כִּי הַחוּשִׁים כֻּלָּם יֵעוֹרוּ
וְיִתְחַדְּדוּ לְהַאֲזִין, —
וְטוֹב לִי, טוֹב
כִּי אֵין דָּבָר בְּפִיךָ לְאָמְרוֹ
וְטוֹב עַד דְּמַע־עַיִן...
וְאֶעֱצֹר נִשְׁמַת אַפִּי,
וְאֶתְיָרֵא מְאֹד
פֶּן הַבּוֹר־פֶּה
יֵשֵׁר חָלִילָה מִשְּׂפָתֶיךָ...
פֶּן יִכְבֶּה, חָלִילָה, מְאוֹרָם
שֶׁל הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא דֻּבְּרוּ.

תרגם מיידיש: אברהם שלונסקי

מתוך הספר „איסוף חיים", העומד לראות אור בקרוב ביידיש ובעברית.

ל. נעבזה

לִפְנֵי נִינְוֵה

טֶרֶם אֲרַרְתִּי אוֹתָךְ.
בְּלֵילוֹתַי מַכָּה סַנְפִּיר
בָּאָה בְּיָמַי אֶל הַקִּיקָיוֹן.
מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב מֵחֲרוֹן אַפּוֹ
וְלֹא תֹאבַד.

הרצל חקק

בְּעֵינֶיהָ הַיָּפוֹת חוֹזְרִים
לְכָאן הַצֳּרִי וְהַצִּפֹּרֶן וְהַלְּבוֹנָה, שִׂפְתֵי אֲבוֹתַי
נִפְתָּחִים וּפִיהָ מַגִּיד לְלִבִּי, אֲבוֹתַי
חוֹזְרִים אֶל הַכְּבִישִׁים, הַמַּדְרֵכוֹת, נוֹדְדִים
בַּלֵּילוֹת

בִּשְׁנָתִי, נָסִים עִם שַׁחַר לְגַנֵּיהֶם
כָּל הַיְּקוּם נֵעוֹר אֲלֵיהֶם: בְּעֵינַי רָאִיתִי
עִקְּבוֹת שֶׁל קִפּוֹדִים, לְטָאוֹת בֵּין שִׂיחִים,

אֲרִיּוֹת שֶׁל דְּבַשׁ, דֻּבִּים שַׁכּוּלִים
— וְהָלַכְתִּי עִמָּהּ בְּאֵיקָלִיפְּטוּסִים שְׁקוּעִים
בַּמַּיִם
וְכָל אוֹתוֹ יוֹם הָיְתָה שְׁעַת עַרְבַּיִם
כְּשֶׁהֵם בְּמַחֲצָה אַחַת אִתִּי יֵשׁ מַתַּח מְטֹרָף, שְׁתַּי
אֲנִי וְכָל בֵּיתִי נִשְׁטָף וְרֵיחַ הַגִּבְעָה הוֹפֵךְ
אוֹתִי
אוֹתִי, הוֹפֵךְ
לְגַרְגְּרֵי אֲוִיר, קְטֹרֶת מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ
בִּגְדֵי אוֹתָם בְּמַלִּים, אוֹר מִתְלַקֵּחַ
אֲנַחְנוּ בְּיִתְנִים כָּאן, הַבַּיִת מָלֵא אוֹב וּמֶלַח
וְסִיר לָבָן
חֲלוֹמוֹת קָמִים
כְּמוֹ בַּיִת חָדָשׁ, צֶבַע לָבָן בַּחֲרִיצֵי הַדֶּלֶת,
כְּמוֹ חָדָשׁ
אִילוּ הָיִיתִי אוֹתָהּ בְּכָל כֹּחִי בְּחֶלְקַת הַלֶּחֶם הַטּוֹבָה
מוֹחֵל אֶת הַתָּה שֶׁלִּי בְּמָרוֹת הַטּוֹבָה וּבִדְבַשׁ
הָיִיתִי הוֹגֶה שָׁרִיחַ הַיָּהוּת הַזֶּה וְעֵינֶיהָ
מִן הַמִּקְדָּשׁ.

תערוכות

דורית קדר

אשת כל הזמנים

אלכסנדר ארכיפנקו — מאה שנה להולדתו. מוזיאון תל־אביב

במוזיאון תל־אביב מוצגת תערוכה יפהפיה: אלכסנדר ארכיפנקו — מאה שנה להולדתו. לכבוד המאורע הוצא קטלוג גדול ומעוצב היטב. מספר שלבים מציינים את מכלול העבודה המוצג במוזיאון.

השלב הראשון מתייחס לגוף האשה כמסה וכשלמות. המסה, עם זאת, הופכת למושא התבוננות עצמאי ובלתי־תלוי בדימוי האשה. עובדה זו מוצאת ביטוי בסגנון של חלק מהפסלים, המאזכר אמנות קיקלדית הנוטה לסכמטיזציה ולשטיחות אלגנטית, ולפעמים אמנות גותית, בעקבות הארכת הדמויות והפשטה שבין היסוד ה„רוחני" והלא־אישי המאפיין אותן. בתקופה זו דמות האשה הופכת לפעמים לגוש מסיבי גאומטרי קשיח יותר. הטפה, במקרים אלה, בוטה, וההתרשמות היא של חישות ארכאיות והיוליות.

התנוחות עצמן מבוססות לא פעם על מקורות עבר ובעיקר אמורים הדברים בתנוחות של פיסול קלאסי. אבל פיסול זה שימש נקודת־מוצא בלבד. קטיעת האיברים שנוצרה עקב נסיבות הזמן ונסיבות האדם — הופכת אצל ארכיפנקו לקטיעה מכוונת מראש.

האשה היא דמות אהובה. אין בכך ספק. דבר זה ניכר בטיפול החוזר בדמותה ובגופה, בקימורים, בקיעורים, במעברים העקלקלים המסמנים את אבריה השונים. האשה של ארכיפנקו היא כה אהודה, עד שאין היא מסמלת דמות מסוימת אלא את אב הטיפוס של הנקבי. את הוונוס הקלסית ואת הוונוס העתיקה יותר — הפרהיסטורית. אין בה תווים מייחדים ועל כן אף פעם לא מושם דגש על פניה. היא האם הגדולה, היא המיילדת, היא סוד הקיום. ה„קטיעה" וה„כריתה" שנעשות בגופה אינן באות לגרוע ממנה אלא להדגיש את היש הנוכחי. וגם כך — כאשר חלק מאבריה ניטלו ממנה — היא עומדת בזכות עצמה. יתר על כן, הגריעה ממשיכה את ההשלמה בעין הצופה והיא תורמת לתנועה ולדינמיקה מסוימת. מה שאינו שלם מלכתחילה נעשה כלא־שלם שואף לשלמות שאליה אנו מורגלים, אבל החסך מצביע על חלקים וחלקי חלקים ומאפשר להעריך גם אותם בזכות עצמם.

בצורה זו — מתרגל הצופה לראות נכונה כל פריט ופריט מגוף האשה הארכאית־גותית־קלאסית, אשת כל הזמנים.

השלב השני מתמצת יותר את הדמות. הוא נוהה למופשט — ליסוד הקיקלדי. לסגנון מנייריסטי אלגנטי מאוד. הגריעות נעשות חלק מהיש, והגוף המוארך והמעודן, הזורם בקלילות כאילו מאליו, ממשיך לבטא את האהדה לאשה. אבל בשלב זה האהדה מהולה יותר ביסוד הרוחני המקביל לתפיסתו של ברנקוזי. זוהי אשה־אלה, שלא ניתן להוסיף לגופה (העקור בחלקו התחתון והעליון) אפילו פרט אחד. בשנים אלו מצליח ברנקוזי להשיג את השלמות שבאי־שלמות בצורה המושלמת ביותר.

בד בבד עם ההתעסקות בגוף המלא והחסר מתנסה האמן בחמרים שונים. האשה מקבלת עור שונה על־פי מגוון המדיה — אבן, ברונזה, מלט, גבס, טרה קוטה, שיש. כל החומרים הללו לא

אשה, 1920

תמיד נגלים לעין. יש והם „מוסווים" ואז חומר אחד נראה כאחר והוא משתתף במשחק של איך יש, חומר ואשליית־חומר.

בשלב השלישי נעשה מעבר אחר. אם בשלב הראשון נתפסה הדמות בחלקה כפיגורה הלקוחה מהמציאות בראשיתם של דברים (ורק אזור־כך היא עוברת את כור ההיתוך המאריך, מקמר, חותך, מפתל ומכופף), ובשלב השני האיפיונים האורגניים של האשה פחות בולטים והיא מקבלת מימד של אשה־אובייקט, אשה־אגרטל, אשה־איראה — הרי בשלב השלישי דמותה הופכת למצע של התנסויות צורניות לשמן.

האשה — כמו איזו אלוהות גדולה — הופכת לאמצעי שדרכו ניתן להבין את מורכבות המציאות. היא — אם כן — הופכת בו־בזמן למושא של ציור ולמושא של פיסול, כמו גם למושא של קונסטרוקציה.

ארכיפנקו משלב שלושה מדיומים למדיום אחר. הוא מרכיב — כאילו היה אדריכל בונה הוא מפסל — על־פי הטיפול התלת־מימדי (התחשבות עם גורם החלל שבו ממוקמת העבודה כמו ההתחשבות בגורם האור הנופל על הפסל ועשוי לשנות את מהותו), והוא גם מצייר — על־פי קריטריונים של דו־מימד. דבר שנראה בצורת הצביעה. זו צביעה לוקלית, מנוגדת, לא תואמת את הדמות הפיסולית ונוהגת בה כאילו היתה משטחים משטחים דו־ממדיים.

האדריכלות, מטבעה, בונה את החוץ כמו את הפנים, והיא דו־משמעית: הציור נראה מייד על־פני השטח ולא ניתן לחדור לתוכו: הפיסול, לעומתם, נמצא בשטח הביניים. הוא „פתוח" יותר לאפשרויות החלל מאשר מדיום הציור, והוא „סגור" יותר בהשוואה לאדריכלות. אבל שילוב שלוש המדיות מעניק ראייה כוללנית של המהויות.

צורת טיפול פלסטית זו ממשיכה את רעיון התכנים, שכבר טמון בשלב הראשון. יש בה כוליות שרוצה להקיף את ההוויה: ציור לעומת פיסול ולעומת קונסטרוקציה. היש, הלבוש בתבליט ובקימורים מסיביים, כנגד האין, המעוצב על־ידי סגירת חלל באמצעות מסה או קערית, שהם חללים פתוחים וקעורים, שאנו רואם אותם בדיוק כפי שאנו רואים את החומר המטיני ואת הקימורים. בכך מעניק ארכיפנקו שווי־ערך תוכניים למה שאנו מחשיבים כ„יש" ולמה שאנו מחשיבים כ„אין".

היבט נוסף לכוליות משתקף בצורות המדיה השונות. ההסוואה, שכבר בצבצה בתחילת הדרך, מתממשת כאן במלוא עוצמתה — אין לדעת מה צבוע ומה טבעי. מה מצויר ומה נלקח מהחוץ, מה אמיתי ומה משתקף בכבואה, ואם זו בבואה — האם היא ממוקמת בתחום האשליה שבאמנות או שהיא חלק מאשליית החיים, שבה כולנו נוטלים חלק...

יש כאן דיאלקטיקה מתמשכת, ניגודים ומשלימיהם, שאכן פונים אל המיסטיקה, המבוססת על רעיון של שלמות הניגודים. יתר על כן יש כאן התכססות על תפיסת הזמן האינשטיינית. עד אינשטיין ואו בזמן מערך קווי קבוע. המדען הגדול הוכיח שהזמן הוא יחסי לחלל. כך אנו עשויים לראות גלקסיות שבעצם כבר אינן קיימות, אבל עד שאורן חוזר אלינו — עברו מאות שנים. מכאן יוצא, שיכול להיות כי אנו מסתכלים היום על האין. ואם נמשיך את הדברים הלאה — אולי היש, שאותו אנו מחשיבים כדבר בטוח לחלוטין, אינו אלא אשליה ברת־חלוף...

לא־פלא איפוא שהשלב הרביעי שאליו מגיע ארכיפנקו הוא שלב מטפיזי יותר. הדמויות התארכו וגדלו, הן מסיביות יותר. סמליות ואיקוניות. האור, באחת מהעבודות, מקבל תפקידו של יוצר ובורא. ההשפעה של האמנות האינדיאנית והארכאית החוזרת, אך בצורה שונה. כאן המסות אינטגרליות יותר, מלכותיות (ראה שמות של מלכות ומלכים), והמדיום עצמו הוא מראה של דיאלקטיקה נוספת: המסה כגוש שהופך לכלי „עלייה", דרך להגיע לטרנסנדנטלי (ראה שמות העבודות).

ארכיפנקו הוא מסע פילוסופי צורני קיומי מעניין ביותר. אגב, יש לציין, כי הכיתובים בקטלוג אמנם מקיפים את כל מכלול חייו ויצירתו של ארכיפנקו, אך פעמים רבות שתי הכותבות, האוצרת נחמה גורליניק וקתרין יאנסקי מיכאלסן, חוזרות על אותם רעיונות.

צורת הכתיבה עצמה — ובעיקר אמורים הדברים לגבי מיכאלסן — מאכלסת מידע כה רב, עד שלפעמים לא ניתן לאבחן את הקווים של החשיבה העוקבת. זו היא כתיבה שמלקטת פרטים על־פי סדר כרונולוגי ותוך כדי ליקוט פרטים אף מטפלת בבעיות הצורניות של הפסלים. הליקוט לשמו, כמו הניתוח הצורני, הוא מעולה, אבל קטלוג לתערוכה אינו ספר. עודף אינפורמציה עשוי להטות ולמחוק רעיונות מובילים, וגם ספר חייב שיהיה בנוי על רעיונות־מפתח. (ראה אמירתו המצומצמת של ארכיפנקו על אחד מפסליו האחרונים. קטלוג, עמוד 98).

תערוכת חובה. □

קולנוע

דני ורט

פרח עם תיאבון

„חנות קטנה ומטריפה", קולנוע גת, תל־אביב

התחלה היתה בשנת 1960. הבמאי והמפיק הזריז רוג'ר קורמן, שהתמחה באותן שנים בבימוי שורה ארוכה של סרטי אימה דל־תקציב, בעיקר על סיפורו של ארנר אלן פו (בעיבוד חופשי מאוד), יצר סרט אימים מהמהירות שיא, שרומה שעדיין לא נשברה בתולדות הקולנוע. את קומדיית האימה המקאברית, „חנות האימים הקטנה", הוא צילם במשך יומיים. הציניקנים טוענים שהסרט גם נראה כך. האמת ההיסטורית טוענת שמדובר דווקא באחד מסרטיו היותר אהודים של קורמן. מאז היה הסרט ל„קאלט" של אוהדי האימה.

את ההמשך לסרט הנ"ל עשה אהרון אשמן, שנטל את מחזהו של קורמן והפך אותו למחזמר באוף ברודווי. ההפתעה הגדולה היתה נעוצה בעובדה שהמחזמר הקטן הזה היה ללהיט של ממש, שמאוחר יותר הועבר גם לבמות לונדון — ושוב, בהצלחה גדולה.

גם עתה סיפק אשמן את התסריט לסרט חביב שביים פרנק אוז. אוז — המפורסם כאחד ממפעילי החבובות הפופריים ביותר (מיס פיגי, גונזו, פאזי ועוד מופעלים בידיו, וקולו נשמע מגרונם), כמי שיצר את יודה הקשיש מסידרת מלחמות הכוכבים וגם כמי שביים קודם את אחד מסרטי הקולנוע של החבובות — יוצר פארודיה מלבבת של סרטים מוסיקליים, שדווקא היא מרימה את קרנו של הסרט המוזיקאלי, שסבל בשנים האחרונות מכמה פגיעות רציניות בכבודו. דווקא הסרט הקטן, שכביכול לועג לאמצעי הז'אנר המקובלים, מצליח במקום שבו נכשלו הפקות גדולות ויקרות כ„שורת המקהלה" למשל.

העלילה עוסקת בזבן עלוב, נעבעך ניו־יורקי בשם סימור, המטפח בחנות הפרחים הכושלת של מושניק צמח מוזר שאותו רכש מידיו של רוכל סיני. הצמח מגלה תכונות מפליאות. הוא מביא מול למעביד והופך את העסק הרעוע למשגשג ומושך לקוחות, אבל לשם פעילותו המבורכת הוא זקוק, לדם־אדם, כדי שיוכל להמשיך ולהתקיים. טפטוף דם מאצבעותיו החבולות של סימור אינו מספק אותו. הפרח, שהולך ותופח מדי יום, דורש את ליטרת הבשר שלו. סימון המסכן נעתר ונאלץ לספק את רעבונו ההולך וגדל של הצמח בהאכלתו בעוברי־אורח מזדמנים.

סרטו של אוז הוא פארודיה על סגנונות מוזיקליים בתחום הפופ והסרט המוזיקלי של שנות החמישים והשישים. על בימת הצילומים של אולפני פיינווד בלונדון עיצבו אוז ועוזריו את הרחוב הניו־יורקי המוזנח, שבו ממוקמת העלילה. שלישיית נערות כושיות הן מעין מקהלה יוונית (שמותיהן בסרט כשם להקות של נערות משנות השישים), הן שרות ומספקות רקע אירוני להתרחשויות, מפרשות ומסבירות. בעוד טיפוסי־שוליים שונים ברחוב המזוהם מצטרפים מדי פעם לשירתן ולחגיגה הנונשאלנטית שעורך כאן אוז.

ההנאה שמפיקים מסרט אימה מוזיקלי קטן זה נובעת מגישתו הבלתי ריאליסטית במתכוון. הכל עשוי מתפאורות וגם לא מנסים להסתיר זאת. עוד חישג הוא עיצובן של מרבית הדמויות. ריק מוראניס (שהופיע קודם ב„מכסחי השדים") עושה תפקיד נהדר כסימור האומלל והשלומיאל. הוא נגרר מטוב־לב, ושלא מרצון מביא הרס וחורבן על כל הסובבים אותו. אלן גרי חוזרת בסרט על התפקיד שביצעה משך הרבה זמן על בימות ברודווי ולונדון. היא נהדרת כאודרי הבלונדינית המטומטמת שסימור מאוהב בה בסתר ליבו (ואת שמה מעניק לצמח שלו — אודרי 2). גרין, בקול צווחני ויכולת שירה מצויינת, מגלה כישרון קומי רב.

וינסנט גרדיניה, שחקן האופי הוותיק, עושה מטעמים בתפקידו כבעל החנות, מושניק. אבל כמה הפתעות עיקריות באות דווקא מבין תפקידי האורח שעושים קומיקאים שונים ומפורסמים. ההפתעה הגדולה ביותר הוא סטיב מרטין, קומיקאי שהדעות חלוקות על כשרונו הקומי. בהופעותיו בקולנוע הוא מצטיין בדרך־כלל בגסות־יתר, ואותי מכל מקום הוא לא מצחיק. כאן הוא עושה דמות מצויינת של אוויין סקריבלו, רופא שיניים סאדיסט הנהנה להתעלל בלקוחותיו. הוא רוכב בפראות על אופנועו, וגם נערתו, אודרי, סובלת מנחת זרועו. ביל מאריי עושה הופעה קצרה ומצחיקה מאוד, כלקוח מזוכיסט המגיע לרופא השיניים הזה ונהנה מאוד משירותיו המיוחדים (אגב, תפקיד זה עשה ג'ק ניקולסון בסרט המקורי של קורמן). כן צצים בהופעות־אורח קצרצרות ומוצלחות ג'ון קנדי ועב־הבשר כשדרן רדיו וג'ים בלושי כעתונאי תאב בצע.

תורמים להצלחה גם אנשי הפעלולים ובמיוחד לייל קונווי שעיצב את הצמח הקניבל בשלבי ההתפתחות המגוונים שלו. הסרט עושה גם שילוב נהדר בין מצמוצי השפתיים של הצמח הטורף לבין הקול האדיר של זמר הנשמה לוי סטאבס (מי שהיה בלהקת „ארבע הפסגות"), שבוקע מגרונו התובעני. הקריאה החוזרת ונשנית „האכל אותי" היא בלתי נשכחת. □

ספרי ילדים

דיוקנו של חתול

בריאן וילדסמית, לבד על המרבה,
תאיורים: בריאן וילדסמית.
נוסח עברי: מיריק שניר
הקיבוץ המאוחד, 1987

הטקסט בספר זה מועט ביותר והוא אינו אלא ליווי מזערי לציורים הממלאים את כולו. כל ציור משתרע לרוחבם של שני עמודים בספר הפתוח והוא ממלאם לחלוטין ללא שוליים וללא שאריות לבנות. בתחילת הספר החתול יושב לבדו על המרבר וכשיטת החד־גדיא מצטרפים אליו מדי עמוד בעלי חיים נוספים שגם נפשם חשקה לפוש על המשטח הנעים. החתול אינו מקבל את הפלישה בעין יפה, רוגזו עולה וגואה בו עד אשר מגיעים המים עד נפשו והוא מגרש את האורחים הבלתי קרואים והמדבר שב להיות כולו שלו. אוהבי חתולים יתאכזבו מדיוקנו של חתול זה, אוהבי כלבים, סוסים וכו' — כנ"ל. ספר צבעוני לפעוטות.

בואו לקחת

נעמי בן ישראל, הסיפור שלי (סיפור לילד מאומץ), איורים: גד אולמן
ספרית פועלים 1987

המחברת עבדה שנים רבות בחינוך הגיל הרך ופירסמה ספרים אחרים שעניינם בעיות הגיל הרך ובעיקר בעיות אימוץ. היא עצמה נמנית עם מקימי המדור לאימוץ ילדים של ברית התנועה הקיבוצית. לספר שלפנינו אין יומרות ספרותיות אלא יומרות פראקטיות: תכליתו לסייע בידי הורים מאמצים להסביר לילדיהם בדרך נעימה ומתקבלת על דעתם, כיצד ומדוע אימצו אותם ובעיקר להפיג את חששותיהם באשר לטיב היחסים שביניהם. הורים מאמצים אוהבים את ילדיהם ומאושרים עימם לא פחות מהורים טבעיים ומשפחה כזאת גם היא משפחה שלמה. המחברת צירפה לספר אחרית דבר ובה היא מסבירה כי ביקשה להשיג בסיפורה שכל ילד מאומץ יוכל לומר בסופו של דבר „הורי המאמצים ואני — אנחנו משפחה שלמה." כיוון שזאת המטרה, בחרה המחברת לספר על אימוצו של תינוק ולא על אימוצו של ילד מבוגר יותר, שעל שאלותיו קשה קצת יותר לענות (ואולי יש צורך להקדיש לכך ספר בפני עצמו), ותיארה את תהליך האימוץ בצורה סכימאטית פשטנית למדי: ההורים באו לבית יולדות והוריעו למטפלת בבית היולדות שהם מעוניינים בתינוק ולאחר ציפייה טילפנה המטפלת והודיעה להם שהנה יש תינוק עבורם. אנא בואו לקחתו. המשפחה המתוארת בספר והנחשבת למשפחה שלמה היא משפחה שיש בה אב־אם־ילד. יש כאן במובלע אי הכרה במשפחה חד־הורית כבמשפחה שלמה וממילא הוראה כי העוסקים באימוץ עדיין נרתעים מלהכיר בזכותם של רווקים ורווקות לאמץ ילדים וליצור משפחות חד־הוריות, שבהן אב־ילד או אם־ילד גם הם משפחה שלמה.

הספר ראה אור כבר בשנת 1960 וככל הנראה מילא תפקיד חשוב בסיוע להורים מאמצים במלאכת ההסברה. עתה פורסם במהדורה מחודשת.

יוסי אבולעפיה, איור.
מתוך „כשהנחש והעכבר נפגשו לראשונה",
שלי אלקיים. כתר 1987.

שניים בעקבות ד"ר סוס

שלי אלקיים, כשהנחש והעכבר נפגשו לראשונה,
צייר: יוסי אבולעפיה כתר 1986.
אפרים סידון: אוזו ומוזו מכפר קאקארוזו, צייר: יוסי אבולעפיה, כתר 1987.

החינוך לזהירות ולשימור עצמי כולל גם חינוך לעוינות ולהיבדלות. אמא נחשה מזהירה את בנה מפני העכברים, ואילו אמא עכברה מחרידה ללב בנה פחד מוות מפני נחשים. החינוך הזה זוכה מיד להצלחה מרובה ולתוצאות מעשיות. שני הצאצאים הקטנים, שנפגשו לא מכבר ביער, עשו הכרה ונהנו מאוד זה מחברתו של זה ואף בילו יחדיו בשעשועים ובמשחקים. לא יתקרבו עוד זה לזה, אלא יצפו בחשדנות ובפחד זה בזה מטווח רחוק וממרחק בטוח. מה המסר? התעמולה אשמה בכל, גם תעמולה שמטפטפים לליבנו האוהבים והדואגים לנו באמת, אם אלה דעותיהם הקדומות. צריך לבדוק ולבחון גם מה שנאמר לנו מתוך דאגה ואהבה לא פחות ממה שנאמר לתכלית בלתי כשרה. חבל שלהדגמת הרעיון נבחרו שני בעלי חיים בלתי מתאימים כל כך. יש, כידוע, נחשים אוכלי עכברים ויש עכברים אוכלי נחשים ולא כדאי לשחק באש. ד"ר סוס העביר את המסר באלגנטיות רבה יותר כשהמציא לנו את היוקים והפוקים במלחמה האיומה על החמאה. איורים עליזים ומלאי חוש הומור של יוסי אבולעפיה מנעימים את הקריאה.

אוזו ומוזו הם שני אחים אוהבים, שרבו בגלל שטות — הפעם לא בגלל ביצה שפותחים בצידה הדק או העבה ולא בגלל החמאה שמורחים בצדה הלא נכון של פרוסת הלחם, אלא מתוך אי הסכמה עקרונית ותהומית בעניין שילובן של הרגליים זו בזו כשמתיישבים בנוחות על כסא או כורסה: האם ימין למעלה או שמאל למעלה? לו היו שואלים אותי, הייתי מיד אומרת להם שלא כך ולא כך, כי המשלב רגליו מפריע לזרימת הדם החפשית ומזיק בסופו של דבר לגפיו היקרים ומוטב היה לאוזו ולמוזו לו לא שילבו רגליהם בכלל. אבל אני לא הייתי בכפר קאקארוזו ואוזו ומוזו לא הגיעו לכלל הכרעה בדרך חברותית. הוויכוח הסתיים בכרוזו „עד עולם" ובבניית חומה שחצתה את הבית והחצר (ראה ד"ר סוס), וביצירת מיתוס על המפלצתיות ומעשי הזוועה של אותו פלג של המשפחה החי מאחורי החומה ואין עימו קשר עוד. הסוף כולו טוב: אחרי דור או שניים מטפס על החומה אחד הילדים שעדיין לא נשטף מוחו בתעמולה החינוכית של הוריו והאמת מתגלה לו בצורת ילדה נחמדה מאוד שעמה הוא מתחתן לאחר זמן. לכשכולם משלימים עם כולם. מסופר בחרוזים קלילים ומאוייר באיורים מבודחים ומשעשעים.

דגים ממולאים

מיריק שניר: סיפור על טיול של ארנב וחתול
ציורים: אבנר כץ,
עריכה גראפית: מיכל אפרת
הקיבוץ המאוחד תשמ"ו

הארנב והחתול, המומחשים בציוריו העדינים של אבנר כץ, מנסים לבנות יחסי ידידות למרות השוני שביניהם, שונות שבאה לידי ביטוי בטיב האוכל שממנו נהנה כל אחד מהם. הפתיחות והידידות שמגלים כל אחד מהם כלפי זולתו מסומלים בהזמנה לארוחה שסופה מפח־נפש לאורח. החתול אינו מבין מדוע נתמוגג השפן מהדרי הגזר והשפן אינו מבין כיצד אפשר להתלקק בהנאה כזאת נוכח צלחית של שמנת. ברקע זכרונותיכם העמומים יצוץ אולי משל איסופוס עתיק, אך מוסר ההשכל מודרני יותר: אתה לא מוכרח לאהוב דגים ממולאים או להשתגע אחרי בורקאס כדי להתחבר עם מי שחייו אינם חיים בלי מטעמים אלה.

דבורה גילולה

ברכט

(המשך מעמ' 16)

השובבות והמוקיונות. שמעון זנדבנק, לעומת זאת, תרגם את ברכט ללא פשרות וללא השמטות. מי שמשווה את שני התרגומים ברייקנות יראה כמה השמיט שלונסקי ועד כמה לא דייק, אך גם יראה את החן והשובבות ואת חוש־ההומור ואת כל מה שאהבנו בתרגומו. זנדבנק לקח משלונסקי קצת פה וקצת שם ביטויים ופראזות מוצלחים במיוחד, שהרי אין מתרגם שאינו מכבד את קורמו בדרך זו, אך בעיקר תרגם בסגנון שלו. הידוע לטוב: רהוט, נאמן, נועז ועכשווי וכך ביטל למעשה את תרגומו של שלונסקי כתרגום של ברכט, כי מי שרוצה בברכט כהלכתו אל לו לחפשו אצל שלונסקי — עתה הוא חייב לפנות אל זנדבנק. הדיוק והנאמנות למקור מתבטאים לא רק בהיעדר השמטות ותוספות, אלא גם בנכונותו של זנדבנק לתרגם את ניבולי־הפה של העולם התחתון בניבולי־פה מתאימים שבינתיים יצרה לנו הלשון העברית המרוברת בשפע בלתי־פוסק. שלונסקי עדיין פעל בתקופה שבה היססו לקרוא לדברים בשמם והוא נאנק במקור וגינדר אותו בביטויים „נועזים" לאימרתיעים. הקורא בתרגומו של זנדבנק — כשזה של שלונסקי מצוי ברקע זכרונו — ירהם לגלות עד כמה היה שלונסקי עצור וכבול במוסכמות של תקופתו, ולא רק מבחינת הלשון. בחתונה של מקי ופולי, למשל, עורכים לזוג הטרי הפתעה ומורידים את הכיסוי מעל מיטת כלולות שאליה אמורים מקי ופולי להכנס עם רדת המסך על המערכה הראשונה. שלונסקי הפך את המיטה למכונית נוצצת, מתנה שנותנים „עובדיו" של מקי למעסיקם ביום שמחתו. ופולי מגיבה על כך „כמה שזה מתוק וחמוד" (והוספה שלונסקאית טיפוסית). אולם, ההוכחה הטובה יותר, אולי, לטיב תרגומו של זנדבנק היא ההשוואה של קטעים ידועים היטב משל שלונסקי. כמו השיר הפותח של מקי סכינאי, עם הגירסה החדשה. והרי דוגמא אחת:

שלונסקי תרגם: „לזאב־הַמים יש שיניים,/ומיד רואים ואב:/אבל מקי סכינאי/סכינו מוסתר היטב; זאב־המים רג זולל לו,/דם ניתז על סנפירו./אבל מקי זוג כפפות לו —/אין סימן שיסגירו." ואילו הנוסח של זנדבנק הוא: „הכריש יש לו שיניים,/זה בולט וזה גלוי,/ ולמקי סכינאי/ יש סכין והוא חבוי./ הכריש כשהוא רוצח,/ יש לו דם על השפה./ אבל מקי — לא חושדים בו,/ כי למקי יש כפפה."

מה שבולט לעין הוא העידכון של השפה. „כריש" טוב ביותר מ„זאב־מים", גם ברור יותר לקורא העברי מצר הקונוטאציות (בעיקר ברור שראה את סירות הסרטים „מלתעות"). „זאב־המים רג זולל לו" נשמע ארכאי בגלל צירוף הלשון „זולל לו" ופחות חריף מהתרגום „הכריש כשהוא רוצח". רצח אינה זלילה סתם לשם השקטת רעב טבעי והדם על השפה מסגיר את הרצח ואינו סתם לכלוך שעל סנפיר. האקסטראפוזיציה „אבל מקי... סכינו מוסתר היטב" בשמעת ספרותית ומאולצת לעומת סדר המילים המקובל יותר „ולמקי... יש סכין והוא חבוי". שלונסקי עדיין נמנע משימוש בשלילת הבינוני כהווה על ידי המילה „לא" והוא משתדל לשנות את מבנה המשפט שיוכל להשתמש במילה „אין". אצל זנדבנק אנו קוראים „לא חושדים", תרגום טבעי לשפה של היום. ובכל זאת קיבל זנדבנק משלונסקי את הכינוי „סכינאי", כי הוא מוצלח ולא צריך לחפש הצלחות חדשות. רק משום שמישהו אחר היה הראשון שהשתמש במלה. להיפך. שאילה כזאת היא מעין המשך של מסורת, הזכרת מקורות והצדעת כבוד, סימן לתחרות שלא מתוך התכסלות.

עם עובד חסתפק בהוצאה צנועה. פורמאט רגיל, בלי איורים. הטקסט מדבר בעד עצמו.

חלון ראווה

המנהיג – בלא הילה

אבנר פלק: „דוד מלך ישראל", ביוגראפיה פסיכואנליטית של דוד בן־גוריון
תמוז־בר – הוצאה לאור, 1987

„דוד מלך ישראל" מצטרף אל שורת הביוגראפיות של דוד בן־גוריון, שנכתבו בעברית ובלועזית — והן מעידות על פירסומו הרב של האיש כאחת הדמויות הבולטות בהיסטוריה של תקופתנו. אך היא שונה מכל הביוגראפיות האחרות במגמתה הפסיכואנליטית, בחתירתה לגלות ברמותו של בן־גוריון, מעבר למנהיג הנערץ, אדם של בשר־ורם, על חולשותיו. הסתירות הפנימיות שאיפיינוהו, נקמנותו ויחסו המורכב אל יריבים וידידים כאחד.

המחבר מגלה בפתיחה לספר כי נתקל בקשיים רבים בדרכו לפירסומו: לדעתו, מו"לים פחדו להוציאו לאור, היסטוריונים וגורמים אקדמיים חששו מהגישה הפסיכואנליטית העלולה לחשוף את האיש, שנוכה להילה של דמות נשגבת, לפגוע במיתוס ששמו בן גוריון.

ב־1985 פירסם ד"ר אבנר פלק במתכונת דומה ביוגראפיה פסיכואנליטית של משה דיין, שממנה הצטיירה דמות בלתי־סימפטית ואפילו דוחה. וכמוה גם הספר על בן־גוריון נכתב תוך הסתמכות על מקורות כתובים, על השערות ועל ניתוחים נפשיים. א. פלק הוא פסיכיאטר ופסיכולוג קליני, מדריך בטיפול ובאבחון נפשיים, שעבד בבתי־חולים פסיכיאטריים בירושלים, שימש מרצה בבית־הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית, פירסם מאמרים מחקריים בבמות מדעיות.

הספר מעלה תחנות בחייו ומאורעות פנימיים וחיצוניים בעולמו של בן־גוריון בדרך כרונולוגית. שמות הפרקים מעידים על תוכנם של תחנות ומאורעות אלה מאז הילדות והנעורים בגולה, אחרי העלייה לארץ („לידה מחדש בארץ האבות", „אבות ובנים", „גלות", „אשת חיל מי ימצא"), המאבקים המפלגתיים והפוליטיים בתוך היישוב ועם גורמים שמחוצה לו („איחודים ופילוגים", „צמא־שלטון", „מלחמה בהנהלה הציונית", „ערבים ועברים קרמונים", „נביא נושא נשק", „הזקן", „שיחרור, עצמאות וקוממיות") ושנות ההנהגה והפרישות במדינת ישראל („השליט העריץ", „הדיקטטור הדמוקרטי", „נביא העם", „התפטרות וטריקת דלת", „כי עתה שכבתי ואשקוט").

הביוגראפיה תופסת 400 עמודים ונוספו אליהם 50 עמודים של הערות, רשימת אסמכתות ומפתח־שמות.

היה היו שני חברים

פוצ'ו, „שוקי בקבוקי"
הוצאת כתר, 1986.

כל מה שערשים ומרברים בני־הכפר, תלמידיו של המורה שמילקיהו, כל תעלוליהם והרפתקאותיהם מתנהלים תמיד בשטף, פשוט „רצים" על פני העלילה של הסיפור — כרוגמת כתיבתו השוטפת והנוחה לקליטה של פוצ'ו, שזה נוכבר הוא תכינם של קוראים צעירים רבים. „שוקי בקבוקי" הוא עוד ספר על המתרחש בעולם של תלמידי המורה שמילקיהו, דמות מיוחרת־במינה התופסת מקום בזכרונות־הנעורים של המחבר.

במרכזו הספר עומדים הפעם שני גיבורים, שונים ביותר במעמד, במראה ובמידת ההצלחה בלימודים: יהושע ארך־הצוואר, המכונה שוקי בקבוקי, הוא התלמיד הגרוע ביותר בכיתה, הננוף תמיד על־ידי המורה שמילקיהו, ואילו צפניה צימוקי המכונה צפי השמן, הוא התלמיד החרוץ והמבריק מכולם. לרוע מזלו הוא גם ילד שמן במיוחד, שחבריו מרבים לבעוט בעכוזו השמן וללעוג לו, כשם שהם לועגים לשוקי בשל טימטומו. כל זה נמשך עד שהשניים מחליטים לכרות ברית ביניהם כדי להגן על עצמם. ברית זו מלווה בתרגיות מחוכמות והיא מפגינה לעיניהם של ילדי־הכיתה מהו כוחה של אחדות בשעת הצורך. יתירה מזו: הילדים לומדים מהשניים גם כיצד להתאחד כדי לגבור על בירויני הכפר, המציקים להם.

הספר מגולל שורה של סיפורי־מישנה, המרכיבים לבסוף תמונה עלילתית שלמה: תכנות למבצע המכה שלישית, דבורה האחות כמעט מתעלפת, שיעור חשוב במולדת, חוטפים מכות, תכנית נקמה באביו של בובי, שני מפגשים בחורשת שלושה האקליפטוסים, מבצע בירנבוים, החטיפה של חסיה גרוס, ההומור המיוחד של המורה שמילקיהו, המלחמה מתחילה...

האיורים לספר זה של פוצ'ו, הוא ישראל ויסלר, נעשו בידי אורי ויסלר.

המלאך הכחול

היינריך מאן: „פרופסור אונרט";
מגרמנית: צבי ארד;
הוצאת זמורה־ביתן, 1987

„פרופסור אונרט" הוא ספר מוקדם של היינריך מאן, אחיו הבכור של תומאס מאן, שנתפרסם כסופר אשר ביקש להחריר מגמות אידיאולוגיות ראריקליות ואנטי־בורגניות לתוך יצירתו הבלטריסטית.

רומאן זה, שיש בו גם מן הסאטירה והגרוטסקה, נכתב בשנת 1905. מאוחר יותר הוא הומחז והסרט בשם „המלאך הכחול" — והסרט זכה לפירסום רב כל־כך, שהאפיל לגמרי על המקור הספרותי עליו בוסס. יתירה מזו: הרומאן נשכח במידה רבה לעומת ההצלחה הצעקנית של הסרט. הגירסה הקולנועית הראשונה צולמה ב־1930 והופיעו בה השחקנים מרלן דיטריך ואמיל יאנינגס. בעקבותיה, אחרי מלחמת־העולם השניה, הופיעו עוד שתיים או שלוש גירסות קולנועיות על אותו נושא ובאותו שם.

גיבור הרומאן הוא מורה מזוקן בבית־ספר תיכון בגרמניה, בשם ראט, המבקש להשליט משמעת פרוסית בכיתתו עד שהוא הופך לדמות מגוחכת ושנואה. תלמידיו והמבוגרים הסובבים אותו אף מרביקים לו את הכינוי „אונראט" (ווהמה בגרמנית). יש הרואים בדמות המורה הקפדן והעריץ סמל לתקופת הקיסר וילהלם השני בגרמניה שלפני מלחמת־העולם הראשונה — והדבר מתקשר במגמה הרעיונית המאפיינת את כתיבתו של היינריך מאן. מגמה זו אינה בולטת בסרט, שבו מושם הרגש על הידרדרותו הטראגית של המורה ראט בשל הוסתבכות באהבתו לזמרת הקברט „המלאך הכחול"...

יש בספר „פרופסור אונרט" גם ניתוחים פסיכולוגיים וגם נסיון לתאר המון בפעולתו ובתגובתיו.

מ. אבי־שלמה

תל־אביב

אסתר
קשוחים שכאלה
חול: 5.00, 7.15, 9.40
שישי: 10
מוצ"ש: 7.15, 9.40
ד', ה': 2.30 אחה"צ

אורלי
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 10
מוצ"ש: 7, 9.30
א', ד', ה': 4.30, 7, 9.30
ג': 7, 9.30

בית לסין
הערפדים
מוצ"ש וג': 11.15 בלילה

בית ציוני אמריקה
שכנוע עדין
שישי: 10, 12
מוצ"ש: 7.15, 9.30
א' וה': 4.30, 7.15, 9.30
קוני למל בת"א
שישי: 11 בבוקר
א': 11, 4.30
ה': 11, 13, 15
אנני
שבת: 11, 13
רוקמת התחרה
שישי: 14.30
שער
שבת: 23.30
להיות או לא להיות
ה': 23.30

בן יהודה
שמתי בריז למורה
שישי: 10, 12
מוצ"ש וג': 7.15, 9.30
א', ד', ה': 5, 7.15, 9.30
ניפגש בחוץ
א', ב': 11 בבוקר
ד', ה': 11.00, 15.00

צוותא
לתרבות מתקדמת

"צוותא" רמת־אביב
ליל שבת, 10.4.87, שעה 22.00 – השחקן ניקו ניתאי בהצגת היחיד שלו – "פינוק מטריף".
*
"צוותא" חיפה
מוצאי שבת, 11.4.87, שעה 11.00 – הופעת "להקת קולן". זמרים מגרוזיה בשירים מקוריים עד שירי ארץ ישראל ושירים ביידיש. חברי הלהקה: אברהם קוסאשווילי – טנור ראשון, רולן בבל – טנור שני, אג'שווילי – בריטון, אבי שילה – בס. ליד הפסנתר – ראובן בר־יוסף.
*
"צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 10.4.87, שעה 22.00 – הזמרת גלי עטרי בתכניתה: "אמצע ספטמבר". מלווים: עדי דגני ואלכס פולק.

ליל שבת, 17.4.87, שעה 22.00 – רוני ידידיה בתכניתו – "השיירה עוברת".

שבת, 18.4.87, שעה 11.00 בבוקר – הצגה לילדים מגיל 3 – "אני וקשקשתא הכי בעולם".
*
"צוותא" ירושלים
ליל שבת, 10.4.87, שעה 22.00 – להקת "חבורות הטבעית" בתכניתה – "מתוך כלים שבורים". משתתפים: שלמה בר, סמסון קהמקר, אודי קזמירסקי, אלן דן, מנשה ששון, יחיאל חסון.

שבת, 11.4.87, שעה 11.00 – קונצרט בוקר עם: "שלישיית טריטון". מנגנות: זיוה צור – חליל, אמה גרינאפול – כינור, רימונה וינטראוב – פסנתר. בתכנית: בטהובן, קוואי, מרטינו, פולנק, איבר.

מוצאי שבת, שעה 21.00 – יוקרן בסרט "סיפור הפרברים".

יום רביעי, 15.4.87, שעה 20.30 – "שותפים לדירה". באנגלית.

יום חמישי, 16.4.87, בשעה 16.00, ובשעה 21.00 – יוקרן הסרט "שיר אשיר בגשם".

ליל שבת, 17.4.87, שעה 22.00 – הזמר שלמה יידוב.

יתר הצוותאות במגרת חג

גת
חנות קטנה ומטריפה
חול: 5, 7.15, 9.40
שישי: 10
מוצ"ש: 7.15, 9.40
ד', ה': 2.30 בצהריים

גורדון
אהבה גנובה
מוצ"ש וחול: 7.15, 9.30

מוזיאון תל־אביב
40 מ"ר מרגרינה
מוצ"ש וחול: 7.30, 9.30
שואה
חול: 13

סינמה 1
עשרת הדברות
שישי: 10
מוצ"ש וג': 8.00
א', ד', ה': 4, 8

סינמה 2
חנה ואחיותיה
שישי: 10, 12
מוצ"ש וג': 7.15, 9.30
א', ד', ה': 5, 7.15, 9.30

פאריס
בטי בלו
שישי: 11.45, 12.15, 10 בלילה
הנסיכה בעור החמור
שישי: 2.30
לוליטה
שישי: 4.30
כותרת ראשית
שבת 11 בבוקר
מציצים
שבת: 13.00
משפחת המלוכלכים
שבת: 15.00
אירמה לדוס
שבת: 17.00
שודדי הזמן
שבת: 11.45 בלילה

חן 1
צבע הכסף
חול: 4.45, 7.15, 9.45
שישי: 9.50, 12.15
מוצ"ש: 7.15, 9.45
במבי
שישי, שבת וחג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30

חן 2
הרומן שלי באוקספורד
חול: 7.30, 9.45
שישי: 9.50, 12.15
מוצ"ש: 7.30, 9.45
במבי
החל מיום א': 4.45
בעקבות החרב הקסומה
שישי שבת וחג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30

חן 3
אל תקרא לי לבן
חול: 5, 7.35, 9.45
שישי: 10, 12.15
מוצ"ש: 7.35, 9.45
תעתועי שחור הזקן
שישי, שבת וחג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30

חן 4
חטיפה נעימה
חול: 5, 7.30, 9.40
שישי: 10, 12.15
מוצ"ש: 7.30, 9.40
אלדין ומנורת הקסמים
שישי, שבת וחג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30

חן 5
ג'ושוע אתמול והיום
חול: 7.30, 9.45
שישי: 9.50, 12.05
מוצ"ש: 7.30, 9.45
היפהפיה והיחפן
שישי, שבת וחג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30, 5

שחף
פלאטון
שישי: 9.40, 12.00
מוצ"ש וג': 7, 9.30
א', ד', ה': 4.15, 7, 9.30

תכלת
דקה לחצות
חול: 4.30, 7, 9.35
מוצ"ש: 7, 9.35

תל־אביב
נער הזהב
שישי: 10, 12
מוצ"ש וג': 7.15, 9.30
א', ד', ה': 5, 7.15, 9.30

באר־שבע

חן
כלא הנשים
שישי: 10
מוצ"ש וג': 7.30, 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30

ירושלים

אדיסון
נער הזהב
מוצ"ש וג': 7.30, 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30

אורגיל
צבע הכסף
חול: 4.15, 6.45, 9.15
מוצ"ש: 7, 9.30
2000 מיל מתחת למים
שישי, שבת וחג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30

עדן
3 אמיגוס
מוצ"ש וג': 7.30, 9.30
א', ד', ה': 4.30, 7.30, 9.30

אורנע
קשוחים שכאלה
מוצ"ש: 7, 9
חול: 4.30, 7, 9

מיטשל
ילדים חורגים לאלוהים
מוצ"ש וחול: 7.15, 9.30
ניפגש בחוץ
א', ד', ה': 10.30, 12, 4.30
ב': 10.30, 12

סמדר
חנה ואחיותיה
מוצ"ש וחול: 7, 9.15

כפיר
פלאטון
מוצ"ש וג': 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30
קרטה קיד 1
חול: 10.30
עוץ לי גוץ לי

חבירה
האינסטלטור
מוצ"ש: 7.30, 9.30
א', ד', ה': 11, 1.30, 5, 7.30, 9.30
ב': 11.00
ג': 9.30
שישי: 11.00

אוריון
אור 1
קרוקודיל דנדי
מוצ"ש: 7.15, 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15

אור 3
ג'ק פלאש המקפץ
מוצ"ש: 7.15, 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15
קאש באלו
מוצ"ש וחול: 23.15

אור 4
חליפת ערב
מוצ"ש: 7.15, 9.15
חול: 7.15, 9.15
החברים של אלכס
מוצ"ש וחול: 23.15

אור 5
הבעיה השלישית שלי
מוצ"ש: 7.15, 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15
הקשר הצרפתי
מוצ"ש וחול: 23.15

תיאטרון ירושלים
קיץ
שישי: 14
מוצ"ש: 18.45, 21.15
חול: 18.45, 21.15
כס הדמים
מוצ"ש וחול: 18.45, 21.15
ג': 9.15

בית אגרון
שישי
ישנוני 14.00
כנגד כל הסיכויים 15.45
מוצ"ש
מועדון ארוחת בוקר 18.30
ישנוני 20.30
אוכפים לוהטים 22.15
מופע הקולנוע של רוקי 24.00

שישי, שבת וחג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30, 5

רב גן 4
אל תקרא לי לבן
חול: 7.25, 9.45
שישי: 10
מוצ"ש: 7.25, 9.45
בלבי
שישי, שבת חג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30, 5

עכו

אודיטוריום
האוצר מארץ האש
מוצ"ש, א', ג', ד', ה': 18.00

חיפה

ארמון
קשוחים שכאלה
מוצ"ש: 7, 9.15
חול: 4.30, 6.45, 9

חן
דקה לחצות
מוצ"ש: 6.45, 9.15
חול: 4.30, 6.45, 9.15

אורלי
אהבה גנובה
מוצ"ש וחול: 7, 9.15
תעתועי שחור הזקן
שישי: 11 בבוקר
א', ה': 4.30, 11

רון
נער הזהב
מוצ"ש וג': 7, 9.15
א', ד', ה': 4.30, 6.45, 9

אורה
פלאטון
שישי: 10
מוצ"ש: 7, 9.30
חול: 4, 6.30, 9

קרן אור המחודש
האינסטלטור
מוצ"ש ומוצאי חג: 7, 9.15
א' ד' ה': 4.30, 7, 9.15
א', ב', ד', ה', ו': 11 בבוקר

פאר
קרוקודיל דנדי
שישי: 10
מוצ"ש: 7, 9.15
חול: 4.30, 7, 9.15

אמפי
כלא נשים
מוצ"ש: 7, 9.15
חול: 4.30, 7, 9.15

עצמון 1
שלושה אמיגוס
שישי: 10
מוצ"ש: 7, 9.15
חול: 4.30, 7, 9.15

עצמון 2
ניפגש בחוץ
שישי: 10.15
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7, 9.15

גבעתיים

הדר
ילדים חורגים לאלוהים
מוצ"ש וג': 7.15, 9.30
א', ד', ה': 4.30, 7, 9.30

הרצליה

היכל
נער הזהב
מוצ"ש, ג': 7.15, 9.30
א', ד', ה': 5, 7.15, 9.30

מלון דניאל
שיחות מלוכלכות
מוצ"ש, ג' וחול: 19.15, 21.30
מהדובים באהבה
חול: 17

חולון

ארמון
האינסטלטור
שישי: 10
מוצ"ש ומוצאי חג: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30
קוני למל בקהיר
חול: 11 בבוקר
סודי ביותר
שבת: 23.30
טעם החיים לפי מונטי פייטון
ה': 23.30

סביון
פלאטון
שישי: 10
מוצ"ש וג': 7, 9.30
א', ד', ה': 4.30, 7, 9.30

מגדל
צבע הכסף
חול: 7.15, 9.40
שישי: 10
מוצ"ש: 7.15, 9.40

מתנ"ס קרית־שרת סינמטק
חנה ואחיותיה
מוצ"ש, א', ג', ד', ה': 7.15, 9.15

מועדון קולנוע לנוער
נילס הולגרסן
א', ד', ה': 4.00

רמת־גן

אואזיס
צבע הכסף

אורמון
קרוקודיל דנדי
חול: 5, 7.15, 9.40
שישי: 10
מוצ"ש: 7.15, 9.40

לילי
פלאטון
שישי: 10
שבת: 7, 9.30
חול: 4.30, 7, 9.30
הדרדסים
שבת: 11 בבוקר

רב גן 1
קשוחים שכאלה
חול: 7.25, 9.45
שישי: 10
מוצ"ש: 7.25, 9.45
במבי
שישי, שבת וחג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30, 5

רב גן 2
חנות קטנה ומטריפה
חול: 7.25, 9.45
שישי: 10
מוצ"ש: 7.25, 9.45
עליסה בארץ הפלאות
שישי, שבת וחג: 11 בבוקר
א', ד', ה': 10.30, 12.30, 2.30, 5

רב גן 3
אהבה גנובה
חול: 7.25, 9.45
שישי: 10
מוצ"ש: 7.25, 9.45
כטי גאן

רעננה

אורות
האוצר מארץ האש
מוצ"ש וג': 7.15, 9.30
א', ד', ה': 4.30, 7, 9.30
נאטי גאן
א', ב', ד', ה': 11 בבוקר

ראשל"צ

ג.ג. רון 1
נער הזהב
שישי: 14.00
מוצ"ש: 6, 7.40, 9.40
חול: 4, 6, 8, 10
אופני האש
שישי, א', ד', ה': 11 בבוקר

ג.ג. רון 2
טעם החיים
שישי: 14.00
פלאטון
מוצ"ש וג': 7, 9.30
חול: 4.30, 7, 9.30
פנטזיה
שישי, א', ב', ד', ה': 11

פתח־תקוה

היכל 1
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 10
מוצ"ש וג': 7, 9.30
א', ד', ה': 4.30, 7, 9.30
ניפגש בחוץ
א', ב', ד', ה': 11 בבוקר

היכל 2
פלאטון
שישי: 10
מוצ"ש וג': 7, 9.30
א', ד', ה': 4.30, 7, 9.30
פנטזיה
א', ב', ד', ה': 11 בבוקר

היכל 3
3 אמיגוס
שישי: 10
מוצ"ש וג': 7.15, 9.30
א', ד', ה': 5, 7.15, 9.30
א', ב', ד', ה': 11 בבוקר

עפולה

מופתרון
האוצר מארץ האש
מוצ"ש, א', ג', ד', ה': 7.00
הזבוב
מוצ"ש וחול: 9.30

בת־ים

עצמאות
נער הזהב
מוצ"ש וג': 7.15, 9.30
א', ד', ה': 5, 7.15, 9.30

נתניה

שרון
פלאטון
מוצ"ש וחול: 7, 9.30
במבי
חול: 11, 5

סטודיו
חזרה לנעורים
מוצ"ש וג': 7, 9.15
חול: 5, 7, 9.15
תינוק מזור במשפחה
חול: 11

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר מוצ"ש, 11.4
הדוד וניה: 21.00
איינשטיין – בבימרתף: 19.30
מירל'ה אפרת –
בית החייל: 19.15, 22.00

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: בלפור — בלפור 90
חולון: אסותא — טרומפלדור 4
ירושלים: מני — יפו 102
נתניה: גבע — שער הגיא 14
פתח־תקוה: מרכז השרון — אהרון קציר 40
רמת־גן: פינצ'י — חיבת ציון 41
תל־אביב: כס — פרישמן 66
שומר — (ברנרדס) פינקס 27
חיפה: הנשיא — שד' הנשיא 33
רחובות: ברק — הרצל 155
רעננה—כפ"ס: ארוה — אוסטרובסקי 36, רעננה.

שבת
בת־ים: קופ"ח עירוני.
חולון: תקוה — כנר סטרומה.
ירושלים: קופ"ח מרפאת רוממה (שבת), רח' הפ"ג 28, גאולה — מלכי ישראל 14 (מוצ"ש).
נתניה: קופ"ח כללית — ברודצקי 31.
פתח־תקוה: רסל — רוטשילד 89.
רמת־גן: רמה — ז'בוטינסקי 65.
תל־אביב: כס — פרישמן 66.
זיוה — אצ"ל 52.
חיפה: מזור — המגינים 97.
רחובות: הכללית — כנף משה.
רעננה—כפ"ס: קופ"ח — בן־גוריון 45, כפ"ס ושכת. סופרפארם — אוסטרטינסקי כפ"ס. (מוצ"ש).

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – נוירו. ר"ר – כירורגיה ופנימית, ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – כירורגיה. ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ – ילדים, פנימית, ביקור חולים – א.א.ג. הדסה ה"צ – נשים, שערי צדק – כירורגיה, אורטופדיה, עיניים.
שבת
שערי צדק – ילדים, נשים, כירורגיה, אורטופדיה, עיניים, ביקור חולים – אא"ג, פנימית.

יד ביד – אוזן קשבת במצוקה לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה:
ירושלים – 02-243358
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04-229488 (11.00–20.00)
גליל מערבי – 04-922222
קו פתוח להורים במצוקה: 323782
"קו פתוח" – אוזן קשבת לילדים ובני נוער 03-222728 (24 שעות)

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה – טל' 101, רמת־גן, בני־ברק, גבעתיים – טל' 781111, רמלה – טל' 054-21022, עפולה – טל' 93333, קרית־גת – טל' 051-881333, באר־שבע – טל' 057-74767, אשדוד – 055-51333

בונן – אלוף בטניס־שולחן

יוסי בונן מהפועל רמת־גן זכה אמש בראשון־לציון באליפות ישראל בטניס־שולחן בשניצח בגמר את ורדו פולאק ממכבי נתניה — 3:2 (21.17, 21.17, 16:21, 18.21, 24.22, 21.16).

איריס כרמי ממכבי ת"א זכתה בפעם ה־10 באליפות הנשים בנצחה בגמר את ריקי ברינינסקי מהפועל עד — 3:0 (12:21, 14:21, 18:21).

באליפות הזוגות נרשמה הפתעה כשיוסי בונן וגיל ברכה נוצחו בגמר ע"י מיקי קירר (הפועל לוד) ומנחם [illegible] (אליצור נתניה) — 2:1 (21:19, 18:21, 21:19).

עתוני רומניה שיבחו הישראלים

מאת בני דוד, מיוחד ל"על המשמר"

עתוני רומניה שיבחו אתמול את נבחרת הכדורגל של ישראל שניצחה 3:2 בבוקרשט את נבחרת רומניה (3:2).

"לא חשבנו שישראל מסוגלת לגלות כדורגל כה יפה ומהיר" – כתב "ספורטול", ששיבח במיוחד את מבצעו של דניאל בראיילובסקי, שעה שהבקיע את השער הראשון. "30 אלף הצופים לא אהבו את זה אבל מחאו כף."

העיתון "תנסוץ ברומניה" [illegible] "לנברה". החטיא גם לישראל. אם־כי צוין כי התקדמות ישראל היא "לא עד כדי כך שתוכל לגלות עדיפות על נבחרת רומניה המגושמת".

נכים הוזמנו למוסקבה

מאת יוסף חכם

נבחרת הנכים של ישראל באתלטיקה ובשחיה הוזמנו אתמול להשתתף באליפויות אירופה לנכים שתתקיימנה במוסקבה, בין התאריכים 7־14 בספטמבר.

את ההזמנה שיגר לארץ היו"ר הסובייטי של התאחדות הנכים, ליף הישראלי אריה פינק. באליפות ישתתפו 25 מדינות.

הגליל הוליך 39:59 בהפסקה, נעלם במחצית השנייה ונוצח 95:86

מכבי ת"א פיגרה ב־22 ובכל זאת זכתה בגביע

● **כדורסל**

מאת מוטי חביב

הגביע נראה אתמול, קרוב מתמיד, עושה את הדרך ההיסטורית לגליל־העליון. הלוח החשמלי של היכל־הספורט ביד־אליהו הורה על 22 הפרש — 33:55. עד לשריקה למחצית לא השתנה דבר מהותי. הפרש הגליל היה 20 נקודות (39:59). ואז באה המחצית השנייה, הבלתי־נשכחת, שהקנתה את הגביע בפעם ה־23 למכבי ת"א — 86:95. אי־אפשר לבקש סיום ערנה מוצלח יותר.

המהפך המדהים זכור אולי מהגמר מול הפועל רמת־גן ב־1980, כשצעדה ביתרון 23 מול מכבי תל־אביב — ונוצחה. אמש כמעט שהדברים היו זהים.

במחצית הראשונה לא שמכבי ת"א היתה חלשה. היא פשוט לא היתה. ברד ליף שיחק בחופשיות מתחת לסל התל־אביבי, גבר בקלות על השמירה של דורון ג'מצ'י, ויחד עם שמואל זיסמן, במחצית מעולה וארז חזן, מוטטו את מכבי ת"א.

מפנה חד

לי ג'ונסון אמור היה לנטרל את קרטיס ברי וקווין מאגי את טרי וייט, אך להד"ם. שחומי־העור של הגליל הזדקרו מעל שחומי־העור של מכבי ת"א והפער האיכותי על המשטח בא לידי ביטוי בתוצאה. 19:24 בדקה ה־8; 24:36 בדקה ה־11; 30:44 בדקה ה־15; 33:50 ואחר־כך גם 33:55 ו־37:59.

הניתן למחוק פער שכזה? התשובה לא איחרה לבוא. את המחצית השנייה פתחו התל־אביבים עם שלושה גבוהים (לאסוף, מאגי

מיקי ברקוביץ עם הגביע; לידו יורם אוברקוביץ, יו"ר איגוד הכדורסל (צילם: אריה קנפר)

וג'ונסון), שיחד עם ליפין וג'מצ'י, מחקו במהירות את הפער, בלי ששחקני הגליל ידעו מה קורה עמם.

בעשר הדקות הראשונות של המחצית השנייה קלעו שחקני מכבי ת"א 35 נקודות, לעומת 11 של הגליל. מכבי ת"א כבר הוליכה — 70:74, והכל כמו נחתם. הכל ברור. הגביע נשאר בתל־אביב, מאות מאוהדי הגליל שבו מתוסכלים בלי הגביע.

החמישייה של מכבי ת"א במחצית השנייה שיחקה 19 דקות רצופות עד אשר ביצע לאסוף את העבירה החמישית שלו, והוחלף בגרג קורנליוס.

מיקי ברקוביץ נזהר, איפוא, על ספסל המחליפים לאורך כל המחצית השנייה, ואת הגמר סיים בטעם מר.

אמרנו לאסוף. ספק רב היה לגבי שיתופו במשחק בגלל מיחושים בגב. במחצית השנייה הפגין את אחד ממשחקיו הטובים ביותר במכבי ת"א. 14 הנקודות שקלע בנוסף למשחק הגנה מעולה, הן עדות לכך.

מאגי היה האיש מספר 1 במשטח במחצית השנייה. אחרי 6 נקודות בלבד במחצית הראשונה הוסיף 23, והיה לגיבור הגמר.

נפילה רצינית

כמה מלים על הגליל־העליון. גרמה שהחגיגות החלו שם מוקדם מדי. הכדורסלנים ראויים למלוא המחמאות על משחקם במחצית הראשונה, ומלוא מילות הגנאי על המחצית השנייה. ממחצית זו לא ייצא נקי גם המאמן אריה מליניאק, ששכח משום־מה את שמואל זיסמן דקות רבות על ספסל המחליפים.

תסריט הסיום לא היה מתוח. מכבי ת"א כבר הובילה — 81:95 וקרטיס ברי הצליח להקטין בסיום — 86:95.

מחמאות לצמד השופטים, נפתלי עובדיה ורמי פישר, שניהלו את המשחק, לעיני 6000 צופים, ללא בעיות.

● קלעו למכבי תל־אביב: מאגי 29; ג'מצ'י 18 (שלושה סלי 3); ג'ונסון 16; לאסוף 14; ברקוביץ 8; ליפין 8 וקורנליוס 2.

● קלעו להגליל־העליון: ליף 31 (שני סלי 3); ברי 15; זיסמן 13; חזן 13; וייט 7 והנפלד 7.

עונש כבד לימק"א נצרת

ועדת המשמעת של איגוד הכדורסל הטילה אמש עונש כבד על קבוצת מכבי ימק"א נצרת, לאחר שהורשעה [illegible] במשחקה עם הפועל קרית־שמונה.

[illegible]

ועדת המשמעת פסקה נצחון טכני לקרית־שמונה, הורידה שתי נקודות ממאזן נצרת, [illegible] וקנסה את הקבוצה ב־2,500 שקל.

שחייני הנוער – מחר בסלוניקי

ישראל תשתתף מחר וביום ראשון בתחרות רב־אומות בשחייה לנוער, גילאי 16, שתתקיים בסלוניקי שביוון. אליפות זו מתקיימת בפעם השלישית ברציפות, וישתתפו בה שחייני בלגיה, פינלנד, פורטוגל, שוייץ, דנמרק, ישראל ויוון.

בשבת ייערכו המישחים: 100 חופשי, 200 גב, 100 חזה, 200 פרפר, 400 חופשי ומשחה שליחים 100x4 מעורב.

● שייט: מבחנים לדגמים 420 ולייזר ייערכו מחר בשדות־ים.

אליצור ת"א ניצחה בסיום דרמטי – 72:75

גבעת־חיים החמיצה סנסציה בגביע הנשים

מאת יוסף חכם

קבוצת הנשים של אליצור ת"א זכתה אמש בפעם השמינית, הרביעית ברציפות, בגביע־המדינה לנשים בכדורסל כשגברה בגמר המסובך והדרמטי על הפועל גבעת־חיים — 72:75, לאחר 41:46 לגבעת־חיים במחצית.

במחצית הראשונה גילו שחקניות הפועל גבעת־חיים עדיפות והוליכו — 17:24, בדקה ה־11, אולם בהמשך השוותה אורלי גרוסמן ל־26:26 (בדקה ה־13). שחקניות גבעת־חיים בראשותה של אלומה גורן, בת ה־17, שקלעה במחצית הראשונה 26 נקודות, הניכו וקבעו במחצית — 41:46.

שחקניות אליצור סבלו במחצית השנייה מיציאתן בחמש עבירות של רונית יניצקי, איריס בלומנפלד ואורלי גרוסמן. גבעת־חיים הוליכה — 61:64, ו־64:68, אך יציאתן של אלומה גורן ורונית דימנט איפשרה לחנה רבינוביץ לסחוף את קבוצתה לנצחון בשתי דקות הסיום — 72:75.

יו"ר הכנסת, שלמה הלל, העניק את הגביע לקפטן אליצור ת"א, ענת דריגור, שהגיבה: "זה היה משחק קשה מאוד, ולא האמנתי שנוכל לנצח לאחר יציאת שלוש השחקניות שלנו בחמש עבירות."

● קלעו לאליצור ת"א: ענת דרייגור 30; אורלי גרוסמן 20; חנה רבינוביץ 7; איריס בלומנפלד 7; מיכל גושן 6 ורונית יניצקי 5.

● קלעו לגבעת־חיים: אלומה גורן 37; רונית דימנט 13; זיוה רון 9; יעל רוטשילד 6; גלית מזור 4 ומירית הר־אבן 3.

שפטו הלל הילמן ומשה רדמוסקי, לעיני 1500 צופים.

גמר אליפות התיישבות לותיקים

משחק־הגמר באליפות ההתיישבות העובדת לותיקים בכדורסל ייערך מחר באולם הספורט בגן־השלושה, האירוע מאורגן ע"י [illegible] ובית־שאן, קיבוץ ניר־דוד ובית התנועה הקיבוצית.

כ־10 יתמודדו קבוצות ניר־דוד וכ־11 מעודדיים נגד [illegible]. ב־12.30 יהיה המשחק על מקומות 3־4, וב־1.30 — הגמר. משך המשחקים 16x2 דקות. האליפות היא לשחקנים מגיל 40 ומעלה.

● גודו: אליפות ההתיישבות [illegible] לגילאי 14 תתקיים מחר [illegible] ילדים יטלו חלק באליפות [illegible] ע"י מדור [illegible] הקיבוצית.

ארבע שחייניות בכירות מאוסטרליה למשחקי הפועל

ארבע מהשחייניות הבכירות של אוסטרליה שמו להן למטרה לשפר את שיאיהן במשחקי הפועל ה־13.

השחייניות הן: ג'ניפר מסג'ד (50 חופשי — 26.74 שנ'; 100 חופשי — 58.13 שנ'), ג'ודי מקניבן (100 גב — 1:05.86 דק'), מישל גלאן (100 חופשי [illegible] — 2:06.54 דק') [illegible] — 1:05.20.

משקולאים מקמרון

שיבה משקולאים מקמרון ישתתפו במשחקי הפועל ה־13 — לכך נמסר אתמול.

● התעמלות: מיני־ג'ימנסטראדה לזכרו של אריק וישניה, בהשתתפות להקות התעמלות ומחול של הפועל, תהיה מחר ב־10 בבוקר במרכז הימי בשדות־ים.

מיקי ברקוביץ: אגיד הכל במסיבת עתונאים היום

מאת מוטי חביב

התגובה המעניינת ביותר שהיתה אתמול בתום גמר גביע־המדינה היתה "האין תגובה" של מיקי ברקוביץ. העתונאים שעטו על קפטן מכבי ת"א כדי לשמוע את דעתו קיבלו את התשובה: "אני מזמין אתכם למחר (הכוונה להיום), בשעה 1 בצהריים, למסיבת עתונאים בה אמסור הודעה".

קשה היה לדלות ממיקי חיוך. פה ושם, למען הצלמים, עשה משהו מאולץ. לא הצטרף לחגיגות חבריו.

מדוע לא שיחקת במחצית השנייה?

מיקי: "אני כבר רגיל לזה".

צבי שרף מיהר לעיין בסטאטיסטיקת המשחק: "במשך השבוע דיברתי עם יאיר שרון, ואמרתי לו שהגליל תוביל ב־10 נקודות, ואז מכבי תתעורר. על 20 הפרש לא חשבתי. בהפסקת המשחק דיברנו רק על הגנה. לא הזכרתי את המילה התקפה. במחצית הראשונה היתה הבעייה שלנו בהגנה. ההובלה של הגליל־העליון היתה מוקדמת מדי. אני מכיר זאת משני עברי המיתרס. כשאימנתי את הפועל רמת־גן הובלנו בגמר בהפרש דומה ונוצחנו".

שרף החמיא להווארד לאסוף, שאמר: "התכוונו לחזור למשחק לאט־לאט. אבל זה בא במכה. היה שגעון. למחוק 22 הפרש זה משהו".

בתשובה לשאלה מדוע ישב מיקי ברקוביץ על הספסל אמר עוזר המאמן יאיר שרון: "החלטנו לשחק עם שלושה גבוהים. העדפנו את דורון על מיקי. וכשזה הלך לא החלפנו. אני בטוח שמיקי שמח בנצחון, כמו כולם".

אחרי חלקה הרומני – שוב משחקי ליגה

בית"ר ירושלים: הפעם לא תהיה מעידה נגד באר־שבע

בני־יהודה תנסה לנצל רפיון בהפועל ת"א ★ צמדי משחקים בבלומפילד ובפתח־תקוה ★ מאבקים מסקרנים בווינטר ובקרית־אליעזר ★ קרב תחתית ביבנה

● **לאומית**

כדורגלני הנבחרת, שחזרו מרוצים מרומניה (3:2), ישובו מחר למציאות הליגה הלאומית. שתי המאבקות בפיסגה ייפגשו במחזור ה־24 עם יריבים מהתחתית. בית"ר ירושלים תארח בבלומפילד את הפועל באר־שבע (12), ובני־יהודה ת"א תשחק בשכונת־התקוה עם הפועל ת"א (11).

שני משחקים מרתקים ייערכו בפ"ת: מכבי פ"ת תתמודד עם מכבי ת"א, והפועל פ"ת תיפגש עם מכבי נתניה. משחק מסקרן בקרית־אליעזר, בין מכבי חיפה והפועל כפר־סבא. בית"ר ת"א תנסה לנצל את ביתיותה במשחקה עם הפועל לוד.

מאבק תחתית ביבנה, בין מכבי יבנה (14) ובית"ר נתניה (16). קבוצת התחתית של מכבי יפו (15), שסיכוייה להישאר בלאומית התמעטו, תשחק בבלומפילד נגד שמשון ת"א.

● קבוצת הפועל באר־שבע היא היחידה שהנחילה העונה הפסד לבית"ר ירושלים (1:0). מחר יתמודדו שתי הקבוצות באיצטדיון בלומפילד (3.30). בית"ר ירושלים תשתדל לגמול ליריבתה השקועה בתחתית. אם באר־שבע תצליח לנצח שוב, או אפילו לחלץ נקודה, תהיה זו הפתעה גדולה. ישפוט: פרוסט.

● במשחק מוקדם בבלומפילד (1.30) ייפגשו קבוצות שמשון ת"א מהצמרת ומכבי יפו מהתחתית. היפואים שהובסו בסיבוב הראשון על־ידי יריביהם (5:0), יתקשו לעמוד מול יריב נמרץ ויציב. ישפוט: משה אשכנזי.

● קבוצת בני־יהודה ת"א בלתי־מנוצחת העונה, תתמודד ב־3.30 במגרשה, בשכונת־התקוה, עם הפועל ת"א המדורדרת, ששכחה כבר מתי שניצחה. המארחים ישתדלו לנצל את מגרשם, וכן את הרפיון במשחק יריביהם. אם־כי הפועל ת"א גילתה בעבר יכולת טובה דווקא בשכונת־התקוה. אם הפועל ת"א תצא עם נקודה מ"השכונה" תוכל להיות מרוצה. בסיבוב הראשון — 1:1. ישפוט: שריר.

● כדורגלני מכבי חיפה, שגם הם מתקשים לשוב לתלם, ישחקו מחר ב־3.30 בקרית־אליעזר עם הקבוצה הבלתי־יציבה של הפועל כפר־סבא. בסיבוב הראשון ניצחו הכפר־סבאים 1:2. אם לא יתעלו הפעם יצליחו החיפנים להשתחרר מהלחץ שלהם ויזכו בנצחון. ישפוט: לויה.

● משחק־צמרת יהיה ב־1.30 בפתח־תקוה, בין קבוצות מכבי ת"א (4) ומכבי פ"ת (6). בסיבוב הראשון הפתיעו הפתח־תקואים בנצחון־חוץ על התל־אביבים 0:1. הפעם יופיעו הפתח־תקואים לאחר סידרת הצלחות בליגה (שלושה נצחונות ותיקו), וינסו לאיים על יריביהם ולחלוף על פניהם בטבלה. ישפוט: בני כהן.

● במשחק השני בפתח־תקוה (3.30) יתמודדו קבוצות הפועל פ"ת ומכבי נתניה. בסיבוב הראשון הודהמה הפועל פ"ת בנצחון 0:4 בנתניה. מאז חל שינוי־כוחות בין שתי הקבוצות. הפועל פ"ת מתקשה לנצח בעוד שמכבי נתניה שועטת קדימה. מאז המחזור ה־14 לא נוצחו הנתנייתים וזינקו עד למקום ה־3 בטבלה. מאבק שקול וללא פשרות. ישפוט: סוהיל.

● קבוצת בית"ר ת"א, המבקשת להתרחק מהתחתית, תשתדל לנצל את מגרשה, איצטדיון ווינטר ברמת־גן (3.30), כדי לנצח את הפועל לוד. תהיה זו משימה קשה. לוד מגלה העונה יכולת טובה ושחקניה מתעלים בלחימתם. מאבק שקול בו לא תפתיע כל תוצאה. בסיבוב הראשון — 1:1. ישפוט: עובדיה בר יצחק.

● המשחק השמיני במחזור ה־24 יאפשר למכבי יבנה, השקועה מתחת לקו־האדום, לזכות בנצחון כשתארח (3.30) את האחרונה בטבלה, בית"ר נתניה. בסיבוב הראשון הפתיעה בית"ר נתניה בנצחון — 0:1. ישפוט: דיאמנט.

הטבלה הלאומית (אחרי 23 מחזורים)

1.	בית"ר י־ם	23־48	50
2.	בני־יהודה ת"א	16־30	43
3.	מכבי נתניה	23־26	37
4.	מכבי ת"א	17־33	36
5.	שמשון ת"א	12־25	35
6.	מכבי פ"ת	15־22	35
7.	הפ. כפר־סבא	22־28	35
8.	הפועל לוד	13־23	33
9.	הפועל פ"ת	19־24	30
-	מכבי חיפה	19־24	30
11.	הפועל ת"א	17־17	27
12.	הפ. באר־שבע	14־11	26
13.	בית"ר ת"א	31־23	24
14.	מכבי יבנה	29־15	18
15.	מכבי יפו	36־14	14
16.	בית"ר נתניה	69־12	7

משחקי השבת
● מכבי נתניה — בית"ר נתניה
● בית"ר ת"א — הפועל לוד
● שמשון ת"א — מכבי יפו
● בית"ר י־ם — הפ. ב"ש
● מכבי חיפה — הפ. כפר־סבא
● בני־יהודה — הפועל ת"א
● מכבי פ"ת — מכבי ת"א
● הפועל פ"ת — מכבי נתניה

● רכיבה: תחרות קפיצות תתקיים מחר ב־10 במושב ציפורי ליד נצרת.

הפועל חיפה, ירושלים וחולון בחוץ נגד יריבים עיקשים

● **ארצית**

שלוש הראשונות בליגה הארצית בכדורגל יקיימו מחר משחקי־חוץ קשים במחזור ה־24. כל המשחקים מחר ב־3.30.

● המובילה, הפועל חיפה, תשחק ביהוד, נגד הפועל יהוד. יהוד, שהיתה בצמרת ונסוגה עד למקום ה־7, תעשה מאמץ עליון להפתיע את החיפנים שניצחו בסיבוב הראשון — 0:2.

● השנייה, הפועל ירושלים, המפגרת בשתי נקודות אחרי החיפנים, תרדים לדימונה, למיפגש עם הפועל דימונה, סוגרת הטבלה. הירושלמים, שניצחו בסיבוב הראשון 1:3, ישתדלו לא למעוד.

● גם לשלישית, הפועל חולון, צפוי משחק חוץ קשה נגד בית"ר נהריה, השקועה עמוק בתחתית. בסיבוב הראשון ניצחו החולונים — 1:2.

● קבוצת הפועל חדרה, המתקשה לשמור על יציבות, תשוב למגרשה כדי לארח — וכמובן לנצח — את מכבי שעריים. יתרון ביתי לחדרים. בסיבוב הראשון — 0:0.

● משחק מרתק בין שתי קבוצות צמודות בטבלה (10־11) ייערך בגבעתיים כשהפועל רמת־גן תנסה לגבור על הפועל טבריה, ולדחוק אותה לעבר האזור המסוכן. בסיבוב הראשון הפתיעה הפועל רמת־גן בנצחון בעיר־הכנרת — 0:1.

● מאבק של מרכז הטבלה יהיה בבית־שאן, בין קבוצות הפועל בית־שאן והפועל עכו. האורחים מעכו שניצחו בסיבוב הראשון 0:2 יתקשו לעשות זאת שוב במגרש סוחט הנקודות של יריביהם.

● קבוצת הפועל מרמורק, הזקוקה לנקודות כאויר לנשימה, תנסה להפתיע ברחובות את קבוצת־הצמרת של מכבי רמת־עמידר. משימה קשה. בסיבוב הראשון — 0:1 לעמידר.

● קרב תחתית יהיה ברמלה, בין קבוצות בית"ר רמלה והכח רמת־גן. שתי הקבוצות בצרות. גם נצחון עדיין לא יושיע את המוכה. בסיבוב הראשון — 2:2.

טרסר נוצחה

אלופת אירופה בכדורסל, טרסר מילאנו, תקיים משחק שלישי ומכריע ברבע־גמר הפליי־אוף באיטליה, לאחר שנוצחה שלשום ע"י סקבוליני בפזארו — 101:92.

שלוש קבוצות הבטיחו עלייתן לחצי־גמר: קאזרטה — פייטור בולוניה 101:97 וארזה — ליברטי פירנצה 101:82; קאנטו — ליבורנו 92:97.

● הטניסאי הישראלי רביב וידנפלר העפיל אתמול לשלב רבע־הגמר באליפות הנוער הבינלאומית בטניס, לאחר שגבר על אסף שפר — 6:2. וידנפלר יתמודד היום עם אוהד וינברג, שניצח את רייב פרניג מנורבגיה — 6:0, 6:1.

פראג – אביב 87'
האביב בא מבריה"מ

מיכאיל גורבצ'וב הגיע לביקור מעורר תקוות בצ'כוסלובקיה

פראג. — מנהיג בריה"מ מיכאיל גורבצ'וב בא אתמול לפראג ל"ביקור ידידות רשמי" בצ'כוסלובקיה, הנשלטת זה שנים רבות ע"י אחת ההנהגות השמרניות ביותר במזרח־אירופה.

הוא אמור לשהות ארבעה ימים בצ'כוסלובקיה, ויבקר, בין היתר, בברטיסלבה, בירת הרפובליקה הסלובאקית.

הביקור אמור היה להפתח ביום ראשון שעבר, אך נדחה בשל הצטננות קלה של מנהיג הקרמלין.

גורבצ'וב נסע מיד לטירת הראדקאני, מעונו הרשמי של הנשיא גוסטאב הוסאק, שם הגיש לו ראש העיר את מפתחות עיר הבירה.

משקיפים סבורים, כי גורבצ'וב מתכוון לפעול למען תמורות בצ'כוסלובקיה, לאחר שפתח במסע רפורמות בארצו.

בחודש שעבר אימץ הוסאק את עקרונות הרפורמות של הקרמלין, לאחר תקופה שבה שוהרי הקו הנוקשה, כגון ואסיל בילאק, חבר נשיאות המפלגה, חלקו בגלוי על מנהיגים פחות שמרניים, כגון ראש הממשלה שטרוגאל.

דיפלומטים מערביים אמרו, כי גורבצ'וב לא יפעיל לחץ כבד מדי על מנהיגי פראג, בחלקו מחשש שמא יעורער מאזן הכוח בין השמרנים והמתונים, אשר סייעו בהבטחת יציבות פוליטית בצ'כוסלובקיה משך שנים רבות.

השבוע נפוצו ידיעות בפראג, כי גורבצ'וב עשוי להודיע על הוצאת חלק מהכוחות הסובייטיים המוצבים בצ'כוסלובקיה מאז פלישת 1968.

מובארק מפציר באש"ף לא לבטל הסכם עמאן

גדה. — נשיא מצרים חוסני מובארק קורא לאש"ף לא לבטל את ההסכם עמאן הירדני־פלשתיני, במהלך מושב המועצה הלאומית הפלשתינית שתתכנס ב־20 באפריל באלג'יר — ולקבל "תוך הסתייגויות" את החלטת מועצת הבטחון 242.

מובארק הבהיר, בראיון שפורסם בעתון הסעודי "אל שארק אל אוסאט", כי "אין זה נבון כלל לבטל את הסכם רבת־עמון, שכן הם (הפלשתינים) ימוטטו את הכל ויעמידו את המלך חוסיין במצב קשה מאוד, כאשר יחפש מישהו כדי לייצג את אש"ף (בוועידה הבינלאומית)".

נשיא מצרים אמר, כי ביטול הסכם רבת־עמון ע"י אש"ף יהיה "טעות חמורה", והדבר יגרום לכך שהעולם כולו יאבד את אמונו בארגון זה.

הסכם רבת־עמון שנחתם בפברואר 1985 בין ירדן ואש"ף, מדבר על מהלכים משותפים להגשמת שלום במזה"ת, הקמת משלחת משותפת לקראת ועידת שלום אפשרית, וכן כינון קונפדרציה ירדנית־פלשתינית.

נראה, כי הודעתו של מובארק באה על רקע פגישת הפיוס בין ה"פתח" לארגונים הרדיקאליים באש"ף, הדורשים — כתנאי לפיוס — את ביטולו של הסכם עמאן.

פלשתינאית פצועה נושקת לידה של המנוחת, פאולין קאטינג, כדי לבטא את רגשי תודתה על הטיפול שקיבלה בביה"ח הנצור "חיפה" במחנה הפליטים בורג' אל בראג'נה שבביירות – אתמול לפני פינוי הנשים מהמחנה. (צילום: א.פ.)

חגיגה תחת היציעים

אוהדי איאקס ההולנדים חגגו שלשום בלילה את נצחון קבוצתם בלה־רומארדאת, ספרד. (צילום: א.פ.)

קרבות עקובים מדם בקרבת העיר בצרה

טהראן: הרגנו ופצענו 500 עיראקים
בגדאד: הרגנו ופצענו 7000 איראנים

בחריין. — איראן הודיעה אמש, כי פתחה במיתקפה שנייה נגד עיראק תוך שלושה ימים. שני הצדדים דיווחו על קרבות עקובים־מדם בחזית הדרומית בקירבת עיר הנמל העיראקית בצרה.

בהודעה שפורסמה ע"י סוכנות הידיעות האיראנית נאמר, כי המיתקפה החדשה נערכת במרחק של 180 ק"מ צפונית מזרחית מבגדאד. עוד נאמר בהודעה, כי במהלך ההתקפה הוחזרו לשליטה איראנית 18 קמ"ר מרובעים וכי במהלך ההתקפה נהרגו ונפצעו למעלה מ־500 חיילים עיראקים.

בהודעה שפורסמה ע"י בגדאד נאמר, כי הכוחות העיראקיים הרגו או פצעו 7 אלפים איראנים, במהלך הדיפת התקפה שנערכה אמש מזרחית לבצרה. "הכוחות שלנו עדיין עסוקים בהדיפת התקפת האויב והם גורמים לו אבידות כבדות, כשהם נהנים משליטה מלאה במצב", אמר מפקד עיראקי בחזית.

איראן פתחה במיתקפה שזכתה לכינוי "קארבלה — 8" בצד המזרחי של נתיב המים שאט אל ערב ביום ג'. סוכנות הידיעות האיראנית מסרה, כי כוחות צבא איראן הדפו התקפת־נגד כבדה וגרמו לעיראקים למעלה מ־700 אבידות.

עוד מסרה הסוכנות, כי האיראנים השתלטו על קו הגנה נוסף באיזור במרחק כ־10 ק"מ מבצרה, העיר השנייה בגודלה בעיראק, שבה חיו לפני המלחמה כמיליון תושבים. (רויטר עתים וע"ב)

מכשירי האזנה לא נגלו בחווה

מאת דליה רפאל, כתבתנו בארה"ב

וושינגטון. — עוד רז וושינגטוני מתכוון לתבוע את הבנין הסובייטי, המקימה את שגרירות ארה"ב במוסקבה, על הפרת חוזה.

מכשירי ההאזנה שנשתלו בקירות הבנין לא נגלו מוזה, טוען ביל לין. אם יימצא הוא המתאים להיות המתלונן — הוא עשוי להיות פקיד ממשלתי שהיה מעורב בחתימה על העיסקה — הוא יכול לזכות במליונים רבים של דולרים כשליש מערך העיסקה, המוערכת בכ־75 מיליון דולר.

זכו בפיס

בהגרלת רב־פרס מצטבר של מפעל הפיס מס. 15/87 שהתקיימה ביום 9.04.87 זכו הכרטיסים הבאים:

בסך—. 180,000 ש"ח זכה המספר 798121 הפרס המצטבר בסך 200,000 ש"חים עובר לשבוע הבא. מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 480,000 ש"חים (כולל צבירה).

בסך—. 12,000 ש"ח זכה המספר: 780541.

בסך—. 6,000 ש"ח זכו המספרים: 068970, 689729.

בסך—. 300 ש"ח זכו המספרים: 020694, 023371, 040051, 063620, 106867, 112776, 126612, 151683, 173883, 245912, 270423, 303227, 379771, 385436, 411316, 538617, 546465, 563637, 563757, 588949, 610262, 666517, 678058, 718936, 749648, 790141, 798272, 819685, 848678, 859236, 885532, 898755.

בסך—. 150 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 1691, 5423.

בסך—. 25 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 085, 101.

בסך—. 16 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 165, 474, 515.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 6 זכו בסך של 2.50 ש"ח.

בסך—. 5 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 004, 074, 083, 102, 167, 175, 181, 183, 187, 217, 218, 306, 338, 419, 427, 470, 626, 633, 642, 646, 653, 667, 762, 885, 890, 908.

בסך—. 2.50 ש"ח זכו המספרים הדו־ספרתיים: 01, 04, 06, 07, 09, 15, 17, 20, 25, 28, 31, 34, 52, 56, 62, 63, 64, 65, 67, 70, 74, 79, 84, 90, 93.

רק הרשימה הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

שערי מטבע־חוץ בבנק הפועלים – 9.4.87

מטבע	יחידה	בנקנוטים – קניה	בנקנוטים – מכירה	העברות והמחאות – קניה	העברות והמחאות – מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1	—	—	1.6683	1.6892	1.6786
דולר אמריקני	1	1.56	1.63	1.5955	1.6155	1.6054
מרק גרמני	1	0.86	0.90	0.8733	0.8842	0.8779
לירה סטרלינג	1	2.54	2.66	2.5808	2.6130	2.5995
פרנק צרפתי	1	0.25	0.27	0.2619	0.2651	0.2639
ין יפני	100	1.08	1.13	1.0970	1.1107	1.1034
גילדן הולנדי	1	0.76	0.80	0.7727	0.7823	0.7784
פרנק שוויצרי	1	1.03	1.08	1.0507	1.0638	1.0574
כתר שבדי	1	0.25	0.26	0.2506	0.2538	0.2522
כתר נורווגי	1	0.23	0.24	0.2333	0.2362	0.2347
כתר דני	1	0.23	0.24	0.2316	0.2345	0.2328
מרק פיני	1	0.35	0.37	0.3580	0.3625	0.3602
דולר קנדי	1	1.20	1.26	1.2223	1.2375	1.2302
דולר אוסטרלי	1	1.10	1.18	1.1374	1.1516	1.1444
ראנד דר' אפריקני	1	0.53	0.79	0.7832	0.7929	0.7882
פרנק בלגי	10	0.41	0.44	0.4220	0.4273	0.4241
שילינג אוסטרי	10	1.22	1.28	1.2424	1.2579	1.2051
לירה איטלקית	1,000	1.20	1.28	1.2255	1.2407	1.2321

צוותא לתרבות מתקדמת
אבן גבירול 30 ת"א, טל': 250156/7
הקופה פתוחה: 11.00–13.00, 19.00–20.30

מאמי
פנטזיית רוק
עם: מזי כהן, אביה מוסקונה ואהוד בנאי
"לא לחמיץ, ראיתי פעמיים אבוא גם בשלישית"
(עמוס אורן "יד. אחרונות")
"זו אופרת רוק מעולה"
(יואב קוטנר "קול ת"א")
הערב יום ו' 10.4 ב־22.00

תיאטרון
"אדי ופוס" מחזמר לשניים – מוצ"ש 11.4 ב־21.00
"רכוש נטוש" – א' 12.4, ג' 14.4 ב־20.30
"המטע של אמא סאבורי" – ד' 15.4 16.30 ב־20.30, ה' 16.4 ב־20.30

אירועים מיוחדים
"היהודי החדש" - יום עיון על משנתו של פרופ' אליעזר שביד בהשתתפות פרופ' משה אידל, ד"ר בנימין איש־שלום, חיים גורי, פרופ' יוסף דן, ד"ר יהודה גלן, יהודית עמיר, הרב יוחנן פריד, ח"כ יאיר צבן, מוקי צור, ד"ר אבי רביצקי, ד"ר מייק רוזאק, פרופ' אליעזר שביד, אלעזר שטרום, ד"ר אברהם (פצי) שפירא. יום ה' 16.4 מ־9.00–18.00

מוסיקה
שחרית 11:11 – התזמורת הקאמרית הקיבוצית בניצוחו של שלום רונלי־ריקליס. סולן מיכאל מלצר (חליל). מיצירות: קורלי, מוצרט, בראון ובארטוק שבת 11.4 ב־11.00

בידור
"ג'אז בצוותא" – רביעיית הסקספונים של אלברט פיאמנטה יחד עם גן לב, נח רוזנצוויג ואילן ברקוביץ שבת 11.4 ב־17.00
רוני ויזידיה – "השירה עוברת" – שבת 11.4, ה' 16.4 ב־22.00

★ בצוותא מוצגת תערוכתה של שרון שקד
"מאמי" – התקליט להשיג בחנויות וב"צוותא"

הקרן למען בטחון ישראל
פינה חמה ללב"י
השבוע
☆ התרומה הגבוהה
מרכז תנובה, מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ, תל־אביב
5,000 ש"ח
☆ התרומה המרגשת
גב' חנה דומשביצקי תרמה במלאת שש שנים לפטירתו של בנה, תת־אלוף חיים דומי ז"ל
125 ש"ח
☆ התרומה הצעירה
ילדי בית הספר הממלכתי סקיעין (א'), סקיעין
57.5 ש"ח
היום יותר מתמיד – תן לבך ללב"י
קרן לב"י: רח' ד' (ארניא) 17, הקריה, תל־אביב, 64734

הרואין ב־750 אלף דולר נתפס במחוכה של תיירת מבלגיה

מעצרה של התיירת — סבתא לשני נכדים — הביא לחשיפת רשת בלדריות סמים מחו"ל ולמעצר ראשה ו־10 חשודים נוספים

מאת ניצה ריכמן, כתבת "על המשמר"

רשת בלדריות סמים מחו"ל נחשפה אתמול עם מעצרה בנמל התעופה בן גוריון של תיירת בלגית בת 42 שהבריחה לישראל 1.83 ק"ג הרואין בשווי 750 אלף דולר.

בעקבות מעצרה נתפסו ראש הרשת ו־10 חשודים נוספים שיובאו היום להארכת מעצרם.

התיירת, סלמית במוצאה, גרושה ואמא ל־2 נכדים, נעצרה אתמול עם נחיתת מטוס של חברת סבנה שהגיע מבריסל. בחיפוש על גופה נתגלו 20 אלף מנות הרואין במחוך תחת שמלתה. המשטרה מגדירה את הבלדרית כמקצוענית וכנראה שאין זו הפעם הראשונה שהיא ייבאה סמים קשים לישראל.

בחקירה ראשונית התברר כי המיצה את הסמים בין עבריינים מאיזור השרון ותל־אביב שעוסקים ביבוא של סמים קשים מחו"ל באמצעות רשת בלדריות.

במסיבת עיתונאים שנערכה אמש במטה מרחב השרון מסר מפקד המרחב, ניצב משנה משה פרידמן, כי מדובר ברשת מתוחכמת של עבריינים שנתפסה לאחר פעילות מודיעינית ענפה שבה נטלו חלק בלשי מרחב השרון, יחידת האינטרפול במטה הארצי ויחידת הסמים הארצית, שקיבלו סיוע נרחב ממשטרות הולנד ובלגיה.

עם מעצרה של הבלדרית נעצר גם ראש הרשת, תושב הרצליה בן 30, כאשר המתין לבלדרית ליד מלון בתל־אביב. בעקבות מעצרו נעצרו עוד 10 חשודים וצפויים מעצרים נוספים.

סגן ניצב יורם רודמן, ראש ענף מודיעין במשטרת מחוז המרכז, ציין במסיבת העיתונאים, כי לכנופיה שנתפסה קשרים ענפים בארץ ובחו"ל ולפי מידע משטרתי נהגו חברי הכנופיה לייבא לארץ הירואין מספר פעמים בחודשים האחרונים במשקלים שבין 250 גרם ל־1 קילוגרם. עוד ציין, כי בכל המקרים נהגו חברי הכנופיה להשתמש בשירותן של בלדריות תושבות חוץ.

מפקד מרחב השרון, ניצב משנה פרידמן, הדגיש, כי מיבצע מיוחד זה של מרחב השרון התאפשר במסגרת פעילות מיוחדת המוגדרת במרחב כבעלת עדיפות עליונה במסגרת המלחמה בסמים עליה הכריז מפכ"ל המשטרה.

[illegible]

שנה מאסר לתלמיד ישיבה שחיבל ברכוש של ערבים

העבירות החמורות ביותר שביצע לאחר רצח אמרי נמחקו בעקבות עיסקת טיעון

אריה וולמוביץ (27), תלמיד ישיבת "שובו בנים" בירושלים נידון אתמול בבית־המשפט המחוזי בירושלים לשנת מאסר בפועל, לאחר שהורשע בעקבות עיסקת טיעון בהצתה ובגרימת נזק לרכוש של ערבים לאחר רצח חברו לישיבה אליהו אמרי.

וולמוביץ הורשע בניפוץ שמשות מכונית של ערבי, ניפוץ חלון ביתו של ערבי במזרח ירושלים והשלכת בקבוק תבערה על מצבור אשפה. מכתב־האישום נמחקו ארבע העבירות החמורות יותר, ביניהן הצתת מכונית וטרקטור של ערבי.

הנאשם הביע חרטה על מעשיו ואמר, כי בעת ביצוע המעשים ראה לנגד עיניו את גופתו של חברו לישיבה אליהו אמרי ז"ל.

בגזר־הדין קבע השופט ראסים נאשף, כי גם אם אפשר להבין לרגשותיו, לא ייתכן לאפשר לרגשות לשלוט ו"בכך תיווצר אנדרלמוסיה שתקלקל ותשחית את מערכת היחסים השבירה ממילא בין יהודים לערבים".

במסגרת עיסקת הטיעון ביקשה התביעה להטיל על הנאשם תשעה חודשי מאסר. השופט לא קיבל זאת ודן אותו לשנת מאסר בפועל. (עתים)

מאסר ממושך ל־2 מחבלים לבנוניים מאירגון חיזבאללה

מאת זהבה מוזס,

בית־המשפט הצבאי בלוד גזר אתמול 25 ו־10 שנות מאסר על שני מחבלים לבנוניים מאירגון חיזבאללה שהורשעו בחברות באירגון עויין ובהשתתפות בירי קטיושות מלבנון לכיוון קריית־שמונה.

בית־המשפט קבע כי האירגון השיעי הקיצוני חיזבאללה, הפועל בדרום־לבנון, הינו אירגון טרור על־פי החוק הישראלי.

המחבל עאדל חסן תורמוס בן 20 נידון ל־25 שנות מאסר על חברותו באירגון מאז 1983 ועל כך שהשתתף בספטמבר 1985 בירי קטיושות מלבנון לכיוון קריית־שמונה.

חברו, מחמד עבד אל־יאסין בן 24, הורשע בסיוע לתורמוס במשימותיו ונידון ל־10 שנות מאסר. נשיא בית־המשפט, אלוף־משנה אהרון אלפרן, זיכה את תורמוס מאשמה אחרת, לפיה השתתף בהתקפה על צה"ל בפברואר 1986, בה נחטפו שני חיילים.

הסניגורים, עורכת־הדין לאה צמל, כפרה בכל האשמות וטענה, כי החיזבאללה פועל במלחמות המתנהלות בתוך לבנון ואיננו אירגון טרור. היא הודיעה כי בכוונתה להגיש ערעור על ההרשעה וגזר־הדין.

בנק ישראל הזרים היצעים לשוק אג"ח

מאת אלחנן הורוביץ

אתמול ירד ערך השוק של המניות החופשיות ב־0.47% ושל מניות ההסדר — ב־0.05%. עודפי ההיצע במניות הפועל התמכמו ב־4.9 מיליון ש"ח ותשואותיהן השנתיות נעו בין 16.60% (הפועלים למוכ"ז) ל־17.10% (הפועלים ע"ש).

השבוע השפיעה הודעת בנק ישראל על פעולותיו בשוק הפתוח, שנועדו לווסת את כלי מדיניותו המוניטארית ולא לוויסות שערי אג"ח. אתמול הזרים בנק ישראל

גלגלי הבורסה

היצעים בסך 9.5 מיליון ש"ח לשוק אג"ח, ממלאי שלו. ערך השוק של הצמודות למדד ירד אתמול, ב־0.21% ושל הצמודות למט"ח — ב־0.03%.

בסיכום השבועי עלו המניות החופשיות ב־4.3% בממוצע, בעוד שמניות ההסדר ירדו ב־0.15%.

מתחילת השנה עלה ערך השוק של המניות החופשיות ב־63.3% ושל מניות ההסדר ב־7.9%.

ערך השוק של כל איגרות החוב הצמודות למדד עלה מתחילת השנה ב־9.1% ושל הצמודות למט"ח — ב־8.1%.

סל המטבעות נשאר אתמול ללא שינוי — 1.6786 ש"ח — בעוד ששער הדולר היציג ירד ב־0.15% ל־1.6054 ש"ח. דולר נוסעים היה 1.9044 ש"ח. הדולר השחור הוסיף לנוע בין 1.58 ל־1.59 ש"ח.

בשוק המניות ירדו אתמול 190 שערים, לעומת 98 שעלו ו־108 שנשארו בלי שינוי. מהם ירדו 35 ב־5% ויותר ועלו 16 ב־5% ויותר. נרשמו 5 "קונים בלבד" ואף לא 1 "מוכרים בלבד".

במניות ההסדר עלו ב־%: פועלים מב' — 1.0; כללי — 0.4; מזרחי מ' — 1.2; אי די בי ב' — 0.8. לעומתן ירדו ב־%: אי די בי רג' — 0.1; דיסקונט ב' — 0.3; דיסקונט א' — 0.1; מזרחי ש' — 0.2; פועלים ש' — 0.1; פועלים מ' — 0.1; בל"ל — 0.1.

בשוק איגרות החוב עלה אתמול המחזור ל־15.1 מיליון ש"ח, מזה כ־2 מיליוני ש"ח בסוג "שגיא", 1.3 מיליון ש"ח ב"גליל 3%", 1.3 מיליון ש"ח ב"גליל 4.25%" וכ־8.8 מיליון ש"ח בצמודות ב־80% למדד בלבד.

בפלילים

קיבלו 10 שנים על נסיון להדיח עד בירייות

10 שנות מאסר בפועל נגזרו אתמול בבית־המשפט המחוזי בתל־אביב על שלושה תושבי כפר קאסם על שניסו להדיח עד לעדות שקר בירייות לעבר ביתו ועל שניסו לגרום לו חבלה חמורה. נאשם רביעי, שהסיע את השלושה למקום התקריה, נדון ל־4 שנות מאסר.

4 הנאשמים — אחמד חסן אבו ג'בר, אחמד עבדללה אבו ג'בר, מחמד בן אחמד אלטוריר וליל בן סלימן אלטורי — הואשמו בנסיון להפחיד את מוכתר הכפר בירייה בשומרון ולגרום לו חבלה חמורה על מנת שישנה עדותו.

המוכתר, שכינויו אבו־זוייד, נורה תחילה בינואר 1985 בידי אחיו של הנאשם השני, מוחמר אבו ג'בר. הנאשם שלח אליו שליחים ודרש כי יחזור בו מתלונתו ולא יזהה את הנאשם שירה עליו, אחרת יהיו חייו בסכנה. כאשר לא נענה המוכתר לאיומים אלה, יצאו ב־26.9.85 שלוש הנאשמים הראשונים בלוויית הנאשם הרביעי לכפר־בירייה, שם מתגורר המוכתר. הנאשמים ירו 85 כדורים מרובים אוטומטים ואקדח לחלונות הבית, כדי להפחיד את המוכתר ולהמחיש לו את הסכנה לחייו אם לא ייענה לדרישתם כי יעיד עדות שקר ולא יזהה את אחיו של הנאשם השני, שירה לעברו.

השופט אריה סגלסון התחשב בטענת הסנגורים שלא היתה בכוונת הנאשמים לפגוע בנאשם אלא רק להפחידו. אולם הוא ציין, כי העבירה חמורה משום שהם יכלו לפגוע באנשים אחרים וניסו להדיח עד לשקר בבית־המשפט. (עתים)

חייל מירוחם מואשם באונס ילדה בת 9

מאת שלי יחזקאלביץ, כתבת "על המשמר"

ישראל שורקר, חייל בן 20 מירוחם, הואשם אתמול בבית־המשפט המחוזי בבאר־שבע באונס ילדה בת 9 וכן במעשה מגונה, סחיטה ואיומים.

בכתב־האישום, שהוגש על־ידי התובעת צילה קינן, נטען, כי ביום חמישי שעבר פנה הנאשם אל הילדה בהציגו עצמו כמוכר צעצועים, וביקש ממנה להביאו למקום שם יש ילדים, כדי שיוכל למכור להם את הצעצועים. כשהגיעו לגן ציבורי דחף אותה, השכיבה על הריצפה, הפשיטה ובעל אותה בעילה מלאה. הילדה בכתה וצעקה ואף ניסתה להתנגד, אולם ללא הועיל. הנאשם גם איים אותה באיומים על חייה לקיים עימו מגע מיני אוראלי.

הילדה רצה לביתה, סיפרה על מה שהתרחש לאביה, והאב הביאה מיד לתחנת המשטרה, שם מסרה תיאור מפורט של התוקף. השוטרים נטלו אותה עימם לסיור בניידת המשטרה, והיא זיהתה את האיש.

הנאשם הכחיש את המעשה אולם אחר כך נשבר והודה בכל ואף שיחזר את האונס.

הסניגור עורך־הדין חיים קאזיס, אמר, כי ההוצאה נסחטה ממרשי בכוח, לאחר שחוקרי המשטרה השאירו אותו לבד עם אבי הילדה וזה הפליא בו את מכותיו.

לאוסנת לציף וב"ב
משתתפים בצערכם הכבד במות יקירכם
חיים בקר ז"ל
קיבוץ גת

לטילה פסט ולמשפחה
אתך באבלך על מות
האח
רחל ועזרא סופר

ביתנו שרוי באבל
במות חברנו היקר
שלמה ארי
ההלוויה תתקיים היום, יום ו' 10.4.87 בשעה 13.00
קיבוץ עין־המפרץ

לבית גשור ולמשפחה
אתכם באבלכם
על מותה הטראגי של
רותי
בית נמור

ליונה ויצחק זקס
אתכם בצער במות האם
ג'ני פיפר
קיבוץ רמות־מנשה

עם הניה, שולה והילדים,
משפחות אבן־דור ודיין
קיבוץ עין־החורש
אבלים על מותו הפתאומי של
עמוס דיין
קיבוץ המעפיל

לפני ואורי גיסר
משתתפים בצערכם במות האם
קלרה
בניבר
קיבוץ רמות־מנשה

אנו דואבים ואבלים
בהילקח
רותי עינא
ומשתתפים באבלם הכבד של
משפחת עינא בקיבוץ גשור
עין־החורש